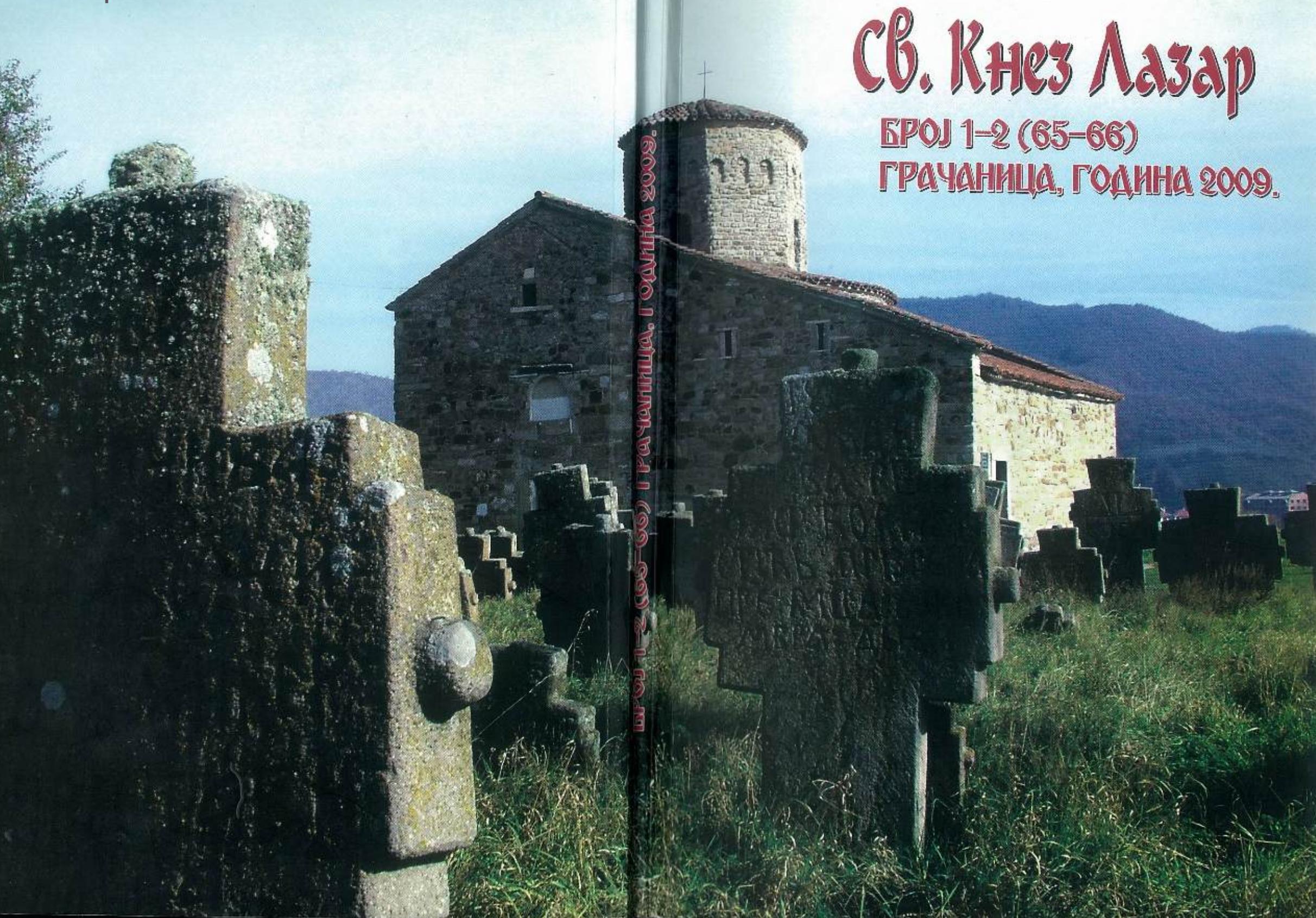

Св. Кнез Лазар

БРОЈ 1-2 (65-66)

ГРАЧАНИЦА, ГОДИНА 2009.

ՀԱՅԱ
ՏԻՎԱՆՈՒԹԵՐԱ

СВЕТИ КНЕЗ ЛАЗАР

лична библиотека
дрх. Наум

БРОЈ 1—2 (65—66)

ПРИЗРЕН/ГРАЧАНИЦА, 2009
ГОДИНА СЕДАМНАESTА

Са благословом Његовог Преосвештенства
Бискупа рашко-призренског и косовско-метохијског
Господина др АРТЕМИЈА

Издаје Епархија рашко-призренска
и косовско-метохијска

Главни и одговорни уредник:
Војислав Јовичић

Уређивачки одбор:
епископ Атанасије (Ракита)
протосинђел Симеон

Адреса издавача:
Епархија рашко-призренска и косовско-метохијска
Манастир Грачаница, 38205 Грачаница

ISSN 0354-3927

Садржај

УМЕСТО УВОДА

- Епископ Николај 9
Шта је Христос писао по прашини?

ДОГМАТИКА

- Епископ Артемије 23
Вера - основ хришћанског јединства
Жељко Которанин 37
Екуменска повеља свето предање о њој
Сабрање Православних Свештеника и
Монаха, Солун - април 2009
Исповедаље вере против екуменизма 61

- Др Миодраг М. Петровић 73
Кратак осврт на кршење канонског и
богослужбеног поретка у цркви

- Проф. др Димитрије Тцелепидис 87
Православна забринутост
поводом Равенског документа

ИСТОРИЈА

- Протојереј Томислав Милешковић
Црква Светих апостола Петра и Павла
(Петрова црква) у Расу – Нови Пазар 103

ДУХОВНИ ЖИВОТ

- Епископ Николај
Блажена Стојна (монахиња Ефимија) 117

АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ

- Епископ Артемије
Косово и Метохија пакон десет година 137
- Радић Оливера
Нови Косовски стуб – Велика Хоча 145

ХРОНИКА ЕПАРХИЈЕ

- Јеромонах Варнава
Хропика 149

Шта је Христос писао по прашини?*

Ко ће нам донети радости у овој долини суза? Где, радост до-
лази од истине. Ко ће нам јавити истину у овим траповима
лајки, у које падамо куда се макнемо?

Где, радост долази од правде. Ко је тај ко може уздићи
правду од земље до небеса да светли свима рођенима од жене, да
им светли и да их радује?

Још радост долази од милости. Ко ће извести милост из цар-
ства бајки и снова људских, и учинити је стварношћу јачом од
злобе и пакости?

Још радост долази од живота. Та где је неки истинити сведок
бољег живота од овог постојаног умирања, што је однекуд прис-
војило себи само титулу живота?

Ова четири питања ставио ми је недавно један обичан не-
срећан човек, каквих је пуно у великим градовима. Не неки фи-
лософ, који се нарочито занима дубоким тајнама и загонеткама

* Преузето из МАЛИ МИСИОНАР, 1934. година, Охрид.

бића и живота; и не неки сиромашак, кога сиромаштина и осамљеност гоне па размишљање о ускраћеном благу, него један обичан човек добре памети и доброга стања. Он се бави привредним и културним пословима. По свему што око може да види на њему, он би се могао назвати срећним. Али он себе сматра несрећним, и на исповести плаче због немања радости.

Ово су штитања многих и многих душа на земљи. Не сумњам, да су ово питања и многих од вас, браћо, који сте данас опет стали пред иконостас, на коме гледате насликаног Цара и Господа у среду Његове војске од анђела и светитеља. Црква јединица зна одговорити на ова питања. И она је и дужна и вољна дати одговор, јасно и јавно, кроз уста својих служитеља. Одговор је кратак: једини је Христос, Син Бога живога, носилац, извор, откривач и јемац праве радости, за којим чезну све дуне људске.

Индиски учитељ Буда својом науком само још виште позлеђује ране, још више удубљује и продужује тугу људску. Исламски пророк уноси страх у душе, философи се надигравају речима, и где год један од њих покаже неки зрачак радости други хита да тај зрачак угаси хладним ветром одрицања. Савременни безбожници, као и безбожници свих времена, са свим су избрисали и појам радости из свога језика проповедајући само близку и коначну смрт свему и свачему.

Да ли ви знаете – оно што ја не знам – да је икад иједан мудрац или учитељ народа назвао своју науку Радосна Вест?

Индјици су назвали своје најбоље књиге: Ведатне, то јест Знања. Буда је назвао своју науку: Пут. Јер он је и проповедао само о путу, не о циљу, о бесцртном путу у бесцртно – ништа. Мисирци су своју сабрану мудрост именовали: Књига Мртвих. Мухамедове команде његовим верницима наречене су: Коран, што означава просто – Књига.

У огромној шуми од књига у свету само се једна јединица назива: Радосна Вест. То је наука Христова. То је Јеванђеље, Еванђелије (грчка реч) што значи: Радосна Вест. То је Књига Радости. То је наука о Радости. О сви ви, жедни радости, отворите ту књигу над књигама, и напојте се истицком радошћу! Радост је ту представљена и у догађајима, и у речима, и у делима. Она светли свуда, чак и кроз сузе, муке и – на гробу.

Рођење Спаситеља у Витлејему објавио је архангел пастирица речина: јављам вам радост велику (Лк. 2, 10). И хор небесних

војника поздравио је његов силазак у свет песмом радости. У првој речи својој народу Господ је рекао: радујте се и веселите се (Мат. 5, 12). И у последњем Свом говору ученицима Он је опет говорио о радости: ово вам казах, вели, да радост моја у вама остане и радост ваша се испуни (Јов. 15, 11). А да је Он донео не тренутну но трајну радост показују речи Његове: и ваше радости нико не ће узети од вас (Јов. 16, 22).

Христови апостоли, најпре прости рибари а доцније духовни кнезеви света, били су толико заојени том тајанственом радошћу, уливеном у њих од личности и науке њиховог Учитеља и Господа, да се то никад не може речима објаснити никоме, никоме у свету, ко ту радост сам није осетио. Апостол Јован пише вернима о циљу свога писања и вели: ово вам пишем да радост ваша буде испуњена (І Јов. 1, 4). Апостол Петар описује радост верујућих у Христа и говори: радујте се радошћу неисказаном (І Пет. 1, 8). Апостол Павлс, страдалник и мученик за Христа, писао је вернима: радујте се, и опет велим радујте се. А за све апостоле стоји написано, да када бише бијени од старешина јеврејских онда отидоше од сабора радујући се што се удостојише примити срамоту за име Господа Исуса (Дела Ап. 5, 41).

И кад прочитамо све што су свети апостоли претрпели за свога живота на земљи – и не само апостоли него и многе хиљаде других верних слугу Христових – и како је њихова радост осталла непомућена до краја, морамо се чудити. Морамо се заистину зачудити и опет упитати: каква је то земљи непозната радост коју нису могла ни бичевања поколебати, ни ругања помутити, ни тамшовања потамнити, ни ране повредити, ни смрт уморити? Каква је то радост? То није уживање. Уживање се не спомиње у Светом Писму у вези с праведницима. За уживање знају и свиње у обору, али за радост не зна нико и ништа осим човека.

То је, браћо, она радост коју је Господ Христос донео на земљу, и коју шије однео Собом са земље. То је непрекидна струја божанске радости, која непрекидно струји од живога Христа Спаситеља кроз Духа Светога и оживљава и оживотворава свет, и чини Хришћанство непобедивом силом у свету. То је радост од јављене истине, и од вакасне и као отњени стуб до неба уздигнуте правде, и од непресушне милости, и од бесмртног живота. Радост од стварности, коју нам је Господ открио, а не од шаре-

них бајки и крилатих сима. Та радост намењена је праведницима, но не само праведницима, него и покајаним грешницима. Јер чули из најсветијих уста и ову реч, како је већа радост на небу за једнога грешника који се каје него ли за деведесет и девет праведника (Лк. 15, 7). Видите ли, како се и небеса радују ономе чemu се радује свако чисто срце на земљи!

Ово је Господ и на делу посведочио – ову небеску радост због покајане грешне душе. Ево примера. Неки фарисеј позвао беше Господа на обед (Лк. 7, 36–). И милостиви Господ прихвати позив не либећи се да крохи у кућу грешничку. Домаћин је био позвао све људе одабране, у какве је он и себе рачунао. Он је рачунао у одабране и праведне оне, који су испуњавали спољашњу законску правду и нису се лако дали ухватити у неком преступу. Тај домаћин ни у ком случају не би дозволио, да се нека извикана грешна душа појави том приликом у његову дому. За очи људске све је било у реду, и обед је текао својим обичним током.

Али Промисао Божји тка своје ткиво на изненађење људи. У кући фарисејевој изненадно се појавила једна жена грешница, позната грешница. У руци јој стакленица најбољег мириза. Кајући се горко за грехе своје она паде на колена и плакаше крај ногу Исусових. Сузе њене капале су на ноге Спаситељеве – на ноге пречисте, које ће фарисеји ускоро ексерима пробости – и она их је косом отирала и миризом из стакленице помазивала. А Господ благи и свевидећи мирно је седео. Није се брањио. Посматрао је шта се ради и – шта се мисли. Посматрао је и мисли у људима.

У дом домаћина Домаћина света подругљиво помисли у себи, само помисли, за Исуса: да је он пророк, знао би ко и каква га се жена дотиче, јер је грешница. О надувена правдо охолих, како си ништавица! О самохвалисана правдо, како знаш да увредиш чак и Онога кога првидно чествујеш! О нерадосна правдо самозваних правдаша! Како си се ти својим ноктима дубоко залепила и у овом светосавском граду нашем. Толико грешника и грешница у теби хтело би да се дигне из кала греховнога и уздигне ка небесима, али ти им не допушташ.

Виде Господ свевидећи грешну и подругљиву мисао у души Свога домаћина, па га изобличи и поучи како већ чitate у Јеванђељу. По том се окрета покајници и рече: *ођрайштају ти се тријеси... Вјера твоја поможе ти; иди с миром.*

Ево радости неисказане, о којој апостоли говоре. Ево радости што извире из истине, јер Тајпозналац Господ објави покајничку душу грешнице, објави оно што беше скривено за људе. Ево радости што извире из правде, јер Господ оправда покајницу, коју сав свет осуђиваше. Ево радости што извире из милости, јер милостиви Створитељ опрости грехе покајаном створењу свом, оправсти срећу покајаном и сузама окупаном. Ево радости из живота, јер Животворац поврати у живот ову душу, коју сав град сматраташе мртвом.

Ви који се либите да уђете у кућу грешна човека две душе губите – своју, јер се либите онога чега се није лиbio Цар царева, и свога ближњега, јер избегавањем и презирањем чишћите га горим и злобнијим. Ви који се либите да примите грешника у кућу своју, две душе губите – своју, јер оцађујете Христов пример, и душу свога ближњега, пред којим затварате своја врата, и тиме га утврђујете на путу грешења.

У старом православном царству српском често се спомиње, како је српска властела о славама постављала неколико софи:

*И прва софра свијетлој Јосиоди,
Друга софра кљасију и убоју.*

Претци ваши сматрали су дом светињом. И баш зато су одавали част свакоме ко уђе у дом њихов, био он богат или убог, или праведник или грешник. Исто тако и у храму Божјем, где се не гледа на стање и звање, ни на богатство ни накит, нити на дроње спољашње ни унутрашње, него се гледа на човека као човека. Отуда је код Срба изречена сјајна изрека: гост је домаћин у кући. Претци ваши знали су, да је гостољубље заповест Божја. И ако су Срби испунили ма иједну заповест Божју, ваистину су дословице испунили заповест о гостопримству. У лицу просјака могу се скривати анђели Божји. Тако је народ српски веровао, онај народ, који је у правилној библијској визији својој свуда тражио и налазио печате неба на земљи. Опевани случај са охолом женом Гаваном, која је ашђелима Божјим под видом просјака срдито добацила хлеб с ноге, јесте израз тог дубоког проникнућа народног духа у тајце Бога и људи, у тајанствено шаптање неба земљи. Како се примао и чествовао убожјак

тако се примао и чествовао грешник. И па грешника се гледа-
ло као па убожјака. Јер ако је убожјак убог у погледу споља-
шњег стања и имања, грешник је убог у погледу врлине. Кљасти
и убоги јесу људи без здравља и богатства. Зар нису грешници –
кљасти и убоги? Зар нису кљасти и убоги они који су без ду-
ховног здравља и богатства? Нека грешници покривају своје ду-
ховно убожјаштво златом и силилом, ништа им то неће помоћи.
Ране душевне не лече се мелсмима од злата и свиле него нечим
другим. И ничим другим кажем вам, до једино оном духовном
медицином, коју је Спаситељ људи прописао и донео с неба. Фа-
ризејски методи оправдања себе и осуде других ту не користе
ништа. Избегавање грешника не ће тебе учинити праведнијим
пред Богом него грешнијим.

Једном викаху на Христа благог књижевници и фарисеји го-
ворећи ученицима Његовим: Зашто једете и пијете с грешници-
ма? На овај црекор дао је Господ неодолив одговор: не требају
здрави лекара но болесни. Но штитајте је, ко је болестан, да ли само
извикани грешници или још неко? Фарисеј, који је позвао Гос-
пода на обед гадио се извиканс грешнице. А где, Господ се није
гадио њега, и низвиканог грешника, али грешника теже оболелог
нега што је била ова жена. Јер ова извикана грешница кајала се
и плакала, и тиме се она препорађала, поново рађала, и постаја-
ла праведницом. Онај фарисеј пак гордио се правдом својом за-
конском, или боље рећи – вештином скривања својих грехова. О,
браћо моја, оно што је у људи високо мрзост је пред Богом (Лк. 16,
15). Ово је опет Он рекао, Проницљиви, Свезнајући. Чувате се,
браћо, тајних грехова, а јавних знам да се чувате. Тешко вештица-
ма у скривању греха својих, тешко њима! Јер оно што они скри-
вају код себе од људи види Бог. И кад их људи испрате с почасти-
ма из овога света, анђели Божји окренуће се од њих, окренуће се
од грозног мириза дуго скриваних и нелечених рана душевних.

*

Ходите сада да присуствујемо једном величанственом при-
зору, да би се научили. Да би се научили и да би разумели, децо
Божја, ко је извор радости неисказане, онс радости, којом су се
радовали апостоли и мученици Христови.

Ходите и ви, грешници, јер се то највише тиче вас. Ходите
пред језик, који вас не осуђује; ходите под руку, која вас милује;
и пред очи, које плачују за вами. Ходите пред Цара сви ви кљасти
и убоги духом, да вам Он додели бесмртна шлемства; да вас обу-
че у царску порфиру; да вам стави веште царске на главе; да вас
постави покрај себе на трпезу заједно с анђелима Својим све-
тим. Ходите и чујте и видите, како Он, Свемилостиви, поступа са
грешницима, да би радост обасјала срца ваша.

Једнога јутра сеђаше благи Господ пред храмом у Јерусалиму,
и храњаше гладне душе људске Својом слатком науком. И мно-
ги народ беше се саобрао око Њега (Јов. 8, 1-). О радости веч-
ној говораше Господ народу, о радости вечној праведника у веч-
ној домовини на небесима. И народ се слађаше Божанским речи-
ма као медом. И горчина многих оторчених душа, и злоба многих
озлобљених, ишчезаваше као снег под жарким сунцем. И ко зна
како би дуго трајао тај прекрасни призор мира и љубави између
неба и земље, да се не догоди нешто изненадно. Човекољубиви
Месија никада се не би осетио уморан у поучавању народа, нити
би богољубиви народ никада осетно сустао од слушања лековите
и чудесне мудrosti.

Али се догоди нешто грозно, варварско, свирепо. И то нешто,
наравно, дође онда, као што и данас најчешће долази, од књижев-
ника и фарисеја. Кадгод се народ наслажива миром и хармонијом
с Богом својим, ту су увек охолице књижевничке и фарисејске,
жалосне вође, да са својим ћаволом наруше тај мир и унесу своју
бездобрзу дреку у ту божанску хармонију, неразумљиву и нед-
рагоцену за тупе и јевтине њихове дуне.

Шта учинише, дакле, књижевници и фарисеји? Да не побе-
дише неку силу војску? Или да не ухватише неког харамбашу
разбојничког? Ништа од тога. Него довукоше једну бедну жену
грешницу, ухваћену у прељуби, довукоше је с тријумфалним по-
носом и дреком заглушијућом. Ставише је пред Христа и викну-
ше: Учителю, ова је жена ухваћена сад у прељуби, а Мојсије нам у
закону заповједа да такове камењем убијамо; а ти шта велиш? А
ти шта велиш?

Тако представише ствар неисказани грешници, ловци туђих
грехова, вештачи у замотуљавању својих рана. Преплашени на-
род раступи се у две лесе, и даде место својим старешинама, да

терају своју зловољу. Неки се од страха разбегошт. Њихови нерви нису могли подносити ону језиву тучу после онаквог благог времена. Јер Господ говораше о животу и радости, а ови дрекавци дречаху о убиству. Докле Господ сејаште радост и весеље у сва срца, и семс растијаше као на доброј земљи, дотле народни прваци, прваци у власти и у безобразлку, удараху као градобит по том усеву.

Било би умесно питање: зашто се старешине, као чувари закона, нису сами каменовали ону жену; зашто су је изводили пред Исуса? Закон Мојсијев давао им је право на то (III Мојс. 20, 10). Ваљда то бива прва грешница, каменована њиховим рукама! Или прва крв просуга на тлу њиховом? Кога би то у те дане изнадило? Или ко би се буњио? Нико, нико. Баш нико. Ко се данас буни, када се изврши смртна казна над неким злотором? Мојсијев закон ставио је телесни грех, грех прељубе, у ред злочина који се казне смртном казном. Зашто, дакле, старешине јеврејске доведоше ову жену грешницу пред Господа? Не зато да би издејствовали од Њега ублажење казне или помиловање; заиста не то. Него ју доведоше са смишљеним пакленим планом, да Господа ухвате у речи, противној закону, па да и Њега окриве. По својој покварености они нису ишли за тим да смањују зло у свету него да га повећавају. Једним ударом они су хтели убити два живота, и жене преступнице и Христа. Тежина је акцента њиховог на оном питању: а ти шта велиш?

А ти шта велиш? Зашто га питају, кад је Мојсијев закон јасан? Јеванђелист, који описује цео овај догађај, објашњава њихову намеру овим речима: ово пак рекоше кушајући га да би га имали за што окривити. Они су већ више пута дизали руку на Џ, да ћа каменују, да ћа убију, али им се Он измицао, или се бојаху народа, јер га народ држаше за пророка. Но сада су уловили згодну прилику, да остваре своју жељу. Ту баш пред храмом Соломоновим, у коме су чувале таблице закона у ковчегу завета под сенком крила херувимских, и ту пред огромним бројем народа треба Он, Христос, да се изрекне против Мојсијева закона, и онда је њихова сврха постигнута. Они би онда камењем убили Христа и жену грешницу. Чак би радије каменовали Њега него њу, као што су доцније пред Пилатом радије гласали за ослобођење разбојника Вараве него Христа.

Зар не видите сада јасно, какав се таман и градобитан облак наднео беше и над трешницом и над Безгрешним? Сви присутни очекивали су једно од двога, па име: или да ће Господ ослободити трешницу по Своме милосрђу, и тиме порећи закон, или пак да ће одобрити закон и рећи: чините онако како закон пише, и тиме порећи Своју заповест о праштављу и милосрђу. У првом случају био би и Он осуђен на смрт, у другом пак би исмејан и поруган. Можда је у оној гомили било и таквих, који су с притајеним дахом очекивали од Исуса нешто треће, велико и непознато. То су могли бити они, који су присуствовали и ранијим кушањима Господа од стране злобних и тупоумних старешина. Опет су ту они исти кушачи, опет она иста ловачка дружиша, која се занимаше ловљењем туђих греха у своје мреже, опет они исти крволовци, којима крв пророка беше слађа од сваке крви грешничке. А ти шта велиш?

Када кушачи поставише питање: а ти шта велиш? наста тајац. Наста тајац међу судијама грешнис жене. Наста тајац у сабраном народу наоколо. Наста тајац бездисања у души жене трешнице. Силан тајац настаје у великим цирковима, где укротитељи зверова изводе укроћене лавове и тигрове и командују им разне покрете, радње и ставове, према својој вољи. Само што пред нама овде не стоји никакав укротитељ зверова него укротитељ људи, једна дужност много тежа од оне. Јер је често много теже укротити подивљале од греха него ли дивље по природи.

А ти шта велиш? Пред белокаменим храмом стајао је Онај који је већи од храма. Цео трг био је као шатосан људским главама, све главе до главе, све тајац до тајца, и све очи управљене у Њега. Нико у целој тој непрегледној маси народа није могао ни слутити, да одговор који Он буде дао у томе часу, на томе сунчаном дану, пред храмом премудрога цара, шокрај једног бедног и грешног људског створења, које је требало кроз неколико минута бити камењем скрхано и смрвљено и претворено у једно блато од крви и меса – нико, велим, није могао ни слутити да ће Његов одговор имати такав замашај у времену и простору, какав је имао. Нико није могао слутити, да ће се тај његов одговор после деветнаест столећа пошављати с поштовањем, дивљењем и радопћу у овоме нашем граду, као и у Цариграду, у Риму, у Лондону, у Њујорку, у Токију и по свима крајевима света. Само је Он једини знао. Само

је Он знао, да сви Његови слушаоци нису присутни на том месту и у том часу. Само је Он знао да ће Његов тадашњи одговор бити слушан и понављаш у једноме данашњем хришћанском поколењу у двадесетом веку од пет стотина милиона људских душа. А где су тек остали милиони, остале милијарде Хришћана, који пре нас то слушаше и понављаше? Где ли и још све остале милијарде, које ће после нас то слушати и пошављати? Само је Он, Свезнајући, знао, да Његов тадашњи одговор има да буде морални устав коленима и племенима и народима до скончаша времена.

Један тренутак Господ је ћутао. Мислио је гледајући у земљу. Јер стоји написано, да не гледаш на њих; па Своје ненависнике и искушаче. Него ћуташе и мишљаше. Његов начин мишљења није био сасвим једнак нашем начину мишљења. Његово мишљење било је гледање – гледање духом. Он је духом гледао у скривене тајне бића, у тајне ствари, у тајне људских душа, у високе тајне небеса, у дубоке тајне земље, у далеке тајне времена и пространства. Ја верујем, да је Он у томе тренутку видео и нас, окунућене у овоме храму данас, да тујемо и ошипемо догађај онога грешнога. Када је све видео, све прозрео, све крајеве историје створенога света досегао у једној духовној визији, одговор је био готов. А ти шта велиш? још једном наваљиваху на Њу лица злобом зажарена и искривљена.

Тада се Уставотворац морала и владања људског сагну к земљи, заравна шаком прашину и прстом писаће по земљи. То је ово треће, неочекивано, изненадно, драматично до пајвећег степена. Шта то писаће Господ по прашини? Јеванђелист је то прећутао и није записао. Сувише је то одвратно и гнусно, да би се записало у Књигу Радости. Но да је Господ писао нешто страшно, јасно је из наглог обрта ствари после тога писања. Али ако Јеванђелист није хтео да нам саопшти, остао нам је наговештај о томе у народном предању. И из тога предања ми сазнајемо, шта је Господ писао тада прстом по прашини. Писаће он нешто неслучено и поражавајуће за оне старешине, тужиоце жене грешнице. Њихова најскривенија безакоња јављаше Он прстом на прашини. Јер ти ловци туђих грехова и судије јавних грешница и извиканих грешника беху вештаци у скривању својих грехова. Но залуд скривати нешто од очију Онога који све види, и чије је знање виђење.

М(ептулам) је похарао благо црквено – писаће прст Господњи по прашини;
А(шер) је учинио прељубу са женом брата свога;
Ш(алум) се криво заклео;
Е(лад) је ударио свога родитеља;
А(мармах) је приграбио имање удовичко;
М(ерари) је учинио содомски грех;
Ј(оел) се клањао идолима.

И тако редом писао је по прашини стратни прст праведнога Судије. А они, којих се то тицало, нагнути читаку написано с неизрецивим ужасом. Где, њихова највећије скривена недела, којима се газио закон Мојсијев, била су Њему здана и ево сада пред њиховим очима записана. Па једанпут су њихова уста замукла. Дрски хвалисавци својом правдом и још дрскије судије туђе неправде стајали су сада неми и непомични као стене у зидовима храма. Од страха су дрхтали. Један другог нису чели у очи погледати. На жену грешницу нису више ни помишљали. Мислили су само на себе и на своју смрт, која је била исписана у прашини. Ниједан језик више није се могао покренути да изрече оно досадно и лукаво читање: а ти шта велиш? Господ не вели ништа. Он ције рекао пишта. Он се гадио, да Својим Пречистим устима изрече њихове грехове. Због тога је и прибегао писању по прашини. Оно што је тако прљаво заслужује само да се напише по прљавој прашини. Други разлог, због чега је Господ писао по прашини, још је већи и чудеснији. Оно што се по прашини пише, бразо се брише, и не остаје. А Христос није ни жељео, да њихове грехе објављује свима и свакоме. Јер да је то хтео, Он би их исказао пред целим народом; и окривио би их, и довео би их до камеповања, сходно закону. Али он, незлобиво Јагње Божје, шије смиљајо освету ни смрт њима, који су Њему смиљали хиљаду смрти, и који су више желели Њему смрт него себи вечни живот. Господ је хтео само да их упути да мисле на себе и на грехе своје. Хтео је да их опомене да под теретом својих безакоња не буду оштре судије туђих безакоња; и да као губави од греха не журе да буду лекари туђе губе; и да као мрачни преступници не гурају се да буду вође другима. То је све што је Господ хтео. И кад је то извршио, прашина је опстала заравната, и писање се изгубило.

После тога усправи се велики Господ наш и благо им рече: који је међу вама без гријеха нека најприје баци камен на њу. Као кад би неко одузео оружје од својих непријатеља па онда им рекао: сад пуштајте! Мало час охоле судије жсне грешнице стајаху сада обезоружани и као кривци пред Судијом, неми и непомични. А благи Спаситељ поново се саже, и опет писаше нешто по земљи. Шта сада Он писаше? Да ли набрајаше и друге скривене злочине њихове, те да им неби дао за дugo отворити замрзнута уста? Или шак писаше, какви треба да буду старешине и вође народне, да би их привео к савести? Није нам нужно ово испитивати. Главно је, да је Он Својим писањем по прапиши успео да изведе три ствари: прво, да олују, коју против Њега беху дижле старешине јеврејске, разбије у ништа; да у окорелим душама њиховим пробуди умртвљену савест – бар тренутно; и трсће, да спасе грешницу од смрти. Јер се вели за старешине: а кад они то чупе, и покарани будући од своје савести излажаху један за другијем од старјепиша до пошљедњијех; и оста Исус сам и жена стојећи на сриједи.

Трг пред храмом Соломоновим био је на једанпут испражњен. На њему није остао нико осим њих двоје, које старешине беху обрекле на смрт – грешница и Безгрешни. Жена је стајала, а Он је био сагнут. Нигде никога изван њих двоје. Свуда тишина и тајац. На једном се Господ опет исправи, погледа око Себе и не виде нигде никога до само жсну. Жено, рече јој, где су они што те ту жахау? Ниједан ли те не осуди? Зна Господ, да ју ниједан не осуди, али хтеде овим шитањем да охрабри жену, да јој срце подигне и душу оживи, да би јасније чула и схватила оно што ће јој Он по том рећи. Као што искусан лекар најпре охрабри болесника, па му онда пружи лек. Ни један ли те не осуди? Тада жсна одреди свој језик и одговори: Ниједан, Господе. Ове речи изрече оно бедно створење које мало час није имало наџе, да ће икада више реч проговорити, створење које ваљда први пут у животу осети струју праве радости. Дотле је та грешница знала само за бол и уживање, мислећи само о уживању, то јест о томе што целепу припада. А сада је осетила радост, то јест нешто што припада људима и друштву људском.

Најзад рече благи Господ жени: Ни ја те не осуђујем, иди, и од сада више не гријепи. Када вуци одусташе од своје жртве, то наравно ни пастир не пожели смрт овци својој. Само треба зна-

ти, да Христово цесуђивање значи далеко више него људско неосуђивање. Када људи не осуђују тебе за твој грех, то значи, да ти ови не додељују казну за грех, али остављају грех твој с тобом и у теби. А кад Бог не осуђује то значи, да ти Он оправшта грех, и вади га из тебе као глој, и чини душу твоју чистом. Отуда Христове речи: ни ја те не осуђујем значе исто као и речи: оправштају ти се греси твоји. Иди, кћери, и од селе више не гријеши.

Ево радости неисказане! Ево рацости од истине, јер Господ откри истину заблуделим. Ево радости од правде, јер Господ учиши правду. Ево радости од милости, јер Господ показа милост. Ево радости од живота, јер Господ сачува живот. Ово је Ев-Ангелије Христово, ово Радосна Вест, ово Наука о Радости, ово један лист Књиге Радости.

Али ко хоће да окуси ову радост, непознату фараону мисирском и ћесару римском, тај мора одустати од грешења. Јер грех је узрок жалости и умртвитељ рацости. Нарочито је опасан грех телесни, који беше учинила она жеца грешница. Шта је то телесни грех? То је онај грех, који ставља себи у службу све остале греше: и кривоклетство, и клевету, и грабеж, и паљевину, и презрење родитеља, и убиство, и одрицање Бога и најзад самоубиство. Ко чини телесни грех тај не поштује своје тело и не поштује Бога, Створитеља тела. Постоји ли такав луд пар у свету, који би своја најскupoценија кола употребио за вожњу ћубрета? И тела су најскupoценија кола, која је Бог саздао на земљи и од земље, да се у њима возе царска деца, царске душе. Ко чини телесни грех, тај по лудилу своме употребљује та скupoцена кола за вожњу ћубрета.

У истини телесни грех је лудило. Луд је онај, ко кроз тај грех мисли достићи радост, јер тај грех доноси собом најцрњу жалост. Одако је сатана унео тај грех међу људе, он је увек и за увек доносио људима само пропаст, болезњу и смрт. Најтајиши од свих грехова он је најужаснији од свих и у својим последицама он је најјавнији од свих. Кад би се пред вашим очима откриле душе оних, који држе тај грех у себи, ви би се агрозили. Ви би видели кљасте и богаљасте душе, каква никад не могу бити тела у овом свету. Како би такве душе вређале потпред валом накази-ношћу! Како би одашале неподношљив мирис? Бог нека вас сачува од тога греха, децо Божја, од те смртоносне жалости. А ви који сте згрешили похитајте пред ноге пречистога Христа, као

она покајница, да вас Он очисти од те губе, Он једини, који може и хоће. У Њему је истина, у Њему је правда, у Њему је милост, у Њему је живот. Од Њега долази радост, а не од крви и костију, што постојано умире и трули и што постаје најзад блато гадније од сваког блата, због чега се и не држи на земљи него под земљом. Али том жалосном блату створитељ даде часг да се из њега рађају цареви и пророци и свештеници и песници и мудраци и часни радници. Заиста лудило је извртати циљ који је Творац тела намешио телу. Лудило је понижавати још више оно што је већ судом и грађом својом довољно понижено. Лудило је гасити у себи лучу божанске целисходности и упаљивати смрадни катран паконе страсти. То лудило, што га производи телесни грех, рупи брак, убија љубав, чини нејаку децу сирочићима код живих родитеља, ствара злоу крв између браће и пријатеља, превраћа част у бешчашће и углед у понижење, излаже мудраце подсмеху, обара снажне, ломи здраве, умножава јектичаве, пуни и препуњава душевне болнице, гаси огњишта, распираје мржњу, шунти гробља самоубицима, преоптерећује судове, препуњава тамнице, подиже ратове, обара престоле, чини престонице помијарама, мермерне палате домовима туге и жалости, народе иштавним жабљацима, државе оборима стада сатанскога. То лудило није намењено вама, децу Божја. То је намењено отпалом од Бога ђаволу и његовом стаду. Вама је намењено царско достојањство у бесмртном царству Цара Бога. За нас је припремљена радост – радост неисказана, којом се радују анђели на небесима и свете душе на земљи. Амин! Амин!

Епископ Николај

Вера – основ хришћанског јединства

„Верујте у Бога, и мене верујте“ (Јн. 14, 11)

„Да се Христос усети вером у срца ваша, да буде ће у љубави укорењени и утешељени“ (Еф. 3, 17).

„Какав мрак, и како је свуда йоштребна вера!
Једино је она чврста“ (Св. Јован Златоусти)

Кроз светог Јована Богослова, апостола и тајновидца, небо је проговорило земљи на до тада неуобичајен начин, јер је он постао и остао кроз векове највећи благовесник тајни Тројединог Бога. Он је једини човек, који се, попут несбопарног орла уздигао у неодгледне висине богословља, и гласом својим, попут грома, објавио свету тајне неба и земље, тајне о којима ни Архангелски умови нису ништа знали. Зато га је његов Божански Учител и назвао „Боанергес“, „Син Џромов“, јер никде се тако не осећа громљавина небеских тајни као у његовим бого-мудрим списима.

Основна његова благовест је „О Логос саркс егенето“ – Реч постаде тело (Јн. 1, 14), и да се кроз то „усели у нас пуно благодати и истине“ (Јн. 1, 14). Оваплоћењем својим Логос и Син Божји, до-нео је собом на земљу све божанске тајне и врлине: веру, наду, љубав, смиреност, кротост и тд., јер кад је Бог из љубави према све-

ту дао и „Свога Јединородног Сина“ (Јн. 3, 6), „како дакле, да нам с Њим и све остало не дарује“ (Рим. 8, 32), шта с правом свети Апостол Павле. Син Божји прима обличје слуге и понижава Себе до смрти крсне да би људима даровао живот вечни, који је „у по-знању Јединога истинитог Бога, и који је иослао, Исуса Христа“ (Јн. 17, 3). Јер, људи су до оваплоћења Бога Логоса живели у тами лажи и неистине, пошто су добровољно кроз грех „претворили истину у лаж“, те стога „више поштовали и служили твари него Творцу“ (Рим. 1, 25).

Тим људима, „који заблудеше у својим мислима“ (Рим. 1, 18), требало је дакле предати вечне Божанске истиине. Како, и на који начин? Људски разум изгубио је свако поверење и показао се неспособним у погледу могућности сазнања и примања вечних истина, да му се оне нису могле поверити. Зато Господ проналази и дарује људима нови орган, способнији за примање и усвајање Његове божанске науке – свету веру: „За тајне Духа, вели свети Исаак Сирин, које су изнад сазнања, и које не осећају ни телесна чула ни разумис сile ума. Бог нам је дао веру, којом дознајемо само да те тајне постоје... Вера је капија тајне, и када човек прође кроз капију вере, Бог га уводи у духовне тајне и отвара му у разуму море вере“. Због тога Господ у својој опроштајној беседи ученицима, пред своја спасоносна страдања, пре свега истиче потребу и значај вере, говорећи: „Верујте Бога, и мсце верујте“ (Јн. 14, 1).

У тој беседи, која је једно од најлепших и најдубљих места у Новом Завету, Господ открива надумис тајне о најсуптилнијим питањима Неба и земље, Бога и човека, раја и пакла. А као почетак свему томе, као темељ на коме се све те тајне оснивају и заснивају, ставља Господ веру, веру праву и истиину, веру која мртве вакрсава и горе премешта. На тој и таквој вери Господ за-спива и утврђује међусобну љубав својих ученика (следбеника), по чему ће "сви познати да су Његови ученици" (Јн. 13, 34-35), као и њихово међусобно јединство „да сви једно буду“ (Јн. 17, 21), као што је јединство између Сина и Оца. Та пак вера, очигледно је, није вера у „нешто апстрактно и небудозно“, као код разних многобожачких религија, него вера у конкретног Овашлоћеног Бога – Господа Исуса Христа, у Оца Његовог Небеског и у Духа Светог. Ту веру Он предлаже свим људима и тражи је од свих оних „који му хоће веровати за живот вечни“.

Још у почетку свога јавног делања, Господ јасно истиче своје тесло праве вере и правог живота, поаивајући људе „да се покају и верују Еванђеље“ (Мк. 1, 15). Потребу те вере Он безброј пута истиче током свога трогодишњег рада са људима, поготову приликом исцељивања болесника који му прилажаху, питајући их: „верујеш ли да могу то учинити“ (Мт. 9, 28), и отпуштајући их после исцељења са „иди, вера твоја сасре те“ (Мк. 10, 52).

ИСТОРИЈА ЦРКВЕ – БОРБА ЗА ОЧУВАЊЕ ВЕРЕ ИСТИНИТЕ

Та пак вера, која се толико тражи од Христова и следбеника, и без које „шије могуће угодити Богу“ (Јевр. 11, 6), јесте вера у Богочовека Христа, а с Њим и кроз Њега вера у све оно што нам је Он открио и објавио својим доласком на земљу, вера у Његово Еванђеље. То је вера, у, апсолутну и интегралну Истину која је оличена и овашлоћена у Господу Христу, јер је Једни Он могао и смео рећи за себе: „Ја сам Истина“ (Јн. 14, 6). До овашлоћене Апсолутне Истине, човек се налазио у власти „оца лажи“ (Јн. 8, 44), а сада Господ даје својим следбеницима завет и обећање. Завет: „упознајте Истину“, и обећање да ће их „истина ослободити“. (Јн. 9, 32). У свакоме овом случају реч „истина“, несумњиво значи богооткривену истину вере, њен интегритет и пуноћу, која је предата на чување и проповедање у аманет Цркви Христовој, која је стога била и остала „стуб и тврђава истине“ (1. Тим. 3, 15).

Осећајући значај и потребу повереног јој блага, света Црква Православна увек се борила и бори за очување неизмењене и неокрњене интегралне Божанске истиине. Зато Православна Црква Христова све у читавом Божијем откровењу, у целокупном хришћанству, своди на вечноживу и животворену личност Богочовека. Отуда, уствари сва њена борба кроз векове. Од светих Апостола, преко Мученика, Сабора и светих Отаца, све до данас и до страшног Суда, њена историја није ништа друго до борба за очување интегралне, неокрњене богооткривене истиине, борба за Личност Богочовека Христа, своју једицу и највишу вредност. Јер сви, који су кроз историју Цркве кварили или негирали било коју богооткривену истину хришћанске вере, грешили су се о Господа Христа, кварили и унаказивали Његов Божански лик, не при-

мајући га онаквог какав је очуван у Једној, Правој, Васељенској и Апостолској Цркви. Стoga, иако су се сви Весељенски Сабори, за које зна Православна Црква, бавили питањима поједињих догмата, који су конкретно били угрожени од дажних учитеља, Црква је ипак кроз све то бранила интегритет истине. Јер кварењи једну истину, један догмат Цркве, нарушава се, целосност истине, унапређује се лик Христов. Отуда су све јереси, против којих се борила Црква у прошлости, нарочито преко Весељенских Сабора, директно или индиректно христолошке јереси.

Почев од Савелија, који је сливао лица у Светој Тројици, па преко Арија, Македонија, Несторија и других, све до иконоборства и даље, све су то христолошке јереси, јер су квариле, на овај или онај начин, интегритет откривење истине, тј. пречудни Лик Богочовека Христа.

Тако, Црква као Тело Христово, и јесте „стуб и тврђава истине“ (Тим. 3, 15), која се вековима борила, и бори за јединство вере јединство истине.

А та вера, коју је Црква кроз векове тако енергично бранила и заливала крвљу многих својих светих страделника за веру, и јесте темељ и основ Цркве па коме је она сазидана. Вера у Господа Христа као „Сина Бога Живога“ (Мт. 16, 16) или боље рећи сама та истини, да је Христос Син Бога Живога, и јесте камен темељац на коме је Црква сазидана и којој ни врата адова неће одолити. Јер заиста „темељ другога нико не може поставити осим онога који је постављен, који је Исус Христос“ (Кор. 3, 11), као што каже свeti apostol Pavle.

ТАЈНА ЦРКВЕ

Тајна Цркве као Богочовечанског Тела Христовог несумњиво је тајна најтајнама или светајна Божија, будући да се у њој садрже све остале тајне Богооткривене вере, сваком домострој спасења, које је Бог од предвечних времена имао у своме плану о човеку и свету.

Црква је послепљи циљ или намера Волje Божје, ради којег је и свет створен, и ради којег је и Бог постао човек. Уствари, Господ Христос се и оваплотио да би основао Цркву Своју, која ће се, и у којој ће се на извршетку времена "све возглавити у Христу што је на небесима и на земљи" (Еф. 1, 10).

Учење о Цркви јесте од почетка до краја Божанског порекла, објављено од Исуса Христа Цркви преко Његових светих Апостола.

До оваплоћења Господа Христа, то је била „тајна сакривена у Богу“ (Еф. 3, 9), коју никада не бисмо познали, да нам је шије пројавио сам Бог кроз оваплоћење Господа Христа, то је била „тајна сакривена у Богу“ (Еф. 3, 9), коју никада не бисмо познали, да нам је сам Бог кроз оваплоћење Сина Свога, није показао „по угодности воље своје“ (Еф. 1, 9).

По учењу највећег склисиолога свих времена, светог апостола Павла, који је своје Еванђеље примио директно од Вајкредог Господа Христа, „Црква је Тело Христово“ (Еф. 1, 23). Тај израз за Цркву, ипака сумње, јесте пајузвртенији, најалекватнији, најсуштинскији израз како пјсне природе, тако и пјсне сврхе, јер према речима познатог православног богослова оца Георгија Флоровског, тај назив указује па богочовечанску природу Цркве.

Устројству Тела Цркве, односно остварењу предвечне замисли Божје о Цркви, (Еф. 1,4) као домостроју људскога спасења, Господ је приступио својим оваплоћењем, и завршио својим Вазнесењем, односно силаском Светога Духа на Апостоле, што се и узима као рођендан Цркве. Другим речима, Христос је својим богочовечанским подвигом искушења рода људског, устројио Цркву своју и призвао у њу све људе свих времена и свих народа. До њега, иако су сви људи произашли од једног человека, род људски није сачињавао једну целину, једно јединство, него је био подељен па Јудеје и незнабошће, на оне које су се звали „по телу обрезање“ (Еф. 2, 11) и оне, које су по телу били незнабошци и били називани „необрезање“ (Еф. 2, 11), како вели свети апостол Павле. И док су Јудеји имали „закон и обсјање“, дотле незнабошци су били без удела у заветима обећања (Еф. 2, 12), јер премда су се и клањали идолима, ипак су – по речима светог Златоуста, били безбожници, јер идоли не значе ништа. Но и једни и други били су „по природи деца гњуса“ (Еф. 2, 3) и „мртви у гресима“ (Еф. 2, 5), јер „сви сагрешите и изгубиши славу Божју“ (Рим. 3, 23). Христовим пак, делом искушења, које је постало основ и источник Цркве и Јудеји и незнабошци скупљени су у „једно стадо“ (Јн. 10, 16), саживљени су с Христом, саваскренути с њим и сапосађени на небесима у Христу Исусу (Еф. 2, 15).

Црква, као Тело Христово, састављена је од многих удова, који су међусобно спојени и уједињени, пре свега и изнад свега, једном и јединственом вером у Господа Христа као Главу Цркве, што шак, значи, врром у интегралшу, исокрњену богооткривену истину. Јер сви чланови Цркве ма где и ма када живели, иако као личности увек целосни, слободни и неприкосновени, исповешајући једну веру, сачињавају једно тело Цркве будући том истом вером једињени са Господом Исусом и међусобно, и као такви користе све благодатне силе Духа Светога које се само у Цркви дају кроз свете тајне и свете врлине. Та вера у Господа Христа, која се испољава у држању његових заповести, најтешње повезује, како пслу Цркву, као Тело Христово, са њим, тако и сваког појединачно као члана Цркве, јер је сам Господ рекао: "Који држи заповести моје, тај у мени пребива" (Јп. 14, 20-21). „Он нам показује јединство с њим, како вели свети Златоуст, у многим срдићима. Гледај: Он је Глава, а ми тело. Између главе и тела може бити било каквог растојања? Он је темељ, ми грађевина; Он чокот – ми лозе; Он је жених – ми невеста; Он је пастир ми овце; Он је пут – ми путници; ми смо храм – Он обитавалац; Он је живот – а ми опи који живе; Он је воскресење – ми они који воскрсавају; Он је светлост – ми они који се просветљавају. Све то означава јединство и не дозвољава никакво раздељење, чак ни најмање.

Центар дакле јединства Цркве Јесте један Христос, као једна Глава Цркве, пошто је Бог Отац „једну Главу поставио свима Христа по телу, и Анђелима и људима“ а сила која остварује то јединство, извире из једног Светог Духа који надахњује Цркву, и базира се, с једне стране, на заједничкој ДОГМАТСКОЈ ВЕРИ ЧЛАНОВА Цркве, а с друге стране, па узајамно љубави и заједничарењу њиховом, посебно у богослужењу, а особито у тајнама божанског Причешћа и Крштења. То јединство верних, управо почиње са почетком црквеном тајном – светим Крштењем (које неминовно представља једну и исту веру са Црквом), продолжује се и јача кроз остале свете Тајне, врхуни у светој Евхаристији, као и међусобно јединство самих верних.

Јединство дакле и јединственост Богочовечанске врре – основ је очигледно и несумњиво: у Богочовечанској вери се садржат све Богочовечанске свете Тајне и свете врлине, које обављају наше охристовљење, наше обоготовчење, наше обожење, и кроз све то-

наше спасење. Из вере, као из првоврлине, роје се све свете врлине и све свете тајне. Том врром ми стојимо и вечно постојимо у Цркви Спасовој. Она је сва од Цркве и сва у Цркви. Једна и јединствена од врха до дна, та вера је „једаниут дана Светима“ (Јуд. 3). Дата је Богочовеком Господом Христом кроз Његов Богочовечански домострој спасења – Цркву Православну. Отуда је у праву Јован Кармирис, познати грчки богослов, када каже да је „непостојеће јединство Цркве без јединства догматске вере, која представља сигуран темељ његов и показује да је Црква једно заједничарење у вери, која се појављује истовремено и као заједница богослужења коме је центар уједињујуће сile – Божанска Евхаристија“.

ВЕРА – СИЛА ЦРКВЕНОГ ЈЕДИНСТВА

Из реченога следи да је управо вера та кохезивна сила у Цркви која одржава и чини могућим јединство, не само између Тела Цркве као целине и њене Главе Господа Христа, него и јединство унутар самог тела Цркве, између њених појединачних удава. Ако се наруши то јединство вере са Црквом, онда престаје и свако друго јединство са њом својствено удавима Цркве, па макар то парушење вере било и минимално.

Јер сви јерстици, колико их је год било у историји Цркве, различиковашу се од учења Васељенске Цркве само у појединим штетијима вере, у појединим догматима, док су у свему осталом веровали као и Црква, па ипак није могло бити ни говора о неком јединству између њих и Цркве.

Установљењем Цркве као Тела Христовог, открива се тајна свих бића и свих светова. Тајна и циљ. А то је управо – сама Црква и у Њој божанско свејединство. Из битијног и онтолошког односа Главе и Тела очигледно је јединство Цркве, у смислу да је она Једна. Јер са Једном главом може бити у животној, организкој, вези само једно Тело. Пошто је Црква заиста Тело Христово, јер „Он је Глава Тела Цркве“ (Кол. 1, 18), и пошто је Христос један „јуче и данас исти и до века“ (Јевр. 13, 8), и само једно тело може да има, следи да истинита Црква Његова јесте и може бити само Једна, неизмењива по сущтини кроз векове и кроз народе до свршетка века. Центар, дакле, јединства Цркве јесте један Хри-

тос, а сила која остварује њено јединство јесте је дан Дух Свети. А идући још даље, може се слободно рећи да је најдубљи узрок јединства Цркве јединство самог у Тројици Бога (Јн. 16, 20, 23).

Свети пак Оти Цркве, који су кроз вскове били њена „уста“, следујући библијско – апостолској еклесијологији, одлучио и до следно уче о могућности и фактичности само једне Цркве. Они не дошуптају ни пајмању могућност суштинске деобе Цркве или њеног цепања. Признају само могућност и факт отпадања од цркве, иступања од цркве било у виду јереси или раскола. Само по себи је разумљиво да Црква, будући да је једна и јединица од Господа Установљена истицка Црква, која поседује и чува неизмењивом целокупну откривену истину, и сама одсцала од здравог црквеног тела и анатемисала оне који се нису слагали у вери са њом као јеретике, а непокорне у јуридичком смислу шизматике. Истовремено Црква је допуштала и толеришла разлике у небитним стварима, као рецимо у богослужењу, спољашњим облицима организације и јуридичким одступањима помесних аутокефалних Православних Цркава, али које нису задирале и не задиру у суштину догматске вере. Норед свих тих ситних и обичајних разлика које карактеришу поједине аутокефалне Цркве, све су оне ипак међусобно повезане сестринском љубављу, заједничком молитвом и богослужењем, а посебно јединством у догматској вери и предању и у православном духу у целини.

О Цркви уопште, а посебно о јединству Цркве, од стarih светих Отаца првих векова, несумњиво најбоље и најисцрпније говори свети Кипријан Картаџински. „У појму о јединству Цркве, каже он, том битном и централном својству њеном, који има основ за себе треба разликовати две одвојене мисли. Црква је прво једна зато што она при свој множини чланова и помесних Цркава сачињава једну неразрушиву целину, једну заједницу; и друго она је једина, или, боље рећи, јединствена зато, што осим ње, нема и не може бити друге Цркве у којој би било могуће спаси се именом Исуса Христа. „Може ли мислiti онај, пита исти свети Отац, ко се не придржава тог јединства Цркве, да он чува веру? Може ли се надати онај, ко се противи и поступа супротно Цркви да се он налази у Цркви, када блажени апостол Павле, расуђујући о томе предмету и показујући тајну јединства, говори: „једно тело,

један дух, као што сте и позвани у једном падању звања вашега; један Господ, једна вера, једно крштење, један Бог“ (Еф. 4, 4-6).

Тако је Црква и живот у њој мултимедијална од Божанског Немира, да пребива у свету и да врши препород људи, претварајући их од нечистих у чисте, од грешних у безгрешне, од несветих у Свете, од смртних у бесмртне, од времених у вечне. Тај чудесни препород и може се вршити само од Цркве и у Цркви. И она ту своју преображајну мисију с успехом обавља у овом свету ево две хиљаде година, упркос многих недовоља и препрека, јер ће Основач и њесна Глава – Господ Христос, вечно у њој обитава. Црква приводи људе Господу Христу, у јединство са Њим кроз свете тајне и свете врлине. Циљ њеног постојања и делања у свету је да „сви достигнемо у јединство вере“ (Еф. 4, 13), а кроз јединство вере у сва остала савршенства, док не достигнемо сви „у познање Сина Божијега, у човека савршена у меру раста висине Христове“ (Еф. 4, 13).

ЈЕДИНСТВО ВЕРЕ: НЕ РАЗЛИКОВАТИ СЕ У ДОГМАТИМА

По учењу, пак, светих Отаца, јединство вере значи не разликовати се у погледу догмата, као што и познање Сина Божијег значи: не разликовати се у схваташњу о Њему. Тако, по светом Златоусту, „јединство вере, када смо сви једно, када сви подједнако схватамо тај савез... А када сви ми подједнако верујемо, то и јесте јединство вере“. А блажени Теофилакт, разрађујући исту мисао, такође говори да „јединство вере значи: да сви имамо једну веру, не разликујући се по догматима, нити имајући међусобне раздоре по животу. Истишто је, тврди он, јединство вере и познање Сина Божијега: када православствујемо у догматима и живимо у љубави јер, је Христос љубав“.

И заиста, само када смо у јединству у вери, можемо бити и у јединству у љубави, као и у осталим еванђелским врлиштима. Јер кроз веру и из вере прорастају и израстају све остале еванђелске врлине, које су по својој природи недељиве и неодвојиве једна од друге, а које све заједно воде и узводе човека из благодати у благодат и осигурују му живот вечни. Њихово је корење уплетено а гране измешане. Све они се извијају једна из друге и обавијају једна око друге, чинећи тако јединствени златни венац или

прстен коме се не види ни почетак ни крај, јер му је и почетак и крај сакривен у најтајанственијим дубинама бића Божијег, пошто је, по светом Максиму Исповеднику, Бог извор и увор сваке еванђелске врлине, алфа и омега свега што постоји. Издвоји ли се било која врлина из тог небоземног ланца, она брзо губи своје обележје и претвара се у себи супротан порок. Тако, вера излвојена из круга осталих врлина: наде, молитве, љубави, брзо се претвара у кривоверје, у сујеверје и у неверје; љубав издвојена сама за себе – претвара се у себельубље и егоизам; а нада онет – у уображену самопоузданост и самодовољност, која је рођена сестра гордости. Да би сви били у органском и нераскидивом јединству, и да би сви ми били сједињени у свим божанским савршенствима, а пре свега у љубави, која је по речима благеног Павла „свеза савршенства“, морамо најпре бити сједињени у једној вери једине Христове Цркве, постати једномишљеници у истини, у догматима.

ПРАВА ЉУБАВ БЕЗ ПРАВЕ ВЕРЕ НЕ ПОСТОЈИ

О неодвојености и међусобној зависности свих хришћанских врлина, божански мудро учи свети Максим Исповедник, говорећи да „права божанска љубав рађа се од бестрашћа, бестрашће од наде на Бога, нада – од трпљења и дуготршења. Ова последња садржи се у уздржању, уздржање долази од страха Божјег, а страх – од вере у Господа. Јер онај који верује у Господа, продужује он, боји се казне; онај који се боји казне – уздржава се од страсти; који се уздржава од страсти – трпељиво подноси невоље. Трпељив у невољама – стиче наду на Бога. Нада на Бога дреши ум од сваког земаљског пристрашћа. Одрешен од овога ум – задобија љубав према Богу“. Према томе, божанска љубав код човека јавља се од вере у Бога. Вера је прва и основна врлина, на којој се као на темељу утврђују све остале врлине. Но исто тако, вера зависи од свих осталих врлина, као и оне од ње. Тако, из вере израсста љубав, као што из љубави буја вера, јер само једна кроз другу расте и усавршава се. Посведочено је еванђелско искуство: Христос се вером уселејује у човека, а човек се љубављу укорењује у Христу (ср. Еф. 3,17). Отуда права љубав може потицати само од „праве и нелицемерне вере“ (В. 1. Тим. 1,5), како каже свети апостол Павле. Јер вера нам открива шта је право, а од искрене вере рађа се љу-

бав, зато што онај ко право верује у Бога, никад се неће сагласити да се удаљи од љубави, вели св. Златоуст. А љубав, пак, која је заснована не на истинској вери и која не извире из јединства вере, за час се претвара у mrжњу, јер је то љубав по човеску а не по Богу. И не само љубав, него и свака друга тајна јесте тајна вере, и свака света врлина – врлиша вере. Вера је душа и корец и основ сваке од њих, а оне су тело њено, потврда њеша. Без њих, вера би била мртва (Јак. 2,17), без вере – њих не би било, јер је речено да „вера кроз љубав ради“ (Гал. 5, 6). Вера не само да љубављу ради, него и љубављу живи, љубављу постоји. Као што онет љубав сва извире из вере, која је повезује са Богом, изворм вече, и бессмртне, и безгранице љубави, јер „Бог је љубав“ (1. Јн. 4, 16). А по речима златоустог благовесника,,нема никакве користи од љубави без вере, шта више, љубав без вере не може ни постојати“.

У подвигу вере и љубави човек никада није сам, већ увек у заједници „са свима Светима“ (Еф. 3, 18). То је још једна сверадосна благовест Цркве, јер вера и љубав приводе Господу Христу и онима који су у Њему – светим подвижницима вере и љубави, и сједињују са Господом Христом и „са свима Светима“. Другим речима, вера и љубав уједињују човека са свима бићима и свима тварима која се налазе у Богочовечашком Телу Христовом – Цркви. Једино се тако постаје Христов и домаћи Богу ако се живи заједно са Свима Светима, са њима верује, мисли и осећа заједнички, саборно са Апостолима, Пророцима и осталим Светитељима Божјим. Зато свети апостол Павле и саветује, говорећи: „Молим Вас, браћо, да сви једно мислите у Христу Исусу“ (1. Кор. 1,10). А свети Игњатије Богоносач, у истом духу пише Филаделфијцима: „Јединство волите, деобу избегавајте“.

ВЕРА ПРЕТХОДИ ЉУБАВИ

Због таквог сотириолошког значаја истинске и богооткривене вере у Богочовека Христа, Црква се трудила и труди се да ту веру очува неокрњену и целосну, јер она само као интегрална и чиста вера има спасоносно значење, и само интегрална и чиста истина може нас ослободити. Зато Црква никада и ништа није предпостављала правој вери, па чак ни љубав, јер научена од Духа Истине који у ћој обитава, зна да без праве вере не може бити ни

праве љубави, и да без јединства у вери не може бити јединства ни у љубави, нити у било којој свестој тајни Цркве. Црква зна да је љубав плод па дрвету свих хришћанских врлина, коме је корен вера. Она је круна, а не темељ хришћанског јединства. Очигледно је, dakле, да такозвани Екуменистички покрет данас, пошао је и иде погрешним смером, стављајући у први план „јединство у љубави“ при свој разноликости и шарениту између „цркава“ чланница тога покрета у штањима вере. Шта више, питање разлика у вери или сједињења у вери већто се заобилазе и избегавају при свим екуменским сусретима и на свим нивоима. А све у име „неке“ љубави и тобоже међусобног зближавања и упознавања, као да ће то само по себи довести до превазилажења постојећих разлика у штањима вере и потпуног сједињења. Но баш та чињеница да се питања вере избегавају, најбоље потврђује и илуструје неискреност и обострашо лицемерје у тим сусретима што би требало да послужи, не постизању истинског јединства у једној и истинској вери и Цркви којој је Глава Христос, него постизању неких другостепених, привремених и приземних себичних циљева и интереса.

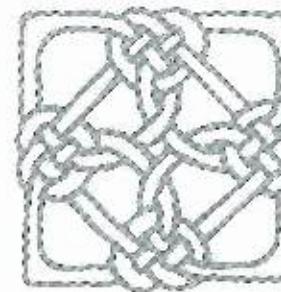
Свети апостол Павле који је сагоревао од љубави према свакој душама, и који је умирао сваки дан за оне који су му поверени, кад су у питању Александар и Именеј, који учите друкчије и кварише истине вере, одбапује их од себе и од Цркве. И не само то, него он проклиње и Анђела с неба, па и самога себе ако буде друкчије учио од оног Еванђеља које је објавио (Галатима) не по човеку, него по откривењу Господа Христоса (ср. Гал. 1, 7-12). А апостол, шак, љубави, свети Јован Богослов, има тешке речи за оне који друкчије уче (јеретике), па чак саветује својима (тј. вернима) да се не штају с њима и да их у кућу не примају (2. Јн. 10; ср. Рим. 16,17-18). Јер каква мира и јединства, макар и у име љубави, може бити са онима које и сам Господ Христос и свети Апостоли називају вуковима, лажним пророчима и лажним Христосима, слугама сатаниним, децом ђавољом, антихристима? Јер, „какву заједницу има светлост са тамом? Како ли се слаже Христос са Велијаром? или какав део има верни са неверником? или како се подудара Црква Божја с идолима?“ (2. Кор. 6, 14-16). Па ипак, ко би могао и имао право и у име чега, да ове највеће подвигнике љубави окривљује за немање љубави? По светом Златоусту, (а

то је Христовски и Еванђелски метод), Црква мрази грех, јерес, а ис грешника, јеретика, него се моли за њик као за заблуделе да их Господ поврати у јединство вере и тајинског заједништва, чиме и показује љубав према њима. Па тај начин исказана љубав (а не у неискреном љубакању и додворавању по екуменским састанцима) и јесте једина права љубав, јер, како је често говорио о. Јустин Поповић, права љубав је само она која љубљеноме дарује, осигурава бесмртност и живот вечни. Отуда, пајвећу љубав показујемо према цекоме, када га унесемо у своје молитве. То и апостол Павле често употребљава као доказ своје љубави према онима којима пише своје посланице, када каже: „Захваљујем се Богу и Оцу Господу нашега Исуса Христа, молећи се свагда за вас“ (Кол. 1,3; ср. Флб. 1, 3-4). Па и ако Црква показује љубав и према онима који одступиште од ње, молећи се за њих, попут светог Апостола, то још не значи шти може значити да су они у јединству са Црквом, док год се не поврате у јединство вере са њом, а тиме и кроз то – у јединство у свим осталим светим тајнама и врлинама. Јер јединство у љубави могуће је само кроз јединство у вери – истини, у једномислију, за које се Православна Црква увек моли пред исповедање вере на Светој Литургији, говорећи: „Љубимо једни друге да би смо једномислено исповедали!“ Шта да исповедамо у Једномислију? Оно што садржи Симбол вере, што пак значи све истине откривене Господом у Цркви и кроз Цркву. То нам показује и одговор народа на наведену прозбу: „Оца и Сина и Светога Духа, Тројицу једносушно и нераздељиву“. А познато је да су све истине Симбола, и сва наша вера Православна ту садржана није шишта друго до разчлањења и разјашњења догме о Светој Тројици. Исто тако, и на крају Свете Литургије, света Црква позива своја једноверица чеда најтешњем сједињењу са Господом Христом у светој тајни Причешћа, узвикујући: „Са страхом Божијим, вером и љубављу приступите!“ И овде „вера“ претходи „љубави“, а цео овај позив значи да они који пису са Црквом у једној вери, не могу приступити светој Чаши.

Само је јединство у истинама вере, у доктима, омогућило да код првих хришћана буде „једно срце и једна душа, те нико не говораше за своје имање да је његово, него им све беше заједничко“ (Д. А. 4,32). У таквом јединству остварена је у највећој мери и делатна љубав једних према другима, те „ни један међу њима не

беше сиромашан, нити оскудијеваše у чemu, јер се даваше свакоме као што то требаше" (Д. А. 4, 34-35). Такав начин служења Богу и ближњима „у вери која кроз љубав ради“ (Гал. 5,6) и јесте најсавршенији облик богопоштовања. По светом Кирилу Јерусалимском „начин богопоштовања састоји се из ово двоје: из догмата вере и добрих дела. И нити су доктрини без добрих дела угодни Богу, нити Бог прими дела ако нису основана на доктрина вере“. А по светом Јовану Дамаскину: „Онај који не верује сагласно са Предањем Васељенске Цркве, или ко кроз срамна дела има заједницу са ђаволом, тај је неверник“.

Епископ рашко-призренски
и косовско-метохијски
+АРТЕМИЈЕ

Екуменска повеља – свето предање о њој

Конференција европских цркава, коју чине готово све Помесне Православне Цркве, протестантске, англиканске, старокатоличке и друге заједнице, и Савет европских бискупских конференција, који чине све римокатоличке бискупске конференције у Европи, усвојили су, потписали и предложили свим „Црквама“ у Европи да усвоје и прилагоде „локалним потребама“ Екуменску Повељу.

Ми не знамо о каквим се то локалним потребама ради, када се каже да се истима треба прилагодити Екуменска Повеља. Јер из текста Повеље се види да она установљава за Цркву ново учење и нове обичаје. У Цркви се све ново оцењује старим. Ново учење старим учењем. Нови обичаји старим канонским поретком.

„...Једном ријечи, установљујемо, да мора важити као чврста, и да мора остати непоколебљивом до kraja vjekova vjera sviju они људи, који се прославише у Божијој Цркви и који су били видјела свијета, чврсто држећи ријеч живота, а исто тако и њихови богопредани списи и доктрини...“ (I. канон VI Васељенског Са-

бора) „...Јер ништа од онога, што противу закона и реда бива, не смије бити на уштрб установљеном по правилима“, (7. канон IX Помесног Сабора)

Стога ћемо, повинујући се Христу, учење Екуменске Повеље оценити учењем и списима и догматима Светих Отаца наших, а обичаје Екуменске Повеље капонским поретком. То је једини православни начин прилагођавања Повеље Једној, Светој, Саборуј и Апостолској Цркви.

Тако оцењујући Екуменску Повељу видећемо да ли је она прихватљива за православие.

Проблем вере

Екуменска Повеља је састављена од увода и три главе: а) Ми верујемо у једну Свету Саборну и Апостолску Цркву, 2) На путу ка видљивом заједничтву Цркава Европе, и 3) Наша заједничка одговорност у Европи.

Ко смо то ми по Екуменској Повељи? Ми смо „Цркве“ чланице Конференције европских цркава и римокатоличких бискупских конференција у Европи. Шта то нас повезује по Екуменској Повељи, да бисмо се назвали ми?

Ми, једна Света Црква Православна, и самозване пркве протестантске, старокатоличке, римокатоличке, англиканске... А заправо, ми – Једна, Света, Саборна и Апостолска Црква, и од Светих Отаца одбачени и анатемисани јеретици... „Какав дијел има вјерни са невјерником?“

У Повељи се тврди да смо речју Божијом „у Светом Писму изазвани да исповедимо нашу заједничку веру и да заједно деламо у складу са истином“. Каква је то по Екуменској Повељи наша заједничка вера, и како је то проповедамо?

У Екуменској Повељи се тврди да „са Јеванђељем Исуса Христа, према сведочењу Светога Писма и као што је изражено у ватиканском Никео-цариградском Символу 381. године ми верујемо у Тројичног Бога: Оца, Сина и Светога Духа“.

Дакле, по Повељи заједничка нам је вера у „Исуса Христа“ (не пише – Господа) и у „Тројичног Бога; Оца, Сина и Светога Духа“ (не пише – Тројединог Бога). Наша, по Повељи, заједничка вера

припи сведочење, по Повељи, из Светога Писма, док се, како на другом месту стоји, Свето Предање може третирати само као једна од „различитих хришћанских предања“ или као једно од мишљења.

Сведочење које црши и проповеда Црква Православна нема свој извор само у Светом Писму, него и у другим облицима поучавања којима је Свети Дух до дасас учио Цркву. Први канон VI Васељенског Сабора установљује да се „има чувати чиста од сваке новаштине и неповриједна вјера, коју су нам предали свједоци и слуге Слова, богоизбрани Апостоли; за тијем и три стотине и осамдесет Светих и блажених Отаца, који се сакупише у Никеји... против нечастивога Арија...“ У продужетку канона набрајају се рацији Васељенски Сабори и вера на њима исказана. Даље се заштићује вера и списи Светих Отаца „до краја вјекова“, и одбацију и анатемишу сви они које су Оци одбацили и анатемисали као „непријатеље истине“. Капон закључујући каже:

„...А ако који не чува и не прима све споменуте догмате благочастија, не мисли и не проповиједа тако, него хоће да и... тори-че, нека буде анатема, по наредби, која је већ издана од рече... Светих и блажених Отаца, и из именика христјанскога као туђин нека буде искључен и избачен...“

Вера је једна јер је Господ један (в. Ефес. 4, 5.6.). То значи да је вера и јединствена. А то опет значи да она може имати само један извор, а то је Бог Свети Дух. Није Свето Писмо једино што је богопредано и богопотврђено у Цркви. Нити су у Светом Писму откривени сви догмати вере. Они се у Цркви откривају и потврђују Светим Духом кроз све векове. (упор. Матеј 28, 20.)

„А када дође он, Дух Истине увеште вас у сву истину...“ (Јован 16,13.)

Зато и канон штити управо све догмате благочастија. Не само оне од Светих Апостола, него и од каснијих Светих и блажених Отаца, тја до краја векова. Значи не само оне издате до тога Сабора, него и оне будуће. Јер је вера јединствена. И да нагласимо, не само догмате, него и бого предане Светоотачке списе. И сво Свето предање Цркве Православне.

Какво велико благо духовно се губи када се вера своди само на Свето Писмо? Какво се велико безакоње чини својењем учења Светога Духа у Цркви Православији на једно између многих мишљења? Или различитих хришћанских предања?

Да не постоји заједничка вера, упркос у Повељи изнетом ставу, сведочи већ и сама Екуменска Повеља: „Основне разлике у вјесници су и даље препрске видљивом јединству (Цркве Ж.К.)“.

Постојеће разлике у вери су основне! Упркос свему – основне.

Дакле, не повезује нас заједничка вера у оно скуменистичко-ми. А шта је са вероисповедањем?

Повеља изражава сагласност да Никео-цариградски Симбол исказује веру „заједничку“.

Вера је јединствена, иако је исказана кроз мноштво догмата и Светоотачких списа, по разним штампаним. Јединство вере се огледа у чувању и примању, у мишљењу и проповедању свих догмата, и то тако како је у догматима открио Свети Дух (в. I. канон VI Васељенског Сабора). Одавде се види да постоји јединство веровања и вероисповедања. Ако се срцем верује за оправдање и устима исповеда за спасење, онда се исповеда оно што се верује.

Зато је немогуће једно исповедање у основи различитих вера. Тој сврси не може послужити Никео-цариградски Симбол вере. Користити овај Свети Симбол као инструмент окупљања различитих вера јесте или потпуно незнанье, или лицемерје без премца!

Никео-цариградски Симбол вере Црква Православна је усвојила и поставила као граничник према другим верама, према јересима. Вера различита од православне јесте јерес.

„Свети Оци сабрани у Цариграду одређују да се не смије укидати, него мора остати једино ваљаним Симбол вјере изложени од три стотине и осамнаест Отца сакупљених у Никеји Витинској, – и мора бити предана анатеми свака јерес...“ (I. канон II Васељенског Сабора)

„... Тако сматрамо, да се крстисмо у овом исповедању вере, да помоћу њега реч истине показа сваку јерес као скрхану и разорсну...“ (Орос X Помесног Сабора).

Различите вере, или другим речима – јереси, изобличавају се помоћу Никео-цариградског Симбола вере, анатемишу и избацују из Цркве.

Због тога Свети Оци су више пута потврђивали заштиту овога Светога Симбола.

„... Свети је Сабор установио да нико не смије изнапати, или писати, или састављати другу вјеру осим оне, коју установише

Свети Оци, сабраши са Духом Светим у Никеји граду...“ (7. канон III Васељенског Сабора)

За приметити је да Оци изједначавају овај Симбол са самом вјером Православном. Како би онда било могуће да јеретици исповедају своје јереси Никео-цариградским Симболом вјере? Како би то чинили филиоквисти? Једно би изговарали а друго мислили.

Свети Кирило Александријски каже: „показује се свелукав онај који покушава да увери неке наводећи и говорећи Га (Никео-цариградски Симбол) и правећи се да Га следује, још увек немајући правилно мишљење...“ (Посл. 69. П.Г. 340Д).

Имајући речено у виду, ми Православни не смејмо упадати у трепник светогрђа и прихватати јеретичка изговарања речи Светога Симбола вере за вероисповедање. Осим при показању јеретика и његовом обраћању Цркви Православној.

Дакле, ни исповедање вере нам није заједничко. Макар јеретици изговарали речи Никео-цариградског Симбола Вере.

Екуменска Повеља садржи много опречних исказа када је вјера у питању. Прво се каже да смо изазвани да „исповедамо нашу заједничку веру“. Затим се констатује постојање основних разлика у вери. Даље се ове „основне разлике у вери“ третирају као „различита хришћанска предања“, и још даље као „различити теолошки... ставови“, који су дар и који нас обогаћују, или представљају духовна блага. И поред овога, у Повељи се каже, да је нужно „да се дође до сагласности у вери.“

Када се у Повељи истиче исповедање заједничке вере уз признање постојања основних разлика у вери, тада се избегава признање да постоји јерес. Тим пре, што се у Повељи те разлике схватају као унутархришћанска предања, мишљења и као хришћански богословски ставови, који у укупности обогаћују хришћанство.

Ово је неизрватљив став. Њиме се релативизује вера. У исту раван се ставља вера и невера. Догмати благочастија овим више нису непоколебљиви до краја векова.

Закон вере православне је прав и јасан:

„...Јеретик је, и законима против јеретика подвргавају се чак и они који у малом одступању од праве вере...“ (Свети Марко Ефески, Окр. посл. – Православним хришћанима на копну и острвима, Радујте се у Господу)

Јеретик је онај који чак и у малом одступа од било ког догмата благочасија. А јерес је свако учење које чак и у малом одступа од било ког догмата благочасија.

Јеретици бивају анатемисани и избачени и избрисани из именика хришћанскога сходно I. канону VI Васељенског Сабора. А свака јерес мора бити предана анатеми, сходно одредби I. канона II Васељенског Сабора, што значи да мора бити избачена из црквеног учења. Она не сме бити унутархришћанско предање или богословски став.

Овако чувана вера не може бити предмет усаглашавања са јересима.

Управо Екуменска Повеља захтева „по сваку цену“ долазак до сагласности у вери. А инструмент тог усаглашавања је дијалог, који „нема алтернативе“.

Ни апостол, ни анђео с неба, ни ма који човек, није господар вере, да би био властан да се логовара и усаглашава о вери. Једини начин да се успостави верско јединство јесте обраћање православљу и вери православној.

„Који се из јереси обраћају православљу и к броју оних, који се из јеретика спасавају, примамо... попут преставе од себе писмено и анатемишу сваку јерес, која друкчије учи, него што учи Света Божија, католичанска и апостолска Црква...“ (95. канон VI Васељенског Сабора)

Дакле, који хоће да уђу у број оних који се спасавају, морају се обратити Цркви Православној и писмено анатемисати свако учење различито од православног. Овај пут нема алтернативе. Једина спасоносна вера је православна.

Можемо замислiti самовољне људе који би се можда и могли нагодити о вери и, условно речено, постићи сагласност о вери. Али та вера их не би спасила. Канон јасно истиче, да обраћање из јереси и прибојавање онима који се спасавају, води кроз обраћање Православљу. Колико пута чусмо да су Православни у чланству екуменског покрета и ССЦ зато да би сведочњем привукли јеретике Православљу. Сада, кроз Екуменску Повељу (потписану у име и православних) јеретици привлаче Православце на дијалог о сагласности у вери.

Проблем црквеног заједништва

У Екуменској Повељи постоји паралела између, с једне стране, „исповедања наше заједничке вере“, и „основних разлика у вери“, и с друге стране, „наше заједничке припадности Христу“, и непостојања „видљивог јединства“.

Заједничка вера у тексту Повеље оправдава заједничку припадност Христу, односно Цркви. Како постојање основних разлика у вери говори да те заједничке вере заправо нема, онда исте разлике се оцењују као „препреке видљивом јединству“. Наша заједничка вера је невидљива колико и наша заједничко припање Христу, односно Цркви.

Овде треба имати у виду да у ранијим декларацијама екуменског покрета постоји „решење“ проблема видљиве и невидљиве цркве. Торонтска Декларација из 1950. године тврди: „Цркве-чланице су свесне да је њихово чланство у Цркви Христовој свеобухватније од чланства у њиховим сопственим Црквама“ (IV, 3.). Невидљива Црква је свеобухватнија од видљиве, и видљиве Цркве су тога „свесне“.

Слично је и у Екуменској Повељи.

Повеља исповеда веру у Једну, Свету, Саборну, и Апостолску Цркву. То је текст деветог члана Никео-цариградског Симбола вере. По Повељи, овој исповести следује дужност да „пројављујемо јединство, које је увек дар Божији“. Дакле, обавезни смо да пројављујемо јединство Једне, Свете, Саборне и Апостолске Цркве. Повеља нам у наставку разјашњава проблем наше дужности пројављивања јединства.

Наиме, јединство које ми треба да пројављујемо јесте видљиво јединство Цркве, чemu је препрека различитост у вери, и то у вери свих нас, који, по Повељи, заједнички припадамо Христу, и дакле, треба да пројављујемо јединство. Ова различитост у вери означава и различите верске заједницe, које поседују видљиво јединство -интерно црквено општење. Међу овим видљивим заједницама „има различитих погледа на Цркву и на њену једност, на свете тајне и свештенство.“ Повеља примећује да морају бити превазиђене све „препреке које и даље раздсељују Цркве“, и то дијалогом.

Једна, Света, Саборна и Апостолска Црква, по Повељи, нема изражено своје видљиво јединство, које се огледа у црквеном општењу оних који јој припадају. Она, по Повељи, представља не-видљиву – мистичну Цркву. По Повељи, њесно видљиво јединство било би изражено „у међусобном признавању крштесња и у евхаристијском заједничарењу, као и у заједничком сведочењу и служењу“. Повеља нас на ово обавезује.

Пре оцењивања изнете концепције сматрамо корисним да подсстимо на то, које се верске заједнице у Екуменској Повељи подразумевају као видљиво, а раздвојене „Цркве“, што сачињавају не-видљиву Једну, Свету, Саборну и Апостолску Цркву. То су: Помесне Православне Цркве, и протестантске, англиканске, старокатоличке, римокатоличке и независне јеретичке заједнице у Европи.

„Јединство“, „раздвојеност“ – какви су то појмови? Оци су Цркву исказали као Једну. То више говори од „јединствена“. Црква јесте јединствена, али она је и једна, иако на много места широм земље, она је једна. Њено јединство је последица тога што је она увек једна.

„Јер је један хљеб, једно смо тијело многи, попито се сви од једнога хљеба причепћујемо.“ (1 Кор. 10, 17.)

Дакле, то што је Црква једна, узроковано је изнутра, самом суштином Цркве – евхаристијом. Један је Господ, једна је и Црква, једно смо тело Господње многи, пошто се сви од једнога Господњег тела причепћујемо. Тиме се у исто једно тело уградијемо.

Дакле, уз појам Једне Цркве, неодвојиво стоје појмови Свете Цркве и Саборне Цркве. Евхаристијом и свим другим светим тајнама Црква је једна у светости, и светошћу је једна. Црква је Саборна јер се причешћем светим тајнама сабирремо у једно. У једну Цркву. Било у епископију, било у васељенску Цркву.

Свети Оци Цркву су исказали и као Апостолску, Апостолску по вери апостолској. Вери једној, вери саборно верованој и исповеданој кроз векове. Вери светој и богооткривеној.

Таква – Једна, Света, Саборна и правоверна Црква је историјски апостолска.

Два су појма неодвојива, а видљива: црквена заједница вере, и црквено општење. Без њих нема Цркве, а са њима Једна, Света, Саборна и Апостолска Црква је увек вишљива. Нити јесте, шити може бити невидљива Црква.

Повезаност прквени заједнице вере и саме Цркве огледа се кроз однос вере и евхаристије. Ту повезаност показаћемо двојако: афирмативно и одречно.

„Заиста, заиста вам кажем: Који вјерује у мене има живот вјечни.“ (Јован 6,47.)

„Заиста, заиста вам кажем: ако не једете тијела Сина Човјечијега и не пијете крви његове, немате живота у себи.“ (Јован 6,53.)

„Који једе моје тијело и пије моју крв има живот вјечни и ја ћу га вакрснути у последњи дан.“ (Јован 6,54.)

„Објавих име твоје људима које си ми дао од свијета; твоји бијаху па си их мени дао, и твоју су ријеч одржали.“ (Јован 17,6.)

„Ја сам им дао ријеч твоју; и свијет их омрзну, јер нису од свијета, као што ни ја нисам од свијета.“ (Јован 17,14.)

Вера се као залог вечнога живота преплиће се евхаристијом, такође залогом вечнога живота. Та вера је у Бога и од Бога. Она је предана људима и они су је одржали онаквом какву је примише. И издвојите се од осталог света. И евхаристијом посташи заједничка тела и крви Христове. Посташе Црквом.

Однос између вере и евхаристије изразио је Свети Иринеј Лионски. Он, говорећи о вери православној, каже: „Наша вера је у сагласности са евхаристијом, и евхаристија потврђује нашу веру.“ (Иренејус Хаер. IV 8, 5).

Вера која је у сагласности са евхаристијом бива потврђена од евхаристије. Нема евхаристије без њој сагласне вере. Вера није ствар појединачна, већ црквена. Она бива потврђена евхаристијом. И како је евхаристија једна, то само једна вера може бити њој сагласна и од ње потврђена. Тек таква вера, а то је само православна, као прквена јесте и појединачна. И само зато Црква анатемише сваког јеретика, јер његова „вера“ није сагласна евхаристији нити од евхаристије потврђена. Нема нити може бити евхаристијског (црквеног) заједништва (општења) без заједништва у вери православној.

„Питање: Да ли може један клирик да се моли у присуству Аријана, или других јеретика, или му то ништа не шкоди, кад се он моли, или чини принос?“

Одговор: На божанственом приносу ђакон прије времена цјеливања казује: „Који сте ван опћења, одлазите“; не смију дакле

присуствовати, осим ако обећају да ће се покајати, и да ће оставити јерес.“ (9. канон Светог Тимотеја Ал.)

Јерес изготви јеретика из молитвене и евхаристијске службе. Јерес га ставља ваш црквеног општења.

Како нема евхаристије без њој сагласне вере православног, то јеретичке заједнице ма колико биле црквосличне немају божанствену евхаристију.

„Заповједамо да се свргне епископ, или презвитер, који призна крштење или жртву јеретика. Јер: како се слаже Христос с велијаром? или какав лијел има вјерни са нјевјерником?“ (46. канон Апостолски)

Жртва Цркве јесте Господ Христос, а жртвоприношење јеретика је демоноприношење.

Евхаристија потврђује само себи сагласну веру православну. То значи да евхаристија чини нашу веру таквом да онај који православно верује има живот вечни. Овде се заједница вере показује као црквено заједничарство. Евхаристија потврђује обећање Господње: „Који вјерује у мене има живот вјечни“ (Јован 6. 47.), и оне: „ако не једете тијела Сина Човјечијега и не пијете крви његове, немате живота у себи“ (Јован 6. 53.). Без евхаристије вера је непотпун залог живота вечнога.

Евхаристија не потврђује себи несагласну јеретичку веру. Кајак доказ овоме можемо пружити? То су сви они мученици и исповедници и сви свети који се православном вером прославише у Божијој Цркви. Њихова вера „мора остати испоколебљивом до kraja vekova“ (1. канон VI Васељенског Сабора). Насупрот њима стоје мученици јеретика. Они иако поднеше муке и смрт осташе „далеки од Бога“ (34. канон Лаодикијског Сабора). Црква строго забрањује поштовање њихово.

„Никакав Христијанин не смије остављати мученике Христове и обраћати се лажним мученицима, то јест јеретичкима, или који су прије јеретици били; јер су ови далеки од Бога. Нека су дакле анатема, који се к њима обраћају.“ (34. канон Лаодикијског Сабора)

Црквено општење је уткано у црквену заједницу. Питамо се, да ли може бити црквена заједница без црквеног општења? Погледајмо ово читање на примеру прекинутог општења. Само што нам је неприхватљив израз „раздвојене цркве“ који употребљава

ва текст Екуменске Повеље, јер прикрива узрок раздвојености, и јер у себи садржи мисао о прквености и једнакости „раздвојених цркава“.

Свети Оци су облике прквеног општења поделили и разматрали у вези разлога тога прекида. Оци су разликовали јереси, расколе и незаконите зборове. Како су незаконити зборови један вид раскола, то ћemo разматрати само јереси и расколе.

„...јереси (састављају оци) који су се са свијем одвргли, и од саме се вјере отуђили; расколе пак они који нијесу сагласни међу собом у неким црквеним пословима и у питањима, која се дају уравнити...“ (1. канон Светог Василија Великог)

Јеретици су одступили од црквеног општења отуђивши се од саме вере. Они су се „са свијем одвртли“ од Цркве. Расколници су одступили од црквеног општења због несагласности у питањима црквених послова и оним који се могу разрешити. У продолжетку канона Свети Василије Велики на примеру раскола показује последице прекида прквеног општења.

„...Јер је почетак раздијељења био услијед раскола; тако да они, који су одступили од Цркве, нијесу више имали па себи благодати Духа Светога, јер је саопћење исте код њих престало услијед тога, што се прекинуло прејемство...“ (1. канон Светог Василија Великог)

Прекид црквеног општења узрокује прекид прејемства благодати Светога Духа. Те заједнице, које су одступиле од Цркве, које су прекинуле црквено општење са Црквом немају више благодати Светога Духа, „јер је саопћење исте код њих престало“. Зато у оквиру таквих организација нема благодатног свештенства, ни евхаристије...

Видљиви израз црквеног општења јесте помињање имена првостојника (- епископа, митрополита и патријарха) па божанственој служби. То помињање означава, између остalog, да између оног који помиње и оног који је помињан постоји заједништво богослужења једне евхаристије. А то омогућава саопштавање једне благодати Светог Духа свима онима који заједно служе.

„...Према томе, презвитер, или епископ, или митрополит, који се усуди прекинути општење са својим патријархом, и не буде спомињао, као што је наређено и установљено, име његово на божанственој служби, него, прије... коначне осуде његове, произ-

веде раскол, у погледу таковога Свети сабор наређује, да буде са свијем уклоњен од сваког свештеничког ступња...“ (15. канон IX Помесног Сабора)

Наређено је и установљено, да превзимаје име свога епископа, а епископ да помиње име свога митрополита, а митрополит да помиље име свога патријарха (13,14. и 15. канон IX Помесног Сабора), чије име су дужни помињати сви његови митрополити, епископи, и клирици. Ко се усуди да престане да помиње на литургији име свог предстојника, тиме заводи раскол и мора бити „са свијем уклоњен од сваког свештеничког ступња“.

Они, који прекину првено општење одступају од Цркве и благодати Светога Духа. Црква не може бити, не може постојати без видљивог црквеног општења. Невидљиво прквено општење не постоји.

Теза о раздвојеним црквама, о видљивом и невидљивом заједништву цркава, не узима у обзир да „раздвојеност“ има свој узрок, а то је јерес. Црква се није раздвојила, него су временом од ње отпадале разне заједнице јеретика, што није утицало на једност, светост, саборност, апостоличност Цркве Божије, као видљиве Цркве.

Наведена одредба 95. канона VI Васељенског Сабора о обраћању оних који се из јереси обраћају православљу, тражи да такви писмено анатемишу сваку јерес, „која другачије учи, него што учи Света Божија, католичанска и апостолска Црква“. Дакле, упркос јересима, Црква као потпуна у цунохи благодати и као Православна постоји. Само таква она и може примити покаяње јеретике.

Поред Православне Цркве не може се тражити друга потпунија или свеобухватнија Црква. Она је потпуна и свеобухватна. Како јеретичке заједнице могу ући у јединство Цркве? Само кроз покаяње и остављање јереси те прихватање православља. И док то не учине, они стоје изван општења, изван Цркве. Јер су под анатемом.

Напор који налаже Екуменска Повеља да се мимо овог пута дође до видљивог јединства Цркава Европе је узалудан и бесмислен. Невидљива Црква је непостојећа. А видљива је једина Православна Црква.

Екуменска Повеља истиче да су њени творци „свесни своје кривице и спремни на покајање“. У одељку „На путу једни према другима“ шире се говори о овоме.

Ту стоји.. „У духу јеванђеља, морамо заједно преиспитати историју хришћанских Цркава, која је обележена многим благотворним искуствима, али и расколима, непријатељствима, па чак и оружаним сукобима. Људски гријех, мањак љубави и честа злоупотреба вјере и Цркве за политичке интересе озбиљно су пољујали углед хришћанског свједочења. Отуда, за хришћане екуменизам почиње обновом наших срца и спремношћу да се покајемо и да продубимо наш начин живота... Важно је да се овде опажају духовна блага различитих хришћанских предања, да се учи један од другога и да се тако приме ови дарови“.

Како је повеља потписана и у име Православне Цркве, то морамо приметити да Православна Црква као једина Света Црква не може, по дефиницији, имати потребу за покајањем. Али човек и као члан Цркве има потребу за покајањем, које се благодаћу освећује на исповести у Цркви Православној. И јеретик када се каје од јереси, и расколник када се каје од раскола, каје се пред Светом Црквом Православном, која та покајања благодатно освећује и покајнике прима (В. 95. канон VI Васељенског сабора).

Покаяње које Повеља помиње је покајање од јереси, него је покајање у јереси. Оно није изнето пред Православном Црквом како канони запоштевају. Оно је некакво заједничко православно – јеретичко „покаяње“. У њему се у исту раван ставља Црква Православна (– Једна, Света, Саборна и Апостолска Црква) и јеретичке организације, што је неприхватљиво.

Осим тога, овде – у Повељи – нема употребљеног појма „јерес“, а још мање, да се јеретичке заједнице позивају да оставе своје јереси. Напротив, сви (па и Православни) се у Повељи позивају да уче једни од других, да опажају „духовна блага различитих хришћанских предања“!

У повељи се тврди, да је историја хришћанства обележена расколима, непријатељствима и ратовима, и изгледа да се покаяње па то односи. Међутим, састав оних који сачишише и потписаше Екуменску Повељу говори о јересима као о ономе што је обележило историју хришћанства, а не расколи, којих је такође било.

Питамо се, зашто Повеља говори о расколима, када сама изричito констатује постојање „основних разлика у вери“, као препреке „црквеном ВИДЉИВОМ јединству“? Овај исказ сведочи да су у питању јереси и без потребе смо да то доказујемо.

Однос између јереси као отуђења од јединственог општег вјероисповједа и раскола као одступања од црквеног општења изнет је у 15. канону IX Помесног Сабора:

„...Јер они, који се одјељују од општења са својим предстојницим због какве (његове Ж. К.) јереси, која је од Светих Сабора, или Отаца осуђена, ... такви не само што неће подлећи казни по правилима за то што су прије саборског разбора одијелили се од таковог епископа, него ће напротив бити заслужни части, која православнима пристоји. Јер они нијесу осудили епископе, него назовиепископе и назовиучитеље, нити су расколом порушили јединство Цркве него на против похитали су да ослободе Цркву од раскола и раздијељења.“

Наведена одредба казује да онај, који прекине општење са својим предстојником, због јереси раније већ осуђене од Светих Сабора, или Отаца, тиме не чини раскол, већ осуђује назовиепископа и назовиучитеља. Овим дотични спречава настајања „раскола и раздијељења“. Наиме, и раскол и јерес, значе одвајање, одвргнуће од Цркве и црквеног општења. При томе, раскол је преступ уперен баш на само прекидање црквеног општења, а јерес је отуђење од вере, што собом повлачи прекид прејсмства и даље саопштавање благодати Светога Духа. Од јерстика Свети Дух одступа:

„...чим је уведена јерес, уклонио се одмах и предстојник дотичног мјеста аићео, и црква се таква претворила у обичну кућу...“ (Свети Василије Велики, посланица 191.)

Тек као последица овога јавља се прекид црквеног општења јеретика и Православних. Одступање од општења са јеретиком није раскол.

Јеретик је јересју већ учинио раскол и то на нивоу догмата, па је његово даље формално општење до коначне осуде његове без значаја. Та осуда има декларативни а не конститутивни карактер.

„...Уопће пак нарежујемо, да никакав клирик, који једнако мисли са Православним и Васељенским Сабором, не мора никаквим начином потчињен бити епископима, који су се одметнули, или се одметну.“ (3. Канон III Васељенског Сабора).

Можемо закључити, где је јерес и јеретик, против њега се не може учинити раскол. Избацањем јеретика из Цркве, Црква се чува од даљег јеретичког раскољавања и разцељавања.

Да ли је анатема Цариграда из 1054. године раскол или јерес? Одговор на то шта је лежи у одговору на питање, да ли је учење и додатак филиоквс Никео-цариградском Симболу вере истинито или јеретичко. Свети II и III Васељенски Сабори утврдише неизменљивим Никео-цариградским Симболом и веру њиме изражену, да Свети Дух исходи од Оца. Филиоквисте окружном посланициом изобличи Свети Фотије Цариградски који затим подржан би на Светом X Помесном Сабору 879. године. Пристанком три папи на легата овај Сабор издаде Орос против филиоквиста.

Године 1054. Цариград се није дао подјармити филиоквистима. Његова реакција је била реакција против јереси и не може се сматрати расколом. Ово потврдише Свети Іригорије Палама и Марко Ефески и Јеремија Славни...

Тврђа Екуменске повеље да је историја хришћанства „...племена расколима, а не јересима, подсећа на екуменско учење, шијасу засновано, о Цркви у стању шизме (раскола). За Православне ово је неприхватљиво.

Проблем заједничког молења

Напрт Екуменске Повеље (из јула 1999. г.) садржи једну занимљиву реченицу: „Заједничка молитва хришћана је срце екуменизма“ (тач. 3.). У тексту саме Повеље ово је изостављено. Зашто?

Повеља констатује да „у неким Црквама постоји резервисаност по питању заједничког молења у екуменском смислу“. Заправо, по питању заједничког молења са јеретицима, тј. са онима који су изван црквеног општења. Зaborављање граница црквеног општења јесте смисао готово свих екуменских радњи, па и заједничког молења.

Насупрот ове резервисаности Повеља истиче: „Али ми имамо много заједничких богослужбених пјесама и молитава, по готову Молитву Господњу, и екуменска богослужења су постала распрострањена појава; све су ово ослике наше хришћанске духовности.“

Православци немају ни једну богослужбену молитву или писму, која би била заједничка са јеретицима. Истина, Црква се за време свршавања литургије моли за сједињење свих. У литургији Светог Василија Великог Црква се моли овим речима: „Заблудеље обрати, и присаједини твојој Светој, Саборној и Апостолској Цркви“. Но, ова молитва није у екуменском смислу. То није заједничка молитва Цркве са јеретицима, него молитва Цркве за обраћање и присаједињење јеретика Православљу и Цркви.

Неки јеретици се можда служе текстом православне молитве, али то није заједничка црквено-јеретичка молитва. Као што јеретици не уживају евхаристијско општење са правовернима, тако исто не уживају ни молитвено заједничарење.

„Не може се допуштати јеретицима, који остају упорни у јеси да улазе у дом Божији.“ (6. канон Лаодикијског Сабора)

„С јеретицима, или расколницима, не смије се заједно молити.“ (33. канон Лаодикијског Сабора)

„Епископ, или презвитер, или ђакон, који се са јеретицима само и молио буде, нека се одлучи...“ (45. канон Апостолски)

„Који се заједно са одлученим, ма било и у кући, буде молио, нека се одлучи.“ (10. канон Апостолски)

„Не може се допустити, да они, који припадају Цркви, идује ради молитве или службе у гробља, или у такозване мученичке храмове јеретика; а који то чине, ако су вјерни, имају бити ван општења за неко вријесме. Покажу ли се, и исповједе да су згријешили, нека се опет приме.“ (9. канон Лаодикијског Сабора)

Екуменска Повеља помиње као позив на заједничарење у црквеном општењу Молитву Господњу (Оче наш), као и Христову првосветитељску молитву, заправо само њен један стих:

„Да сви једно буду, као ти, Оче, што си у мени и ја у теби, да и они у нама једно буду, да свијет вјерује да си ме ти послao.“ (Јован 17.21.)

Ко су ти сви што једно треба да буду, и ко су ти они који треба да „у нама једно буду“, и ко су да по њима „свијет вјерује да си ме ти послao“?

То су они за које Господ у молитви потврђује:

„Објавих име твоје људима које си ми дао од свијета; твоји бијаху па си их мени дао, и твоју су ријеч одржали. Сад разумјеше да је све што си ми дао од тебе. Јер ријечи које си ми дао, дао сам

твјима; и они примише, и познаше заиста да од тебе изиђох, и вјесроваше да ме ти посла. Ја се за њих молим, не молим се за свијет, него за оне које си ми дао, јер су твоји.“ (Јован 17. 6.-9.)

Господ се моли за ученике своје, који примише и одржаше науку коју им даде.

„...сачувавај их у имању твојем, оне које си ми дао, да буду једно, као ми.“ (Јован 17. 11.)

„Посвети их истином твојом, ријеч је твоја истина. Као што ти мене посла у свијет, и ја њих послах у свијет. Ја посвећујем себе за њих, да и они буду посвећени истином. Не молим пак само за њих, него и за оне који због ријечи њихове повјерују у мене.“ (Јован 17. 17.-20.)

Господ се моли и за оне који од његових ученика чуше науку истине и поверијаше, да и они уђу у јединство црквеног посвећења и општења, да једно буду.

„Ишите, дакле, и научите све народе крстећи их у име Оца и Сина и Светога Духа, учећи их да држе све што сам вам заповијдио...“ (Матеј 28. и 19.20.)

Дакле, Господ посла ученике у свет са заповешћу да науче све народе учећи их да држе све што Он својим ученицима заповеди, тј. да држе сву науку вере и сав поредак благочаствивог живота.¹⁾ И ови, који од ученика све примише и све одржаше јесу они за које се Христос моли да једно буду. Христос ће моли Оца за оне, који цејли примише и нешто не примише, нити за оне, који нешто држе и нешто променише.

Из свих народа научени да држе све речи Господње... ту јеретици не припадају. Они многе речи Господње променише и себи прилагодише.

Одавде се види и ко ужива заједницу молитве – Оче наш који си на небесима...

„А онима који га примише даде власт да буду дјеца Божија, онима који вјерују у име његово.“ (Јован 1. 12.)

Господ даде власт да буду дјеца Божија само онима који вјерују у Божанско име Његово, а не даде ту власт свима. Они који верују, то су они који верују свакој речи Божијој и одржа-

1) Народи различити по култури, традицији, менталитету... бивају учени једној истој пауци (- „ријечи“) Господњој.

ше је, и то су деса Божија. Јеретици ту не припадају. Јеретици када вичу Богу: „Оче наш, они вичу као непризната копилац, све док се не покају и не оставе јерес. Али ни то није у екуменском смислу.“

Опо са чиме се морамо сложити, јесте констатација Повеље, да су „екуменска богослужења постала распострањена појава“. Но, то само по себи не може да озакони ову појаву. Чак и да ашћели с неба узму утешћа у екуменским молитвама и богослужењима, иста ће бити безакона.

Разлог инсистирању Екуменске Повеље на молитвеном и богослужбеном заједничарству се отвара у обавезама, које с тим у вези Повеља налаже: „Ми се обавезујемо, да се молимо једни за друге и за хришћанско јединство; да учимо упознати и поштовати богослужење и друге видове духовног живота које се практикују код других Цркава, да стремимо према циљу евхаристијског заједничарства“.

Православци се не могу обавезати да ће поштовати „богослужења“ јеретика. Јер је Свети Дух њих обавезао да се истих клопе, и да их не признају.

„Не треба примати јеретичких благословова, јер су они вишег злословила, него ли благослови.“ (32. канон Лаодикијског Сабора)

Не можемо да не приметимо израз у Повељи: „које се практикују код других Цркава“. Како то код других Цркава, ако је Црква једна? Како то да постоје различита богослужења, ако је Црква једна? Какви су то различити видови духовног живота, ако је Црква једна?

Циљ екуменских богослужења јесте евхаристијско заједничарство, коме потписници Повеље стрсме, и на шта се обавезују. Екуменска молитвена заједница је први корак. Екуменска богослужбена и духовна заједница је други корак. Екуменска евхаристијска заједница је трећи корак. Јер су прва два корака сигурно изведена, зато се не прихватају православне молитве за сједињење свих, и за обраћање заблуделих Једију, Светој, Сабору, Апостолској (-Православној) Цркви.

За Православне молитвено и богослужбено и евхаристијско заједничарство са јеретицима је неприхватљиво.

Европска унија

Екуменска Повеља саопштава да „Цркве подржавају интеграцију европског континента“. Но, Повеља примећује да без „заједничких вриједности, јединство не може истрајати“. Управо у том простору „Цркве“ нуде, како се каже: „духовно наслијеђе хришћанства“ као „сопствени извор надахнућа и обогаћења за Европу“. То „духовно наслијеђе“ се још назива и „нашом вјером“, коју „Цркве“ желе учинити „извормом наде за моралност и стику, за образовање и културу, и за политички и привредни живот“.

Дакле, заједничке вредности које би требало да осигурају јединство Европе јесу вредности духовног наслеђа хришћанства, наравно у екуменском смислу. Сvakако да „Цркве“ не пуде Европи своје историјске крвате сукобе око власти и вере. Оне кажу: „Наша вјера нам помаже да учимо од прошлости“. Дакле, нова вера скуменска ће из историје изврнути „вриједности духовног наслеђа хришћанства“ потребног интерационим процесима Европе, у домену стике, културе, политike и привреде.

„Цркве“ су, по Повељи, „позване да заједно служе у дјелу по мирења међу народима и културама“, за шта је „мир међу Црквама важан предуслов“. „Цркве“ намјеравају да, како пише у Повељи, удржије „снаге у унапређивању процеса демократизације у Европи“. Такође, „Цркве“, по Повељи, раде на „миротворачким установама“ и „друштвеној правди“ и „сујирствавању свакој врсти национализма“ и на правима мањина, посебно правима жена.

Одавде је видљиво да екуменски покрет служи као важан предуслов политичкој, економској, културној, етичкој и другој интеграцији (и кроз хармонизацију – униформности) Европе. Екуменски покрет новим, или боље рећи, новопрокламованим духовним наслеђем жели прескочити границе црквеног општења, да би тиме послужио секуларним интересима уједињавања Европе. Како су границе црквеног општења границе истине (јер је јерес у питању), то се заправо прескаче истина у паневропском интересу.

За Православне овај пројекат је неприхватљив.

Вишег него јеретици, Православни осећају све социјалне проблеме својих држава и Европе. Решење тих проблема налази се у Божијем поретку. Делујући као социјално биће човек не може

прилагодити заповести, веру и вољу Божију социјалним проблемима, а да их нехотимично не увећа.

„И не саображавајте се овоме вијеку, него се преобразажавајте обновљењем ума свога да искуством познате шта је добра и угодна и савршена воља Божија.“ (Рим. 12. 2.)

Човек не сме подлећи духу времена и из угла његовог посматрања на проблеме и на њихова решења. И као социјално биће, у друштвеним искушењима, он мора деловати преобразажавајући се, Христооткривеним обнављањем ума, да би очитом искусио и у друштвеном домену, шта је и каква је воља Божија. Јер решење свих, па и социјалних проблема, у власти је Божијој.

Црква није од овога свијета (Јован 17. 14.). Али она није ни изван овога света (I Кор. 5.10.). Она у свету преобразава свет, да и он не буде од овога (злога) света. Зато Црква не сме да подлеже духу света и времена.

У том смислу, Црква не дозвољава да се силом или средствима државне (светске) власти врши утицај у решавање црквених питања. Ако би се то допустило, тада би интерес света овладао Црквом. Отуда:

„Епископ, који се послужи свјетовним властима, да кроз исте задобије Цркву, нека се свргне, пак и одлучи; исто и сви они, који с њиме опће.“ (30. канон Апостолски)

Епископ не сме да се послужи „свјетовним властима“, да кроз њих, кроз њихов интерес и силу, задобија Цркву. Следствено томе, није допуштено државној власти ни да суди епископија (15. канон Картагенског Сабора), или да их затвара и уклања са престола (3. канон X Помесног Сабора) без претходне пресуде црквеног суда (9. канон IX Помесног Сабора). Сматрамо да онај епископ, који би се послужио „свјетовним властима“ да би утицао на пресуду црквеног суда, по суштини исти преступ чини као што је онај описан у наведеном 30. канону Апостолском.

Црква забрањује епископу или презвитеру да се баве јавним управама, тј. политичким радом.

„Рекли смо, да епископ или презвитер, не треба да се даје на јавне управе, него да се бави само црквеним потребама. Нека се дакле склони, или да тога не чини, или нека буде свргнут, јер по заповједи Господњој: нико не може два господара служити.“ (81. канон Апостолски)

Доцније је ова одредба виш пута понављана и проширења на све клирике, па и на монахе (7. канон IV Васељенског Сабора, 10. канон VII Васељенског Сабора и др.), што сведочи о покушајима црквених предстојника да упркос забрани посјежу за бављењем политиком и њеним интересима. Повратним дејством, ти световни интереси би овладавали „црквеним потребама“. А то значи да би дошло до саображавања духу времена.

Јер дух времена управља световним интересима. Дух времена тражи да му се служи. И ако уђе у црквену управу, и од њених управитеља тражи да му се повинују, те да црквену управу са образе њему, а не црквеним потребама. Злогласне уније: Лионска и Флорентинска, склопљене су баш повиљањем духу политике.

Зато што Црква није од овога света, ни дух овога света није од Духа Цркве. Ни мир духа овога света и времена није мир Духа Божијега.

„Мир вам остављам, мир свој дајем вам, не дајем вам га као што свијет даје.“ (Јован 14, 27.)

Шта значи то у Повељи да „Цркве“ подржавају интеграцију Европе у политичком, економском, културном, етичком и образовном смислу; да удржују снаге у унапређивању процеса демократизације Европе; да се супротстављају свакој врсти национализма? Да ли је то у духу политике? Јесте. То подржавање сваковрсне интеграције Европе захтева мир међу „Црквама“²⁾, односно заједничарење „Цркава“ без обзира на основне разлике у вери, и захтева међусобно пријатеље православних са јеретицима без обзира па утврђене границе црквеног општсва. Да ли је овакав мир у Духу Цркве? Није. То је чисти политичко-демократски мир. Мир је то без Христа. Мир је то, који се уводи уценама, санкцијама, изопитељем.

Такав је мир Европске Уније и Екуменског покрета. У Српској Цркви многи му подлетоше.

„Људе не убити мир њихов, а безумне не погубити срећа њихова.“ (Приче Сол. 1, 32.). – Мир љихов, а не Христов, и срећа љихова, а не блаженство Царства Божијег.

2) Повеља подразумева мир између Православне Цркве и јеретичких заједница, при чemu и ону и оне обухвата једним термином – „Цркве“.

Због повицавања духу времена, због подржавања једне од политичких опција (демократије), због залагања за један пројекат уједињене Европе, због саображавања склиснотије свему овоме, Екуменска Повеља је потпуно неприхватљива за Православне. Питамо се да ли састављачи и потписници њени Цркви сматрају политичком и културном институцијом, која се бори за остваривање не божанске, већ световне правде?

Закључак

Поставља се питање, како да гледамо на Екуменску Повељу? Садржајем је, видели смо, неправославна, а онет је потписана у име Православних. Какав је она акт?

Сам њен назив говори да је Повеља акт екуменског покрета. Реч „Повеља“ је шап превод речи „Charla“, која је латишког порекла, и изврно значи лист дебље хартије. У римском праву, па и кроз средњи век, *charta* је означавала правну исправну, којом се доказивало постојање неког раније склопљеног правног посла. Доцније, *charta* постаје форма којом се заснива правни посао. Ово је нарочито практиковано у дипломатији. У законодавној области, *charta* је издавао суворец и у материји коју је решавала, била је највиши акт. Тако је добила значење уставног акта (Магија Цхарта Либертатум, нпр.). Сведоци смо доношења Уставне Повеље.

Екуменска Повеља сама себи одриче значај црквеног закона, или догмата. Њени састављачи и потписници утврђују да она „излаже основне екуменске одговорности, од којих произиђе један број смјерница и обавеза“. Али, Екуменска Повеља јесте и „Основни текст“ који се „предлаже“ свим „Црквама и бискупским конференцијама у Европи, да се прихвати и прилагоди помјесним потребама“.

Екуменска Повеља, као што смо видели, садржи неко оштечење, заправо она почива на јеретичком екуменистичком учењу, одакле црпи, као из „догматских“ постулата, „основне екуменске одговорности“ које повлаче собом обавезе и смјернице. Она ипак има назовидогматски карактер. Повеља нема снагу закона. Зато и њено учење још не може бити проглашено „догматом“. Повеља се

предлаже „Црквама“ па прихватате и прилагођавајте. Екуменска Повеља је dakле закон и „догмат“ у настајању, кроз процес прихватате и прилагођавања од стране „Цркава“. Она је тако изнета, да се основне екуменске одговорности могу само прихватити или одбацити, а смјернице или обавезе се могу прилагођавати.

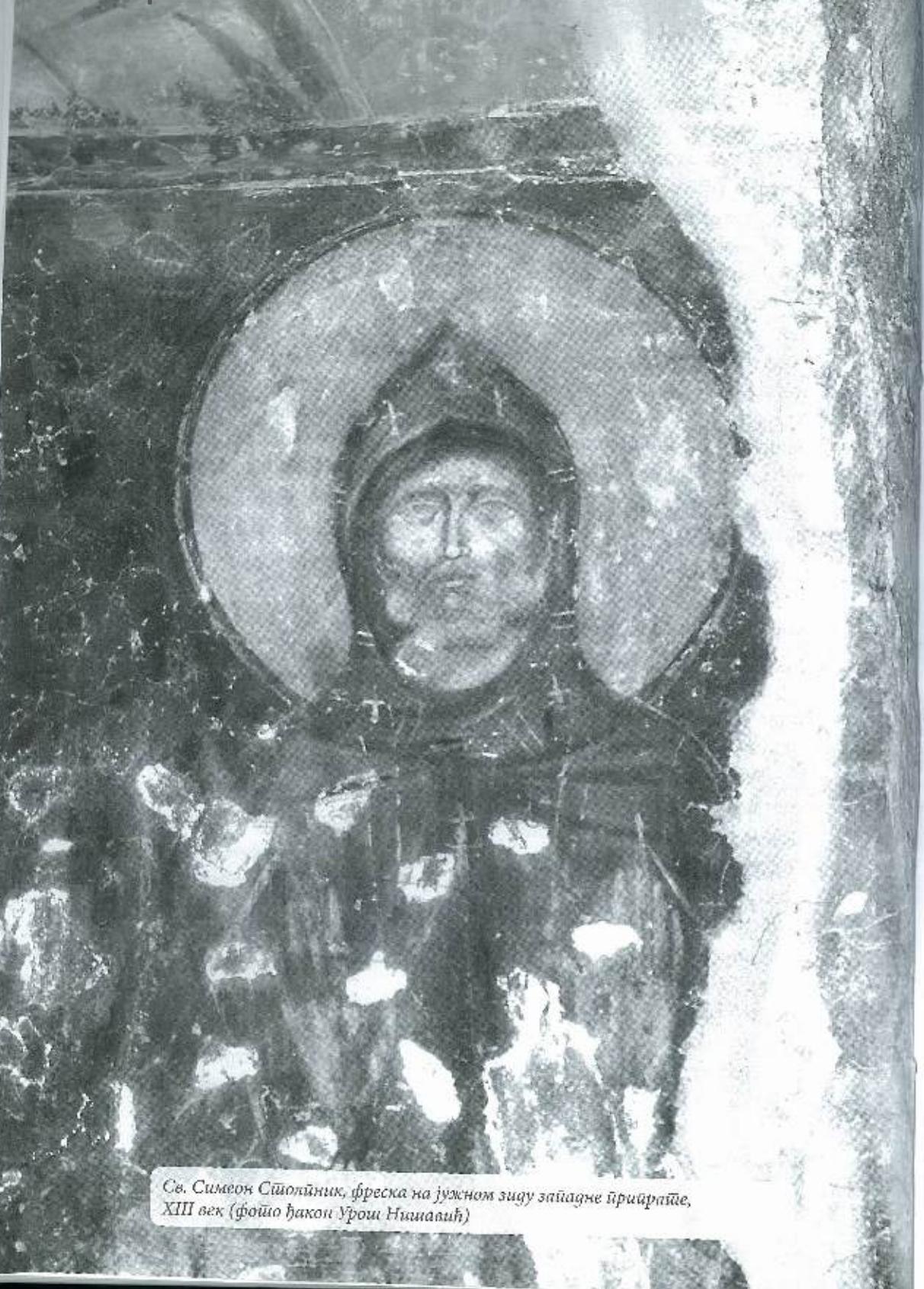
Православни се могу питати, откуд да је такав текст потписан у њихово име, и да ли ће бити прихваћен?

Екуменска Повеља је потписана у име Православних иза њихових леђа, заслугом оних, рекло би се, сивих група, које су цео посао сакриле од Сабора и од већине архијереја својих Помесних Цркава. Таквих људи је увек било.

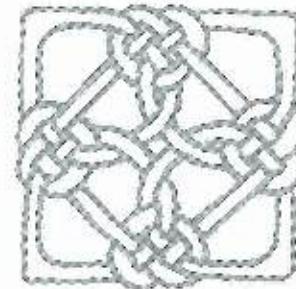
Екуменска Повеља не сме бити прихваћена од стране Православних Помесних Цркава. Ми јисмо прегледали и оценили сав њен текст. Урадили смо то само са карактеристичним деловима. Они се не могу прилагодити Православљу, а траже да се Православље прилагоди „екуменској одговорности“, што би значило да „ново звоно на узбуцу“ звони глувима.

Желько Которанин

лична библиотека
арх. Наум

Св. Симеон Столпник, фреска на јужном зиду западне пристранице,
XIII век (фото Ђакон Урош Никић)

Исповедање вере против екуменизма

Гви који смо благодаћу Божијом одгајени на благочестивим догматима и следујемо у свему Једну, Свету, Саборну и Апостолску Цркву верујемо да:

Једини пут спасења људи¹⁾ је вера у Свету Тројицу, у дело и учење Господа нашег Исуса Христа, који се наст-

1) Види спис Патријарха Цариградског Генадија Схоларија: ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ Β' ΣΧΟΛΑΡΙΟΥ, Περὶ τῆς μάνης ἀδού πρὸς σωτῆριαν τῶν αὐθόπων (тј. О једином путу за спасење људи), у ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΣΧΟΛΑΡΙΟΥ, Άπαντα τὰ ευρισκόμενα, *Oeuvres Complètes de Georges Scholarios*, том I-VII, Paris 1928-1936, издање L. PETIT – X. SIDEBRIDES – M. JUGIE, том III, 434-452 (световно име Патријарха Цариградског Генадија Схоларија било је Георгије, тако да су сва његова дела написана пре 1450, када је замонашен, потписана са Георгије Схоларије; многи сачувани рукописи са његовим делима, од којих су неки написани и његовом руком, помињу промену имсна; тако рукопис бр. 127 из манастира Пантократора на Светој Јоанурији, на листу 212г, носи белеписку коју је начинио сам Схоларије, о делу које је написао као Георгије: „то је написано осам година пре пада Цариграда, а три године пре пада Цариграда Генадије поста монах“ – прим. прев.).

вљају у Његовом телу, Светој Цркви. Христос је једина истинита светлост²⁾, не постоје друге светлости да нас просветле, нити друга имена која могу да нас спасу „Нема ни у једноме другоме спасењу; јер нема другога Имена под небом данога људима којим бисмо се могли спасти“³⁾. Сва друга веровања, све друге религије, које не знају или не признају Христа „који је у телу дошао“⁴⁾, људске су измишљотине и дела Ђавола⁵⁾, која не води истинском богопознању и цоновном рођењу кроз божанско крштење, него обмањују људе и воде их у пропаст. Ми Хришћани верујући у Свету Тројицу, немамо истога Бога ни са једном другом религијом; чак ни са такозваним монотеистичким религијама, Јудаизмом и Мухамеданизмом, које не верују у Свету Тројицу.

Већ две хиљаде година, основана од Христа и руковођена од Светога Духа, Црква је остала стабилна и нешоколебљива у наученој од Христа, преданој од Апостола и очуваној од Светих Отаца спасносној Истини. Није поклекла под суровим гоњењима првобитно Јудеја а касније идолопоклошика током прва три века; пројавила је мноштво мученика и изашла као победник, потврдивши своје божанско порекло. Као што чудесно говори свети Јован Златоусти: „Ништа није јаче од Цркве... Ако ратујеш против човска, или си победио или си побеђен, ако,

2) Јн. 8, 12: „Ја сам светлост света; ко иде за мном неће ходити у тами, него ће имати светлост живота“. Исто 3, 19 „Светлост је пошла у свет и заволише људи више таму нетоли светлост“.

3) ДАп. 4, 11-12.

4) I. Јн. 4, 2-3: „Сваки дух који признаје да је Исус Христос у телу дошао, од Бога је; а сваки дух који не признаје да је Исус Христос у телу дошао, није од Бога; и то је дух Антихриста, за којега сте чули да долази и сада је већ у свету“.

5) Види код свегог Козме Етолског: ΚΟΣΜΑ ΤΟΥ ΑΙΤΩΛΟΥ, Διδαχές (Проповеди), у I. ΜΕΝΟΥΝΟΥ, Κοσμά του Αιτωλού Διδαχές (και Βιογραφία), издање „Γέρνος“, Афіна, Проповед A1, 37, стр. 142: „Све (друге) вере су лажне, прсварне, све су од Ђавола. Ово само знам као истинито, божанско, небеско, исправно, савршено и кроз моју реч и кроз Вашу реч, да је једино вера побожних и православних хришћана добра и света, а то је да верујемо и да се скривавамо у име Оца и Сина и Светога Духа“.

међутим, ратујеш против Цркве, без изгледа си да победиш, јер је Бог јачи од свих“⁶⁾.

Након престашка гоњења и тријумфа Цркве над спољним непријатељима, тј. Јudeјима и идолопоклоницима, умножили су се и ојачали су унутрашњи непријатељи Цркве. Появиле су се разноврсне јереси, које су покушале да измене и да искваре предану веру, како би се код верника изазвала збрка и како би ослабило њихово поверење у сванђелску истину и у оно што је предано. Свети Василије Велики, описујући стање у Цркви које је створи-ла током четрдесет година владајућа, и у управном смислу, Аријева јерес, говори: „Презрене су догме Отаца, апостолска предања су понижена, изуми нових људи живе у Црквама; људи се предају лукавствима, а не богословствовању; мудрост овога света преузима првенство, изругујући се похвали Крста. Пастири се пропреју, уместо њих уводе се вуци грабљиви који уништавају стадо Христово“⁷⁾.

Оно што је било са спољашњим непријатељима, религијама, десило се и са унутрашњим, јересима. Црква је кроз велике и просветљене Свете Оце поставила међе и заштитила Православну веру ошукама Помесних и Васељенских Сабора у односу на конкретна, сумњива учења, али и сагласјем Отаца (*consensus Patrum*) у односу на свекупан збир питања вере. Ми смо сада потпуно сигурни, када следимо Свете Оце и не померамо међе које су они поставили. Изрази „Следујући Светим Оцима“ и „Не померај међе које поставише Оци наши“ чине поуздана правац пута и сигурносни вентил Православне вере и живота. Сходно томе основне поставке нашег Исповедања су следеће:

1. Чувамо непроменљиво и неповредиво све што су Сабори и Оци установили. Прихватамо све што они прихватају и осуђујемо све што они осуђују, а клонимо се општења са онима који новаче у стварима вере. Ми нити додајемо нити одузимамо какво учење, нити га мењамо. Већ богоносац свети Игњатије Антиохијски у Посланици светом Поликарпу Смирнском пише: „Сва-

6) Ομιλία προ της εξορίας (Беседа пред изгнанство) I, ЕПЕ 33, 186.

7) Епистолј 90, Τοις αυτοτάτοις αδελφοῖς καὶ επισκόποις τοῖς εὐ τῇ Δύσει(Најсветијој браћи и Епископима на Западу) 2, ЕПЕ 2, 20.

ки који говори шта осим онога што је заповеђено, ако је и веродостојан, ако и чести, ако је и девственик, ако чиши знаке и пророкује, нека ти буде вук у овчијој кожи који пропаст овца твори". Свети Јован Златоуст тумачећи речи Апостола Павла „ако вам неко проповеда Еванђеље друкчије него што примисте анатема да буде", примећује да Апостол „није ресао ако вам супротно објављује или ако све изврће, него ако и нешто најмање проповедају другачије од онога што примисте, ако и слушају уносе новине, нека буду анатема"⁸⁾. Седми Васељенски Сабор објављујући клирицима Цариграда своје одлуке против иконоборца пише: „Следовали смо предању Католичанске Цркве и шти шта одузесмо шти шта додасмо, него будући научени у апостолском духу, чувамо предања која смо примили, прихватајући и целивајући све што је Света Католичанска Црква од првих времена неписано и писано примила... Јер истинити и најисправнији суд Цркве не доцешта никакве новине чинити, нити одузимати било шта. Стога ми, следујући отаčким законима, примивши благодат од једнога Духа, без новачења и без умањења сачувасмо све што се на Цркву односи"⁹⁾.

Са Светим Оцима и Саборима одбацијемо и анатемишемо све јереси које су се појавиле током историјског хода Цркве. Од старијих јереси које су преживеле до данас осуђујемо Монофизитам, како онај екстремни Евтихија тако и онај умерени Севира и Диоскора, сагласно са одлукама Четвртог Васељенског Сабора у Халкидону и христолошким учењем великих Светих Отаца и Учитеља, као Светог Максима Исповедника, Светог Јована Да-маскина, Светог Фотија Великог и богослужбеним химнама.

2. Објављујемо да је Папизам извор јереси и заблуда; учење о Filioque, тј. исхођењу Светога Духа и од Сина, супротно је свему што је сам Христос учио о Светоме Духу. Целокупни лик Отаца и на Саборима и самостално сматрају Папизам за јерес, јер је осим Filioque произвео још мноштво других заблуда, као што су примат и непогрешивост Папе, употреба бесквасних хлебова, учење о чистилишту, о безгрешном зачећу Богородице, о створеној bla-

8) Гал. 1, 9. Еп Гал. Орил. Кеф. 1, PG 61, 624.

9) MANSI 13, 409-412.

годати, о куповини опроштаја грехова (индулгенције); изменио је скоро читаво учење и праксу Крштења, Мирономазања, Божан-ске Евхаристије и других светих тајни и претворио је Цркву у световну државу.

Дашашњи Папизам је још више, у односу на средњевековни Папизам, одступио од учења Цркве, тако да не представља више наставак древне Западне Цркве. Увео је мноштво нових претери-вања у „Мариологију“, као што је учење о Богородици као „саис-купитељки“ (corredemptrix) људског рода. Ојачао је „Харизматични Покрет“ пентикосталних група, тобоже духоцентричних. Усвојио је источњачке спиритуалне методе молитве и контемпли-ције. Увео је даље новине у богослужење, као што су плесови и музички инструменти. Скратио је и суштински разорио Божа-ствену Литургију. У области Екуменизма Другим Ватиканским Концијлом поставио је основе за Сверелигију, признајући „духовни живот“ припадницима других религија. Догматски минима-лизам довоје је до снижења нивоа моралних захтева, због чврсте везе догме и морала, што је имало за последицу моралне падове врховних клирика и умножавање међу клирицима моралних па-страности хомосексуалности и педофилије¹⁰⁾.

Уопштено говорећи постоји радикална промена Папизма и окретање према Протестантизму након Другог Ватиканског Кон-цијла, као и усвајање различитих „спиритуалних“ покрета „Новог доба“.

Према светом Симеону Солунском, Мистагогу (Тајновошцу), Папизам је Цркви нанео више штете него што су нанеле све јереси и расколи заједно. Ми Православни имамо заједницу са Па-

10) Морално пропадање и назадовање чак и међу клирицима, запазио је још почетком 15. века свети Симеон Солунски. Види Епиграфију 16 (Догматска Посланица) у D. BALFOUR, Συμεών αρχιεπισκόπου Θεοφαλονίκης (1416/17-1429) Ἐργά Θεολογικά, Ανδρέατα Βλατάδων 34, Θεσπαλονίκη 1981, стр. 218: „И још, блуд међу њима не сматра се кажливим, чак ни међу свештеницима, него напротив, необуздано се препуштају блуду са наложницама и децом и уз то свакога дала служе у пркви“. Исто 15, стр. 216: „И живе живот не еванђелски; јер се свако уживање и блуд међу њима не сматра за осуду, нити било друго шта од онога што је забрањено Христом“; У последње време запажено морално пропадање Православних клирика, проистиче из слободоумља Екуменизма и поспетовњачења.

пама који су живели пре схизме и многе Папе прослављамо као светитеље. Папе након схизме су јеретици; престали су да буду наследници Римског трона, немају апостолско прејемство, пошто немају веру Апостола и Отаца. Из тог разлога са сваким од тих Папа „не само да немамо заједницу, него га и јеретиком називамо“. Због хуле на Светога Духа учењем о Filioque изгубили су Светога Духа, и све је код њих безблагодатно. Пиједна њихова света тајна није ваљана према светом Симеону. „Хуле, дакле, новатори и далеко су од Духа, хулећи на Светога Духа, и нема у њима уопште Духа Светога, зато су и њихове свете тајне безблагодатне, пошто благодат Духа одбацују и унижавају га... зато и Духа Светога у њима нема, и ничега духовнога у њима и све је ново и измењено код њих и мимо Божанскога предања“¹¹⁾.

3. То исто важи, у још већој мери, за Протестантизам, који је као чедо Папизма наследио многе јереси, и још више додао; одбације Предање прихватајући само Свето Писмо (*Sola Scriptura*), које, међутим, погрешно тумачи; укида Свештенство као посебну тајинску благодат, такође и поштовање Светих и икона; унизио је личност Богородице, одбацује Монаштво; од Светих Тајни прихвата само Крштење и Божаствену Евхаристију, кварећи и у њима учење и праксу Цркве; учи о апсолутном предопређењу (Калвинизам) и оправдању само вером, а од скоро његов „авантурдни“ део увео је Свештенство жена и брак истополних, које примају чак и у Свештенство. Најважније, међутим, лишен је еклесиологије, јер не постоји појам Цркве, онако како га разуме Православно Предање.

4. Једини начин да се востави наша заједница са јеретицима јесте да они одбаце своје заблуде и да се покају, како би постојало истинско једињство и мир; јединство са истином а не са заблудом и јересју. За утврђивање јеретика у Цркву канонска тачност (акрібεια) захтева њихово примање кроз Крштење. Претходно њихово „крштење“, вршено ван Цркве, без трикратног пог-

11) Διάλογος (Дијалог) 23, PG 155, 120-121. Επιστολή περὶ τῶν Μακαρισμῶν (Посланица о блаженствима) 5, у D. BALFOUR, Συμεών αρχιεπισκόπου Θεοφαλούκης (1416/17-1429) Βρυξ Θεολογικά, Λαόλεκτα Βλατάδων 34, Θεοφαλούκη 1981, стр. 226.

ружења и уздизања крштенога у води освећеној посебном молитвом и од стране православног свештеника, шије крштење; лишење је благодати Светога Духа, која не постоји у расколима и у јересима, и следствено томе немамо ништа заједничко што би нас сједињавало, као што каже свети Василије Велики: „Они који од Цркве отпадоше немају више благодат Светога Духа на себи; јер је престало предавање (благодати) пошто су прекинули прејемство... а они који се одвојише, будући да постадоше лаици, нити да крштавају шити да рукополажу немају више власти, не могући да предају благодат Светога Духа, од које су сами отпали“¹²⁾.

Због тога је неутемењен и неоснован нови покушај Екумениста да промовишту став како имамо заједничко крштење са јеретицима, те да на овом непостојећем крштењском јединству утврђују јединство Цркве, која тобоже постоји тамо где постоји крштење¹³⁾. У Цркву, међутим, неко улази и бива њен члан не било

12) Επιστολή Κανονική Α': Πρὸς Αμφιλόχου Ικονίου, κανὼν α (Канонска Посланица Прва, Амфилохију Иконијском, канон 1).

13) У тексту 9. Генералне скупштине Светског савета цркава одржане 2006. у Porto Alegre у Бразилу, који је прихваћен од стране представника Православних Цркава и има наслов „Позвани да буду једна Црква“ (Called to be One Church), у 8. параграфу се паводи: „Сви крштени у Христу сједињени су у његовом Телу“. У параграфу 9: „Чињнича да сви ми заједно пришадамо Христу кроз крштење у име Оца и Сина и Светога Духа, даје могућност црквама и позвива их да заједно ходе чак и када међу њима постоје неслагања. Потврђујемо да постоји једно крштење, као што управо постоји једно тело и један Дух, једна нада нашега призвана, један Господ, једна Вера, један Бог и Отац свих нас (види Еф. 4, 4-6)“. Митрополит Пергамски Јован (Зијајулас) у дслу Orthodox Ecclesiology and the Ecumenical Movement, Sourozh Diocesan Magazine (Британска, август 1985, том 21, стр. 23) најавио је овакав став пишући: Within baptism, even if there is a break, a division, a schism, you can still speak of the Church... The Orthodox, in my understanding at least, participate in the ecumenical movement as a movement of baptised Christians, who are in a state of division because they cannot express the same faith together. In the past this has happened because of a lack of love which is now, thank God, disappearing. (Унутар крштења, чак иако постоји прекид, подела, раскол, можеј још увек говорити о Цркви... Православни, бајрем према мом мишљењу, учествују у скумсном покрету као покрсту крштених Хришћана, који се налазе у стању подељености, јер не могу да изразе исту веру заједно. У прошлости ово се догађало због недостатка љубави, који сада, хвали Богу, ишчезава).

којим крштењем, него једним и јединственим крштењем обављеним од стране свештеника који имају Светитењство Цркве.

5. Докле год јеретици продужавају да остају у заблуди, избегавамо општење са њима, посебно заједничке молитве. Свештени канони у целини забрањују не само заједничко служење Литургије и заједничке молитве у храмовима, него чак и обичне молитве на приватним местима. Строги став Цркве према јеретицима проистиче из истинске љубави и искреног интересовања за њихово спасење и из пастирске брите како се верни не би повели за јересју. Онај ко љуби исказује љубав, и не оставља другог да пресива у лажи; у противном су љубав, као и једномислије и мир са њим, вештачки и лажни. Постоји добар рат и дош мир. „Бољи је славни рат него мир који одваја од Бога“ каже свети Григорије Богослов¹⁴⁾. И свети Јован Златоуст саветује: „Ако некаде видиш да се наноси штета благочешћу, не престављај једномислије истини, него стој храбро до смрти... нипонто не издајући истину“. Џ још саветује наглашавајући: „Ни један кривотворени докмат не прихватајте, изговарајући се притом на љубав“¹⁵⁾. Такав став Отаца усвојио је и велики борац и исповедник Православне вере против Латина Свети Марко Ефески Евгениј, који своје Исповедање вере у Фиренци завршава на следећи начин: „Сви учитељи Цркве, сви Сабори и сва божаствена Писма опомињу да треба бежати од инакомислећих и туђити се општења са њима. Зар ћу ја, све њих презирући, следити онима који заповедају да се под образином вештачког мира ујединимо? И то са онима који кваре свештени и божански Симбол (вере), уводећи Сина као другог узрочника Светога Духа? А остала безумља остављам, узимајући ово за сада, од којих би и једно само било довољно да нас од њих одвоји. Да нам се никада тако нешто не дододи, Утешитељу благи, нити да на такав начин изгубимо свој разум, шега да држећи се твога учења и блажених мужева које си ти надахњивао, будемо

14) Απολογητικός της εις Πόντον φυγής 82, ЕПЕ 1, 176 (Апологија прибегавања у Понт)

15) Εις Ρωμ. Ομιλία (Беседа на Посланицу Римљанима) 22, 2, PG 60, 611. Еις Φιλип. Ομιλία (Беседа на Посланицу Филипљанима) 2, 1, PG 62, 119.

приодати нашим оцима, ово, ако не било шта друго, одавде по-невши, побожност“¹⁶⁾.

6. До почетка 20. века Црква је нешоколебично и непроменљиво држала став који је одбацивао и осуђивао све јереси, као што се то управо изражава у Синодику Православља који се чита у Недељу Православља. Анатемишу се све јереси и јеретици, свака појединачно; да не би на неки начин тека остало изван анатеме, постоји на крају општа анатема: „Свима јеретицима анатема“.

Нажалост, овај јединствени, чврсти и непоколебиви став Цркве до почетка 20. века, почeo је постепено да бива напуштан, након Енциклике коју је разаслала Васељенска Патријаршија 1920. године „Свима црквама Христовим“, и која по први пут званично карактерише јереси као цркве, које нису отуђене од Цркве, него су јој своје и сродне. Препоручивала је да се „распламса и ојача пре свега љубав међу Црквама, че сматрајући једна другу за страну и туђу, шега као близку и сродну у Христу, санаследником и сутелесником обећања Божијег у Христу“¹⁷⁾.

Тиме је отворен пут да буде усвојена, уобличена и развијена у оквиру Православне Цркве, првобитно протестантски изум, а сада прихваћена и од стране Папизма, јерес Екуменизма, та свејерес, која усваја и озакоњује све јереси као цркве и удара на докмат о Једној, Светој, Саборној и Апостолској Цркви. Развијена је већ, предаје се и намеће се од стране Патријараха и Епископа нова докма о Цркви, нова еклесиологија. Сагласно њој ниједна Црква нема право да захтева искључиво за себе карактер католичанске и истините Цркве. Свака од њих је један одломак, један део, не и целовита Црква. Тек све заједно чине Цркву.

Наде су све међе које су поставили Оци; не постоји лишија разграничења између јереси и Цркве, између истине и заблуде. И јереси су пркве, а многе од њих, као што је папска, сматрају се сада сестринским прквама, којима је Бог, заједно са нама, поверио

16) Ομολογία πιστεώς εκτεθείοις εν Φλωρεντί (Исповедање пере изложено у Фиренци), у *Documents relatifs au Concile de Florence*, 2, *Oeuvres anticonciliaires de Marc d' Ephèse*, par L. PETIT, Patrologia Orientalis 17, 442.

17) Види Ј. КАДРИН, *Τα λογοτακά και Συμβολικά Μνημεία της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας* (Догматски и Символични Споменици Православне Католичанске Цркве), том 2, стр. 958.

бригу за спасење људи¹⁸⁾. И у јересима постоји благодат Светога Духа, зато су њихово крштење, као и све остале свете тајне, ваљане. Сви који су крштени, без обзира којој јереси припадају, чланови су тела Христовог Цркве. Осуде и анатеме Сабора не важе и треба да буду изbrisане из богослужбених књига. Сместили смо се под кров „Светског Савета Цркава“ и у суштици смо издали – самим укључењем – нашу црквену самосвест. Укинули смо догму о Једној, Светој, Саборној и Апостолској Цркви, догму „један Господ, једна вера, једно крштење“¹⁹⁾.

7. Овај међухришћански синкретизам пропирио се сада и на међурелигијски синкретизам, који изравнива све религије са јединственим, божајском пореклом и од Христа откривеним бого-поштовањем, богопознањем и животом по Христу. Доводи се у питање не само догма о Једној, Светој, Саборној и Апостолској Цркви у односу на јереси, него и темељна догма јединственог у свету Откривења и спасења људи кроз Исуса Христа, у односу на религије света. То је најгора заблуда, највећа јерес свих векова.

8. Ми верујемо и исповедамо да само у Христу постоји могућност спасења. Религије света и јереси воде у пропаст. Православна Црква није само истинита Црква; она је једина Црква. Само она је остала верна Еванђељу, Саборима и Оцима, и следствено томе само она представља истиниту католичанску Цркву Христову. По преподобном старцу Јустину Поповићу, Екуменизам је заједничко име за све писмоцркве Западне Европе. Њихово заједничко име је свејерес²⁰⁾.

Ову свејерес прихватили су од стране Православних многи Патријарси, Архиепископи, Епископи, клирици, монаси и даици. Њу проповедају „откривеце главе“, њу примењују и њу намећу у пракси, заједничарећи на разне начине са јеретицима, у заједнич-

18) Види Заједничко Саоштење папе Јована Павла Другог и патријарха Вартоломеја током његове посете Риму 29. јуна 1995. Нешто раније исто је објавила и Мешовита Теолошка Комисија за Дијалог између Православних и Паписта у Баламанпу (Либан) 1993.

19) Еф. 4, 5.

20) Архим. Јустин Поповић, *Православна Црква и Екуменизам*, Солун 1974, стр. 224.

ским молитвама, разменама посета, пастирском сарадњом, постављајући себе суштински изван Цркве. Наш став који произилази из канонских одлука Сабора и из примера Светих је јасан. Свако треба да преузме своју одговорност.

9. Постоје свакако и заједничке одговорности, и то пре свега наших Јерараха и теолога са екуменистичким мишљењима, наприма православне пуноче и наспрам њихове пастве. Њима поручујемо са страхом Божијим и љубављу, да су такав њихов став и отвореност према екуменским активностима, са сваке стране достојни осуде, јер:

- а) у пракси доводе у питање царске православно-отачко предање и веру
- б) сеју сумњу у срца пастве и збуњују многе, водећи у поделе и расколе, и
- в) озвлаче део пастве у заблуду и тиме у духовну погибао.

Поручујемо, напокон, да, због поменутих разлога, сви који се крећу у овој екуменистичкој неодговорности, без обзира на то који положај да заузимају у Црквеном Организму, супротстављају се предању наших Светих и према томе налазе се на супротњих.

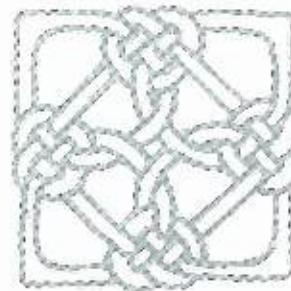
Због тога њихов став треба да буде осуђиван и да се одбације од целокупног збора Јерараха и од верног народа.

Сабрање Православних
Свештеника и Монаха, Солун - април 2009

Превод са јелинског
Протос. Симеон

Св. великомученик Пантелејмон, фреска у западној конхи, XIII век
(фото Ђакон Урош Нишавић)

Кратак осврт на кршење канонског и богослужбеног поретка у Цркви*

На Земљи плацети и у читавој Васиони постоје Божји и људски закони без којих поредак није замислив. Помоћу закона и одређених правила свака људска установа, оличена као држава, орган, тело или упружење, обезбеђује унутар себе и наспрам других одређена правила понашања.

Тело је и Црква, али „Тело Господње“. Она је и Мајка свих саборно око ње сакупљених ради очувања шоретка и сасења душа. Управо у Цркви је, још у раним вековима хришћанства, речено и много пута пошовљено правило: „Поредак обржава све – и опошто је на Небу, и оно што је на Земљи“.

Црква је богочовечанско и благодатно Тело. По томе се она разликује од свих других тела и организација људских. А то даље значи да су и њени закони другачији од других законова. Црквени закони су трубама Духа Светога уставољени. Основа им је

* Саопштено на црквенопародном сабрању, посвећеном светом Николају Жичком, у манастиру Војловица (Епархија банатска) 2009. године.

у Светом Писму. На апостолским и светоотачким саборима су ти закони устима богоумдрих људи изговорени и обликовани, дејством Духа Светога, у виду црквених канона, тј. правила. „Утодио би Светоме Духу и нама...“ – рекоме Апостоли на сабору у Јерусалиму (Лај 15,28).

Кроз сву своју историју Црква у себи поси нешто што је непромењиво. То „непромењиво“ чини залог и сведочанство о томе да постоји само ЈЕДНА, СВЕТА, САБОРНА И АПОСТОЛСКА ЦРКВА. Сваки покушај нарушавања оног што је „непромењиво“ паилази на отпор и осуду од стране увек блијуће Цркве Божје. Свако ко крши, или укида, или селективно примењује каноне заосновање на Светом Писму, а тичу се суштине вере и црквеног почетка, тај откида себе од Цркве и престаје бити верни њен члан. О томе се говори на више места у канонима, као на пример: у 1. канону Другој васељенској сабора; 7. канону Трећеј васељенској сабора; 1. и 73. канону Шестој или Трулској васељенској сабора; 2. канону Карташској помесној сабора и др.

Поменути Шести или Трулски васељенски сабор се позвао на све каноне установљене пре њега, да би у свом 2. канону проширо: „Нико не сме споменуте каноне да мења или укида... ако се осведочи да је неко покушао новим заменити или укинути ћеки од наведених канона, такав ће се подвргнути спитимији (тј. запрећењу)...“ Оци Седмој васељенској сабора, имајући у виду наведени 2. канон Шестој или Трулској васељенској сабора, својим 1. каноном, како нам у Законоправилу преноси Свети Сава, одлучише: „Пригливиши примамо и држимо света правила апостола свих, и шест васељенских сабора, а са овима и помесних, још и светих отаца наших, као надахнута од једног и истог Светог Духа. Оне које проклеше – проклињемо; оне које извргнемо – извргавамо; оне које одлучише – одлучујемо; онима којима запрећење (спитимију) дадоше – запрећујемо“ (М. Петровић, Законоправило Светој Саве на српскословенском и српском језику, манастир Жича 2004, стр. 474-475).

И поред свега напред наведеног, постоје у Цркви људи који се оглушују о заповести црквених канона, ниподштавајући њихов смисао и значај. Међу таквима су, на жалост, и поједини епископи, иако су управо они најпозванији да будно мотре да ли се по-

штују одлуке изречене трубама Духа Светог ради очувања јединства Цркве.

Предводник у кршењу прквених канона је данас, па жалост, цариградски патријарх Вартоломеј, кога православна грчка јавност оштро и често критикује због тога. Недавно је, на пример, Николаос Савопулос, цицломирани теолог и правник, написао: „Званиче ниподштавајуће изјаве архијереја и теолога о свештеним канонима одвеле су у потцењивање угледа и вредности њихове у животу Цркве. Предводник патријарх цариградски, који не само да гази свештене каноне, него уводи њихово преиначење у својој докторској дисертацији (о кодификацији свештених канона). Не постоји – наставља Н. Савопулос – тема преиначења или укидања свештених канона, већ признавања; обновљавања угледа и сазнања о њиховој важности и примени. У противном, имаћемо уполовачену побожност као г. Вартоломеј, који је изјавио: „Свештени канони, који до сада раздавају Православие од паписта, јесу ‘зидине срама‘“ (часопис ‘Επίσκεψις, 29. јуна 1989¹⁾).“

Када би се правио списак канона који се данас крпе; ко и како их крши – тај списак не би био мали. Зато се овде задржавам на двема горућим појавама кршења канона, у чему, како већ рекох, предњаче управо поједини епископи, а те појаве су: све учествалије заједничке молитве са јеретицима и иноверицима, с једне стране, и све веће пишодаштавање значаја једнообразног приношења Свете евхаристије, са друге стране. У оба случаја кршења црквених правила, атакује се на Духа Светог; атакује се на установу и одлуке САБОРА тако, да њих замењује субјета појединача прожетих одсуством вере и недостатком страха Божјег. Чини се то под плаштом некакве „обнове“ црквеног живота, а ради се, у ствари, о обмани и завођењу правоверних хришћана.

Живимо у времену које обилује обманама. Оне су под плаштом „обнове“ или реформе нечег што је прихваћено као утврђено, освештано и добро, старе онолико колико и род људски. Праћена су појава кроз читаву историју човечанства. Лело су Сатане. Према библијском казивању, змија рече жени, Гви, да прекрши Божју заповест, дату Адаму, да са дрвета које је било у среду Еде-

1) Ορθόδοξος τύπος, Бр. 1782, од 8. маја 2009, стр. 4.

ма – дрвста „зашања добра и зла“ не једе како не би умро (1. Мојс 2, 17). „Змија рече жени: Нехете ви умријети, него зна Бог да ће вам се у онај дан кад окусите с њега отворити очи, па ћете постали као богови, и знати шта је добро, шта ли зло“ (1. Мојс 3, 5). После тога Ева „узабра рода с њега и окуси, па даде и мужу својему, те и он окуси“ (1. Мојс 3, 6). И шта су сазнали? Не да су постали богови, него да су паги; сазнали су да су обманути и да ће због кршења Божје заповести имати тегобан живот.

Кајиш је убио брата Авеља, обманут уверењем да ће после таквог чина побољшати себи живот. Кад га је Господ питао где му је брат Авељ, он свој злочин продубљује обманом, односно лажним одговором: „Не знам; зар сам ја чувар брата својега? А Бог рече: Шта учини! Глас крви брата твојега виче са земље к мени. И сада да си ипроклет...“ (1. Мојс 4, 8-11).

Јуда Искариотски, обманут Сатаном, још пре него што је издао Учитеља свога, замерио је што су литром скupoценог мира помазане ноге Исусове, лажно жалећи: „Зашто се ово миро не продаде за триста динара и не даде сиромасима“ (Јн 12, 5). Обмана га је завела, бацила на пут пронасти и убила.

Ананија са женом својом Сапфиром покушао је да обмане тако што само део новца од продате њиве „положи пред ноге апостолима. А Петар рече: Ананија, зашто испуни сатана срце твоје да слажеш Духу Светоме и сакријеш од новца што узе за њиву?... Ниси слагао људима него Богу. А кад чу Ананија ријечи ове, паде и издахну... И кад прође око три часа, уђе и жена његова не знајући шта се догодило. А Петар је упита: Каки ми јесте ли за толико продали њиву? А она рече: Да, за толико. А Петар јој рече: Зашто се договористе да искушате Духа Господњега? Где ноге оних који твога мужа сахранише пред вратима су, и тебе ће изнијести. И одмах паде крај ногу његових и издахну. А младићи ушавши нађоше је мртву па је изнесоше и сахранише код мужа њезина. И велики страх обузе сву цркву и све који чуше ово“ (Дап 5, 1-11).

Какав ли би тек страх данас требало да нас обузме у Цркви Божјој због оних који под видом некакве „обнове“ или реформе самовољно обмањују тако што крпе црквена правила и ремете дојучерашњи једнообразни богослужбени поредак? Својеврсну обману и хулу на Духа Светога чине сви они који пренебрега-

вају Његово стварно дејство на епископским црквеним саборима. Саборске одлуке су, како је већ речено, плод Духа Господњег који уста праведних учесника Сабора претвара у трубе своје. Зато, кршење свештених канона и једнообразног приношења Свете свхаристије није ништа друго до „искушавање Духа Светог“ помоћу обмана.

Живимо у времену када све више појединци настоје да буду гласнији од саборског гласа Цркве која одлуке доноси у складу са самом њеном суштином и мисијом. Саборским одлучивањем се у Цркви постиже, помоћу Духа Светога, ЈЕДНОМИСЛИЈЕ и ЈЕДНООБРАЗИЈЕ ради најузвишенјег задатка који се заокружује спасењем душа верника.

Све то говори о значају црквених сабора на којима се изражава ИСТИНА, проткана садејством љубави, што одражавају сву тајну, али и сву величину слаге Цркве Божје. Није мала тајна то што саборске одлуке као последицу имају да се подчињени добровољно подчињавају, а они који управљају – као да не управљају него служе, уживајући, за пружену службу, признање и дивљење свих. Зато је кршење канона и Богослужења страно сваком ко нелицепрено служи Цркви. А они који лицемерно служе Цркви, бавећи се некаквом шићарцијском политиком ради уједињења хришћана на недогматским и неканонским основама да би се удовољило тежњама Ватикана, Европе и Америке у спровођењу плана креатора глобализације света – ти живе у обмани и подсећају на психологију Еве, Кајина, Јуде, Анахије и Сапфире.

Дух саборности и глас труба Духа Светог много пута настоје да ремете и разграђују они који се оглушују о црквене каноне што забрањују заједничке молитве са јеретицима и ишверницима. Навешћу овце, више индикативно, неколико тих канона онако како нам их је пренео Свети Сава у Законоправилу:

Ајосијопско 45. правило гласи: „Ко се моли са јеретицима – да се одлучи; а ако их прими као свештенике – да се извргне“. Следи шумачеље: „Епископ, или презвитер, или ђакон, ако се само моли са јеретицима, било у дому или у цркви – да се одлучи; а ако им дозволи да служе у цркви као презвитери или да као свештена лица нешто друго од свештених радњи чине – такав да се извргне“, тј. да се лиши свештеничког достојанства које има (М. Петровић, *Законоправило Светога Саве*, стр. 136-137).

Слично томе говори се и у тумачењу 10. правила Апостолске: „Ако се ко моли са јеретицима у цркви, или у дому са одлучешима од Цркве, сам да буде исто тако одлучен“ (Истио, стр. 120).

Исто то важи и за оне који се моле са Жидовима, сходно 65. правилу Апостолском које гласи: „Ко се моли са Жидовима – да се одлучи“. Следи разрађено тумачење као објашњење кратког канонског текста: „Ко улази у јудејско збориште, или у јеретички или погански храм и помоли се с њима, ако је мирјанин – да се одлучи, а ако је свештено лице – да се извргне, јер размишља (тј. верује) као Јудеји. А ако се у дому само помоли са јеретицима епископ, или презвитер или ђакон – да се одлучи, како налаже 45. правило ових Апостолских заповести“ (Истио, стр. 148).

Слично се говори и у 37. правилу *Лаодикијске помесне сабора*: „Са Јудејима и са јеретицима нико да не празнује, и да не прими оно што они говоре да је празнично“. Следи тумачење: „Ничег заједничког нема између светости и tame. Због тога, да-ке, хришћани да не празнују са јеретицима и са Јудејима, шити да примају оно што на њихове празнике праве, као што су то опреснаци или нешто слично“. Одмах у следећем – 38. правилу, Сабор у *Лаодикији* такође прописује: „Не треба узимати од Јудеја опреснак, нити се причешћивати њиховим безбожностима“ (Истио, стр. 259-260; уп. истог Сабора правила са тумачењима: 6, 34, 39). А свети *Тимоћеј Александријски* у свом 9. правилу каже: „На службу која бива у цркви не треба да долазе јеретици уколико не обећају да ће се покајати и бежати од своје јереси“ (Истио, стр. 586).

Ко је, у ствари, јеретик? Јасан и кратак одговор налазимо у 1. правилу светог *Василија Великог*: „Јеретик је онај ко је по вери туђ“ (Истио, стр. 499). Туђи су по вери, како се из наведених правила види, и они који једу опреснаке, а једу их зато што им је догматско учење другачије од учења правоверних хришћана.

Кад се ради о римокатолицима посебно, треба рећи да је њихово учење о исхођењу Духа Светог и од Сина пејеванђелско, односно јеретичко, јер у Јеванђељу Христос каже: „А кад дође Утјешитељ, кога ћу вам Ја послати од Оца, Дух Истине, који од Оца исходи, он ће свједочити за мене“ (Јн 15, 26). Сем тога, римокатолици су увели причешћивање својих верника у једном само виду, тј. *опреснаком* који зову *хостија*, односно комадићем *бесквасног хлеба*, отлушујући се о заповест Господњу, изговорену на Тајној

Вечери: „...Пијте из ње СВИ, јер је ово крв моја Новога завјета...“ (Мт 26, 27-28; уп. Мр 14, 23-24).

Свесни тих и других крупних, боље рећи непремостивих разлика наспрам учења Православне цркве, римокатолици намећу, а православни све више прихватају, да се дијалог и зближавање спроводи најпре полазећи од онога што им је заједничко, а све у име љубави којом свесно потискују постојеће суштинске разлике – ИСТИНУ.

Наведена црквена правила о недопустивости заједничког молења православних (тј. правоверних) са јеретицима одраз су строгости ради очувања чистоте правоверја. Од њих су много строжа правила других вера. У одбрани и ширењу исламске и римокаличке вероисповести, па пример, прозелитистички фанатизам прераста у насиље. Тако нешто је потпуно страно Православној цркви. Ова, штитећи своје вернике од туђе догме, не забрањује већ подстиче хришћанску љубав према човеку друге вере као створењу Божјем; нити, таквим правилима, ускраћује свакодневну молитву „за сједињење вере“ хришћанске тако – „да сви једно буду“ (Јн 17, 21). Али основни предуслов за то је откањање суштинских догматских, литургичких и других разлика, а не истицање мање важних ствари које су, наводно, заједничке, а на које се „обновитељи“ јединства у хришћанству све чешће позивају.

Представници помесних православних цркава, који учествују у *Мешовитим комисијама за дијалог између римокатолика и православних*, што се од 1980. године води, гаје илузије да су па добром путу ка уједињењу двеју хришћанских цркава – Источне и Западне; сматрају да на тај начин воде некакво „обнови“ црквеног живота, а та „обнова“ се, у ствари, своди на обману која се заокружује признавањем Јајске Џримаја у читавом хришћанству.

Ка том циљу се у последње време ужурбано стреми, о чему сведочи, између остalog, и десето заседање *Мешовите комисије за дијалог између римокатолика и православних*, одржано у Равени 2007. године. Према званим *Равенском документу*, који су потписали и представници Српске православне цркве, поглавари православних цркава морају да знају и признају да је папа римски „први међу њима“.

У службу уједињења западних и источних хришћана, а следствено томе, у службу и свехришћанског признавања йайској приматији, сада треба да се ставе:

- а) Предстојеће обележавање јубиларнс 1700. годишњице од издавања *Медиоланской едикты* у фебруару 313. године, пошто су цар Константин I Велики (306-337) и Лициније, 28. октобра 312. године победили, близу Рима, Максенија;
- б) Ниш као центар обележавања тог јубилеја, зато што је цар Константин рођен у њему.

Међутим, иако је цар Константин рођен у Нишу; иако је први хришћански цар светитељ; иако ће се ускоро обележити да је он пре 1700 година потписао *Медиолански едикт* – нитија од тога не може да послужи као поштога за уједињење хришћана, а још мање за свехришћанско признавање йайској приматији, за шта се ујурбило и увеклико, углавном у тајности, праве планови. Уколико се историјски град Ниш злоупотреби за постизање таквих циљева, крајњи исход биће сличан исходу који је доживео *унијатски сабор* у Ферари и Фиренци 1438-1439. године.

Показало се и показаће се, дакле, да уједињење хришћана, за које се сви и свакодневно молимо и надамо, не може бити постигнуто пре него што се отклоне суштинске догматске и, уопште, међупрквене разлике.

Потврдило се и потврђиваће се да је *неодрживо свако црквено уједињење које није плод Духа Светог; које није плод саборно исказан у ЈЕДНОЈ, СВЕТОЈ, КАТОЛИЧАНСКОЈ (не Католичкој) и АПОСТОЛСКОЈ ЦРКВИ, него је плод појединача „унијатских настројених“*.

Резултат трагања и истицања најпре онога што је заједничко у православних и римокатолика, подстакао је појединце на паметање новог зближавања међу њима кроз звану „обнову“ или реформу *Свете литургије*. У томе се неколицина епископа Српске православне цркве просто утркује. Предводник је бивши епископ захумскохерцеговачки Атанасије Јевтић, познат као трисепископ и прекршитељ свештених канона. Успут овде напомињем да он није исцујавао основни предуслов за рукоположење, а још мање за избор у епископа. Показао је да не разуме језик *Псалтира*, јер тамо, на пример, где је требало да преведе, „очекујем Те, Госпо-

де“, он је превео „потрпех Те, Господс“ (в. нпр. Пс. 24,5 и 21; 39,2; 129,5 и др.). Човек „потрпео“ Господа?! Због таквих цојава *Седми васељенски сабор* је прописао у 2. правилу, како стоји код Светога Саве: „Онај ко ће бити епископ, да зна Псалтир и да разуме све што чита... у противном да се не рукоположи“ (М. Петровић, *Законоправило Светога Саве*, ст. 476). Атанасију је, на импровизоване новотарије, умесну и аргументовану критику учтиво изложио, у неколико цаврата, проф. Владимир Димитријевић (в. књиге: *Реч на реч. Одговор епископу Атанасију Јевтићу*, изд. Лио – Горњи Милановац 2008; *Светосавље и литургијска реформа*, изд. Лио – Горњи Милановац 2009).

Зато није потребно да понављам овде већ позната спорења око два, углавном, питања: *гласно чијање „тајних“ молитава у олтару и окретање свештеника здаду* приликом читања, на пример, заамвоне молитве. Али не могу ћутке да пређем преко поразних последица које у Цркви изазивају они што се оглашују о глас и важећу праксу Цркве. Уместо да нам научу и праксу препонесе онако како и сами примиште, у складу са учењима светих Апостола и црквених Отаца, они Цркви намећу своја нека мудроваша, безобзирно кршећи устављени богослужбени поредак како би што више подражавали богослужбене реформе римокатолика. Оглашују се о речи Јеванђелиста, Апостола и црквених Отаца, јер ови нас научише да преносимо, по речима јеванђелиста Луке, „као што нам предадош“ (Лк 1, 2), или, по речима апостола Павла: „Предадох што и примих“ (1. Кор 15, 3); „примих од Господа што вам и предадох“ (1. Кор 11, 23); или, како читамо у *Јудиној (Јаковљевој) саборној љосланици*: „Имадох потребу да вам пишем молећи да се борите за веру једанпут предану светима“ (Јуд 1, 3; или по опоме како 367 црквених Отаца, сабраних на *Седмом васељенском сабору*, обзанише: „Ми радосно примамо“. Шта? *Канонске установе*, које препосе другима (в. 1. правило).

Све то говори о томе да нико као појединач не може бити искључиви власник или господар хришћанске вере и црквеног почетка. Црква је, дакле, та која нам саборски предаје оно што је примила и засведочила дејством Духа Светог.

Непокорни епископи, свештеници, ђакони и верници који се оглашују о саборске одлуке, у овом случају у вези са начином приношења *Свете литургије* (међу последњим одлукама је

она под ознаком АС бр. 762/зап. 529 од 29/16. маја 2008. године), изазвали су раздор у Цркви; изазвали су срамну појаву да их милиција чува док новотарски служе у храму Божјем, иако их верујући народ, од којег се издржавају и богате, не угрожава. Напротив. Дрзнуо се архијерејски намесник пожешки, Дмитар Луковић, да туче у храму верника који је клечао. А кад тај правоверни народ пита епископа или свештеника: „Зашто се служи по новом?“, уместо одговора све чешће чује иронично контрапитање: „А шта је то ново?“ За мене је „ново“, боље речи – незаконито, на пример то што сам у *Жичкој епархији* гледао свештенике који се, док саслужују на *Светој литеурији*, надвикују и намигују док гласно изговарају молитве, пркосећи онима који знају да се те молитве изговарају тихо, односно полугласно, јер „Бог види скривено“, како пише у 75. правилу *Шестој* или *Трулској васељенској сабору*.

Зачетак и значај „тайне“ молитве посведочен је приликом установљења *Свете тајне евхаристије*. Наиме, кад се каже: „И узе Исус хлеб и благословивши преломи га“; и кад се каже: „Узе чашу и заблагодаривши даде им“ (Мт 26, 26-27), јасно је да се иоог оним *таршијима* – „и благословивши“, „и заблагодаривши“ иогразумевају „тайно“ изјоворене речи.

„Тајним“ или тихим, тј. полугласним изговарањем одређених молитава у олтару свештенослужитељ сведочи присутном верујућем народу о својој смерности, ионизности, и близком *светојајинском ојаштењу са Богом присућним у шајансивном освећењу Евхаристијских дарова*.

Контрапитањем: „А шта је то ново?“ не само да се ниподаштава словесно стадо Божје, него се, на жалост, сопствено незнање прикрива. Не би се реформатори Православља тако понапали када би знали како се преносило *Светоје предање* о молитвама које се читају тихо или гласно; о олтару, светом престолу, царским дверима, иконостасу, олтарској завеси. Безброј спорадичних сведочанстава о томе постоји код, на пример: Дионисија Арепагита, Василија Великог, Григорија Богослова, Јована Златоустог; у 19. правилу *Лаодикијске саборе* (в. И. Милаш, *Правила књ. II*, Нови Сад 1896, стр. 82-83); код Јована Лествичника, Максима Исповедника, Германа Цариградског, Никите Ститата, Николе Кавасиле, Симеона Солунског, Никодима Светогорца, Јована Кронштат-

ског и др. Преношена знања и предања старијих примењивали су у *свештном српском Отачеству* Сава Српски и сви после њега до светог Николаја Српског, аве Јустина Нелијског, Христифора Јошаничкој; Саве Рукумијског, проигумана Никанора Хиландарца, Јулијана игумана студеничког, Саве Вазнесењског у Овчару и многих других све до данашњих епископа, јеромонаха и свештеника који се повишују ошукама Светог архијерејског сабора. А извориште црквеним саборским одлукама су проверено засведочена и потврђена исправна учења и предања Цркве Христове од јеванђелских и апостолских дана.

Данашњи реформатори *Богослужења* и *Светоје предања* не следе добре примере, него лоше, уверени да се тиме стављају у службу приближавања и уједињења хришћана. *Заносе се ако мисле да је уједињење плод људске воље а не Духа Светог*, јер „плод Духа јесте: љубав, радост, мир, дуготрљење, благост, доброта, вјера“ – како каже апостол Павле (Гал 5, 22). Данас, међутим, сви видимо да због самовоље појединача, на челу са бившим епископом Атанасијем Јевтићем, у Српској православној цркви мањкајути плодови Духа Светог.

Они који нису свесни и неће да виде колики раздор уносе међу епископе, свештенике и вернике својим „новотарским“ приношењем *Свете евхаристије*, противно одлукама Светог архијерејског сабора, које су и сами потписали, налазе се у дубокој духовној кризи. Та њихова криза је далеко убитачнија од садашње светске економске, еколошке и епидемиолошке кризе зато што је душа у човеку вреднија од читавог света. „Јер каква је корист човјеку ако сав свијет добије а души својој науди?“ – каже Спаситељ (Мт 16, 26). У Цркви Божјој су увек, од њеног оснивања до данас, постојали правоверни људи, дубоко свесни тих Спаситељевих речи. Један од небројених примера је Евгениј Радионов, који је 1996. године мученички засвједочио православну веру. Тек што је павршио био 18. годину живота, Чечени су од њега као заробљеника захтевали да одбаци крст, који је добио од своје баке, и да прими исламску веру. Пошто је одбио њихов захтев, одсекли су му главу и сахранили је на одвојеном месту од тела. Мајка његова је препознала – и главу и тело и крст, достојно сахранивши га целог. Живот је положио за крст и правоверје.

Данас некима, на жалост, крст и на иконостасу смета. За кога од правоверних хришћана није и то, поред напред поменутих по-вотарија, једна од страних и застрашујућих појава у Српској православној цркви у последње време?! Слушао сам тужно казивање о дуборесцу коме је у Жичкој епархији ускраћено да на иконостасу уради крст. А крст са распећем Спаситеља, као симбол и све-дочанство о победи живота над смрћу; хришћанства над прогонитељима многобошцима, рано у Цркви представља важно обележје иконостаса. Постављаш је на горњу греду што се пружала поврх олтарских стубова између којих су олтарске двери.

Зар у склону разграђивања од стране „новотараца“ није чудно и то што се последњих година поједиши свештенослужитељи на Богослужењу упорно окрећу *зайду*, боље рећи – папи, уместо, у складу са увек важећом праксом – истоку као изворишту светости; што не затварају олтарске царске двери све време вршења Свете службе; што прекрајају или уклањају иконостасе; што Свету трапезу олтарску хоће да приближе народу како би се и тиме приближили римокатоличкој прaksi; што у Светом причешћу не праве разлику између припремљених и неприпремљених; достојних и недостојних, *дрско пропливени* се, попут римокатолика, речима апостола Павла: „Јер кад гој једете овај хлеб и чашу ову пијете, смрт Господњу објављујете, докле не дође. Тако, који једе овај хлеб или пије чашу Господњу *негоспојно*, биће крив тијелу и крви Господњој“ (1. Кор 11, 26-27)?

Нису ли те наведене, али и оне иславедене овде, „новотарске“ појаве у Српској православној цркви плод старе римокатоличке стратегије, исказане речима: „Не насиљем унијатити, него настојавати, да на епископске столице дођу људи, који су или лакоми на новац и на земаљске славе или нехатни и неспособни; па онда подпирити свађу међу клиром и народом, па ће онда народ сам бјежати у Унију“²⁾. Уморили су се од вековне, веома старе насиличке праксе да огњем и мачем кажњавају и застрашују не-покорне им правоверне хришћане, сматрајући их шизматицима.

2) Синита, Ошговор римској пропаганди па њен „Балкан јединству и братској слози, идло уз судјеловање многих пријатела сједињених цркава Др. Александар Бретћенски. Свеска Г". Прештампано из „Србобрана“, Српска штампарија у Загребу 1896, стр. 4.

Данашње поделе тамо где их има између епископа и свештенства, с једне стране; свештенства и верујућег народа с друге стране, осликају два стања: а) Каквом вером, каквим способностима или неспособностима и склоностима располажу џеђини епископи по епархијама које су им поверене на управљање; б) Какав је циво знања чланова Цркве о правоверју и кривоверју, относно како и по чему препознају ЈЕДИНУ, СВЕТУ, САБОРНУ и АПОСТОЛСКУ ЦРКВУ. Дакле, по степену привржености правоверју; по особинама и склоностима сваког будућег изабраног епископа показиваће се у ком правцу плови Српска православна црква, али не само Српска.

Због свега напред изложеног, корисно ће бити да се сетимо речи псалмошевца Давида: „Благо онима којима је пут чист, који ходе у закону Господњем... Ти си дао заповести своје, да се чувају добро... Свијем срцем својим тражим Тебе, не дај ми да зађем од заповести Твојих... научи ме наредбама својим... На путу откривења Твојих радујем се као за велико богатство... Отвори очи моје, да бих видио чудеса закона Твојега... Покажи ми, Господе, пут наредба својих, да га се држим до краја... То је моје, да чувам заповести Твоје... Заповести Твоје нећу заборавити довјека, јер ме њима оживљавам... Ријеч је Твоја жижак нози мојој, и видјело стази мојој... Правда је Твоја правда вјечна, и закон Твој истина... Основа је ријечи Твоје истина, и вјечан је сваки суд правде Твоје“ (Пс 118 (119), 1, 4, 10, 12, 14, 18, 33, 56, 93, 105, 142, 160).

Посебну корист имаћемо ако испуњавамо поуке Светога Саве, изговорене у *Беседи о правој вери* на Сабору у Жити 1221. године. Тамо нас као браћу и чеда моли да се најпре држимо праве вере у Бога, као темеља који је поставио Дух Свети; вере коју су примили и пренели Христови апостоли, а Свети оци на Васељенским саборима „засвездочили и проповедали“³⁾.

Исту ту апостолску и светоотачку веру примио је, засведочио и нама предао управо Свети Сава.

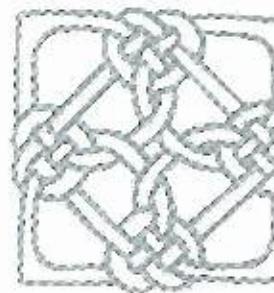
Изражаяност, мекоћу и јасноћу Савиног језика у *Жичкој беседи о правој вери*, коју преноси Доментијан, помрачио је Агасије Јевтић не само крутотрбушни свог превода на савремени срп-

3) Доментијан, *Животи Светог Симеона и Светога Саве*, изл. Ђ. Даничић, у Биограду 1896, стр. 4.

ски језик, него и нетачним, често колебљивим, поимањем појединачних израза⁴⁾, а посебно довођењем те беседе, на више места⁵⁾, у везу са бајкама о богоилима Фрање Рачког и многих других његових истомишљеника.

Атанасије Јевтић, пишући о богословљу Светога Саве, није схватио дубљу позадину и прави смисао двеју кључних глаголских именица: „исправљање“ и „обнављање“, које се односе углавном на духоборство римокатолика као јеретика. Ови су ти који су кварили по Србији *правоверје*, због чега се и јавља потреба за *исправљањем* и *обнављањем*. Е управо та појава ме подстакла да на основу више средњовековних извора објавим радове, под различитим насловима, о томе да на Балкану у средњем веку *нема других богоила изузев Латина* као „нових богоила“, како их је назвао свети Симеон Солунски с почетка 15. века. Учинио сам то после вишегодишњег чекања да Атанасије Јевтић испуни своје обећање: „О овим текстовима, у вези са Богомилством у Србији, ми ћemo расправљати у посебном поглављу“.⁶⁾ Можда ће то своје обећање једног дана и да испуни.

Др Миодраг М. Петровић,
научни саветник

Православна забринутост поводом Равенског документа

I. УВОД

(Наш метод и претпоставке Богословског дијалога)

Пре него што се, са богословског аспекта, осврнемо на појединачна проблематична места Равенског документа, треба да изнесемо теолошки метод који ћemo следити.

Конкретно, предуземо критичку теолошку анализу наведеног Документа, научног карактера, на основу критеријума дијахронијског догматског сагласаја Отаца Цркве. Практично, дакле, спровешћемо напу анализу, у мери у којој је могуће, „следујући светим Оцима“. И то зато, пошто је сигуран и нелажан пут црквене теологије – богопозицање, кроз боговићење светих Отаца.

Посебно, ослонићемо се пре свега на светог Григорија Паламу, са-заштитника града Солуна, који успешно сажима све претходне Оце до 14. века, познаје веома добро богословску мисао Римокатолика, и у пракси несумњиво „следује светим Оцима“.

4) Атанасије Јевтић, *Богословље Светог Саве*, Св. Симеон Мироточиви, Врпачка Бања 1991, стр. 72-87.

5) Исто, стр. 77, нап. 148; 78, нап. 158; 81, нап. 177; 83, нап. 197; 87, нап. 228; 94; 98-99; 101-103; 106-108.

6) Исто, стр. 101, нап. 249.

Додатно, треба да приметимо, да је свети Григорије лично зналац таворске светлости, тако да о слави и Благодати Тројичног Бога говори аутентично и из сопственог доживљеног искуства.

Што се тиче Богословског дијалога Православних и Римокатолика, треба да подсетимо да он званично има за циљ наше црквено уједињење. Ово уједињење, заправо, у суштини још није настало. Овај Равенски документ, међутим, даје утисак да уједињење постоји, и сада треба уредити неке појединачне проблеме који су произашли приликом уједињења.

Сагласно са отачким посматрањем, темељна претпоставка за наше истицко уједињење са инославним Римокатолицима, као уосталом и за јединство између нас, као православних верника, јесте сагласје наше вере у откривеној истини¹⁾.

Према светом Григорију Палами, Римокатолици не испуњавају претходно наведене богословске претпоставке. Али и до данас, ништа суштински се није променило па боље, него су чак приододата са њихове стране и друга велика догматска одступања, која још више отежавају наше међусобне односе.

У конкретном случају Богословског дијалога, међутим, врхунски теолог 14. века је богословски оригиналан и пре свега показује пут. Фокусирајући се и сам пре свега на веродостојност вере, јасно тврди да богословски дијалог са Римокатолицима може да отпочне једино након уклањања злосрећно додатог *Filioque* у Символ Вере²⁾.

1) Сагласје вере овде не треба да буде схваћено као једноставно формално прихваташе откривене истине, него треба да буде схваћено динамично, као делатно учешће свих нас у нествореној божанској слави, овде и сада. Ово, међутим, делатно учешће у нествореној божанској Благодати и слави Тројичног Бога, претпоставља, свакако, не само апсолутну веродостојност праве вере, него и богоделатне свете тајне, заједно са истражним вољним држањем заповести.

2) Види *Ἔρι τ~ης [εκπορεύεσθε το~ν] Αγίου Πνεύματος, Λόγος Α'*, 4, 27-31, П. Хрјтотоу, т. 1, стр. 31: „Задиста је праведно да Вас не удостојимо ни речи ако не престапите са лодавањем свештеном Символу, и тек када претходно уклоните додatak који сте додали, након тога можемо разговарати, да ли и од Сина или не и од Сина исходи Дух Свети, и да једномислено потврдимо оно што је јављено богоносним“.

Овај став Григорија Паламе, који има свакако склисиолошке претпоставке, на које ћемо се осврнути приликом коментирања параграфа 1. Равенског документа, на први поглед изгледа екстреман и нереалан, док је у суштини билијски³⁾ и отачки. Јасан је отачки став, да не може претходити испитивање неке друге ствари, пре испитивања које се непосредно односи на веру. Треба, dakле, да претходи укидање сваког неслагања у вери, и тек тада да следије било које истраживање за друге ствари. Управо то тврди и Атанасије Велики, утемељујући овај став па самом Христу, који је исцељивао болеснике тек након њиховог исповедања вере у Њега. Али, Атанасије Велики ни у ком случају не дозвољава сабирање Православних и инославних на сабору⁴⁾.

2. БОГОСЛОВСКИ ПРОБЛЕМАТИЧНА МЕСТА ДОКУМЕНТА

1. У првом параграфу Увода заједничког Документа бива помињање Христове Архијерејске молитве, како би се билијски утемељило прижељкивани јединство између две стране. Ово помињање, међутим, на несрћу је веома мањакаво, тако да ствара огромну конфузију и погрешне богословске утиске код читалаца.

3) Јасно је из Светог Писма да пре прихватања вере Цркве од стране инославних, Апостол Павле говори не о богословском дијалогу, него о опомињању и саветовању, са јасним ограничењима (до два пута). Види *Титу* 3,10: „човека јеретика по првом и другом саветовању клони се, јер се такав изопачио; самога је себе осудио“. Овде се ради о саветовању на милосрдан, утешан, подстицајан и смирен начин, без фанатизма и непрелејвости, о повратку у истину Цркве, која се живи у Свјетом Духу, у веру Апостола и Отапа Цркве.

4) Види Атанасије Велики, *Περὶ τ~ων γεγενημένων παρ̄ [Αρειαν~ων]* 36, В.Е.П. 31, 260-261: „Јер није допуштено причислити сабору оне који су нечестиви у стварима вере, нити допети одлуку о испитивању неке ствари пре испитивања о стварима вере. Јер је потребно најпре укаопити свако неслагање у вери, и тек тада вршити истраживање о осталим стварима. Јер и Господ наш Иисус Христос није претходно лечио болеснике, док нису показали и исповедили какву веру имају у њега. То смо од Отапа научили...“. Христос, dakле, и његова Црква делују терапијски само под претпоставком праве и ватрене вере. Уп. *Мк.* 9, 23-25.

Конкретно, у заједничком Документу издвојено се наводи само 21. стих Архијереске молитве, где Христос обраћајући се Богу Оцу говори: „да сви једно буду, као ти, Оче, што си у мени и ја у Теби, да и они у нама једно буду да свет верује да си ме Ти послао“ (Јн. 17, 21). Међутим, непосредни наставак овога стиха, који следи у наредном 22. стиху, представља појмовни „кључ“ за исправно поимаше Архијереске молитве, зато што нам се у стиху 22. од самог Христа износе богословско-светодуховске претпоставке за жељено јединство. Стих 22. наводи следеће: „и славу коју си ми дао ја сам дао њима, да буду једно као што смо ми једно“ (Јн. 17, 22, упореди 24). Јасно је овде да претпоставке, које се библијски усташовљују од Бога Логоса, јесу заједничка и вечна слава Тројичног Бога. Другим речима, јединство створеног човека са нествореним Богом, остварује се само нестворском обожујућом (θεοποιό) енергијом и славом Тројичног Бога. Али, ова обожујућа слава даје се кроз Христа у Светом Духу, искључиво и само у тајинском телу Христовом, Цркви.

Пошто, међутим, Римокатолици догматски одбацују нестварни карактер обожујуће Благодати, тада било какво уједињење да постигнемо са њима, оно јесте и остаје само на људском и тварном нивоу. Као што зnamо од богослова боговиђења, светог Григорија Паламе, Римокатолици мешају Теологију и Икономију у Тројичном Богу, чега је видљиви плод Filioque. Конкретно, искључујући искуство нестварне божанске Благодати и обожујуће нестварне славе, суштински одричу заједницу тварног и нестварног; одричу, заправо, тајну истинске заједнице Бога и човека⁵⁾, као црквени догађај. Одричу у пракси сам појам Цркве. Све паведено нераскидиво је везано са Filioque, које да би прихватили, Римокатолици мешају ипостасна и природна својства Божија, и мешају вечно искођење Светога Духа, као божанско Лице, са јављањем Светога Духа, као заједничке нестварне енергије Тројичног Бога. Сагласно, међутим, са православним догматским учењем и светодуховским искуством напис Цркве, управо ово јављање, као

5) Став да не постоји истинска заједница Бога и човека, према светом Симону Новом Богослову, „уколи сву икономију Бога и Спаса нашега Иисуса Христа и јасно одриче обнављање њенога лика“ (Κατηχήσεις 32, 49-58, SC т. 113, стр. 242).

Икономија Светога Духа, које се објављује и дејствује од Оца кроз Сина у Свјетом Духу, јесте оно што нас истварио сједињује са Тројичним Богом.

Сходно томе, докле год не буде прихваћена теологија о нестварној Благодати, што се институционално изражава и кроз Filioque, није достижно никакво суштинско, теолошко, еклесијолошко и светодуховско јединство Православне Цркве и Римокатолицизма. Суштински, дакле, не постоје богословске и еклесијолошке претпоставке, „да бисмо могли заједно у послушности одговорити овој Исусовој молитви“, као што желе чланови Мешовите Међународне Комисије за Богословски Дијалог Православних и Римокатолика.

2. У наредним параграфима 2. и 3. говори се о заједничким Документима Мешовите Међународне Комисије од 1980. па на даље, за која се погрешно оставља простор да буде схваћено како су у потпуности прихваћена од стране Православне Цркве. Ово, свакако, шије истина, попут је, као што је познато, барем за неки од њих постојала оштра критика од стране одређених помесних Православних Цркава. Уосталом, колико нам је познато, помесне Православне Цркве нису заузеле званичан став у односу на ова заједничка Документа. С обзиром да је систем управљања Православне Цркве саборни, и пошто за паведена Документа нису донете саборске одлуке на нивоу помесних Православних Цркава, не треба шоменута Документа приказивати као да засигурно изражавају веру Православне Цркве. У Равенском документу изгледа да се чиши управо то.

Оно што је у два поменута параграфа веома озбиљно са догматског стаповишта, и што чини окоснициу читавог Равенског документа, јесте да се читаоцу намеће несумњив утисак да постоји Једна неодређена, али надређена свим појединачним Црквама, Црква Божија. Ово се, међутим, схвата претежно протестантски. У овом случају изгледа да се одбацује постојање Једне недељиве Цркве на институционалном нивоу. Међутим, истовремено бива јасно, да су са надређеном Једном Црквом Божијом, која се распростире на читав свет (Документ из Минхена, 1982), у заједници све помесне Православне Цркве, такође и инославни Римокатолици, као да између нас не постоји ниједна разлика догматског карактера, у односу на веру, устројство

и живот Цркве. Овде је уочљиво једно особено прихваташе, од стране учесника дијалога обеју страна, Протестантске теорије грана (Branch Theory).

Забринутост за еклисиолошке и канонске последице које проистичу из светотајничке природе Цркве, изражена у трећем параграфу, требало је да се односи искључиво и једино на помесне Православне Цркве. Богословски није исправно, и посебно, еклисиолошки није допушен, да Православни заједно и „под једнаким условима“ са инославцима, истражују питања која происичу из светотајничке природе Цркве, као што је нпр. њено институционално устројство. Нешто слично се не сведочи у Предању Цркве, нити постоји претходни пример црквеног живота. И то зато, јер су богословски и институционални ступњеви Православља и инославља неподударни. Природно је да се догматска разлика између Православља и Римокатолицизма неизбежно одсликава не само на институционалном нивоу, него и у целокупном црквеном животу њихових верника.

3. На крају увода Равенског документа стављена је једна разјашњавајућа фуснота. Садржај фусноте ствара велику забринутост у односу на њену исправност. Став Православних представника, да употреба термина: „Црква“, „васељенска Црква“, „недељива Црква“ и „тelo Христово“ у датом Документу, „ни на који начин не подрива самосхватање Православне Цркве као Једне, Свете, Саборне и Апостолске Цркве, како говори Симбол вере“, крајње је неодређен у односу на садржај заједничког Документа. И то зато, јер са потписници Римокатолици изјављују у истој фусноти да имају „само-сазнање“ да „једна, света, саборна и апостолска Црква живи у Католичкој цркви“ (Lumen Gentium, 8)“ и да „то не искључује признање да су елементи истините Цркве присутни у Католичкој Цркви“. Самоодређење Православних и Римокатолика је дијаметрално супротно. Изразито је неслагање две стране у дијалогу у односу на идентитет искрствене, историјске Цркве. Из претходног је јасно да је провалија између Православних и Римокатолика у стварности огромна и за сада богословски непремостива.

Сходно томе, било које друго појединачно сагласје има веома мали значај, спољашњег је карактера, али суштински неутемљено и сумњиво, зато што било које сагласје треба да буде оп-

редељено идентитетом и карактером Цркве, као тајинског тела Христовог. Логички и богословски је необјашњиво, како је из претходних дијаметрално супротних еклисиолошких поставки произашао Документ подједнако прихватљив за обе стране Међувршите Међународне Комисије.

ТЕМЕЉИ САБОРНОСТИ И ВЛАСТИ

I. Саборност

4. Оно што се у параграфима 5. и 6. Документа наводи о саборности Цркве, као одразу тајне Свете Тројице, прећутно претпоставља да смо ми Православни и Римокатолици чланови Једне Цркве, коју одређује Никејски Симбол. Међутим, догматска свест Православних верника, као самосвест Православља, али и литургијска пракса наше Цркве, која потврђује ову самосвест, ограничавају искључиво и једино на Православне значење написаног у два наведена параграфа Документа, неодступно схватајући инославље као непричастне у њеним светим тајнама.

5. Као логична последица претходно наведеног, заједнички Документ, у наредном 7. параграфу, јасно претпоставља да Православни и Римокатолици имају истоветне свете тајне. Али, и овде се сударамо са разликом у догматском учењу о Благодати. Православна Црква догматски је одредила да је Благодат, коју дају њене свете тајне, нетварно и причасно (μεθεκτή) божанство Тројичног Бога, док Римокатолици ову Благодат сматрају за тварну. Јасно је да Равенски документ поистовећује дијаметрално супротне ствари, поистовећује, заправо, створено и нестворено.

Поред свега тога, мишљења смо да последња реченица параграфа 7. снажно изазива савест Православних. Документ наводи: „Напе је заједничко учење да народ Божји, примивши ‘помазање од Светога‘ (1. Јн 2, 20. и 27), у заједници са својим пастирима, не може да греши у питањима вере (уп. Јн 16, 13)“. Сасвим спонтано овде се рађа логично читање: ако важи претходно речено, како је могуће да јеретици свих епоха греше многоструко у питањима вере? Како је могуће да греше у вери Папе, као што је Онорије, и

Патријарси са Истока, као што је Несторије, који су осуђени од Васељенских Сабора као јеретици? Свакако, треба да се појасни да и православни верник није осигуран од заблуде механички, само примивши помазање и налазеши се у заједници за својим пастирима. Од заблуде верник се осигурава само када опстаје жив у телу Једне Цркве. А опстаје жив када у себи има и делотворну Благодат Светога Духа, коју је примио миропомазањем. Ово, међутим, претпоставља праву веру, испуњавање заповести и светотајнички живот. Само са овим претпоставкама народ Божији има делотворну исправну догматску свест Цркве, када је у положају да (пр)оцењује веру својих пастира и само тада да их следи, сагласно са оним што каже свети Јован Златоуст⁶⁾, тумачећи реч Апостола Павла: „сећајте се својих старешина..., и гледајући на свршетак њихова живота”, угледајте се на веру њихову” (Јевр. 13, 7).

6. На основу свега што смо рекли до сада, проблематично звучи израз 8. параграфа. У њему се карактеристично наводи: „Приликом проповедања вере Цркве... епископи”, и наставља се цити-

6) Види] Υπέμνημα ε[ις τήν πρός] Εβραίους [Επιτολήγη,] Ομιλία 14, 1, ЕПЕ 25, стр. 372: „Како, дакле, Павле говори: 'слушајте старешине своје и повинујте им се'? Претходно рекавши 'гледајући на свршетак њихова живота, угледајте се па веру птихову', тек тада је рекао 'слушати старешине своје и повинујте им се'. Шта, дакле, каже, ако је лукав, нећемо га слушати? Лукав ли, шта кажеш? Ако се ради о вери, бежи од њега и отреци га се, не само ако је човек, него ако и анђео са неба сиће; а ако се ради о животу, не буди радозашао. И овај пример не паводим од себе, него из Светог Писма..., пошто и оно 'не судите, да вам се не суди', о животу говори, а не о вери".

7) Потребно је учитити малу напомену новодом стиха из Посланице Јеврејима (13, 7): „... гледајући на свршетак птихова живота, угледајте се на веру птихону”. И свети Јован Златоуст тумачећи стих из Посланице Јеврејима (13, 17): „слушајте своје старешине и повинујте им се”, позива се на стих 13, 7 и доводи их у непосредну везу.

Прави смисао израза „гледајући па свршетак њихова живота (#ων |αναθεωρό~υντες τήν (εκβασιν τ-ης |αναστροφ-ης)“ (13, 7) био би – испитујући, пажљиво посматрајући, пажљиво исцитујући, проценујући; такво је значење глагола αναθεωρώ у грчком језику, и у том смислу користи га и Апостол Павле у својој Посланици Јеврејима 13, 7, као што јасно произилази и из тумачења светога Јована Златоустог. Сходно речепом, у том смислу би требало схватити израз „гледајући па свршетак њихова живота“ (како је глагол αναθεωρώ наведен у српском преводу). Види у вези наведенога и тачку 11, фусноту бр. 8. овога текста (прим. прев.).

рањем Валајског Документа, параграф 40: „Као прејемници Апостола, епископи су одговорни за оштећење у апостолској вери...“. Прво, веру које Цркве проповедају Епископи? Једне Свесметске Цркве Христове, у којој оштећење равночасно Православни и Римокатолици? Ако се ради о овој цркви, тада већ постаје јасно да највећи разлике у доктрини не значе нити са еклесијалног становишта. Такво схватање, међутим, противно је слову и духу седам Васељенских Сабора, како то произилази из проучавања њихових Записника.

Друго питање: да ли епископи остају прејемници Апостола, када упорно греше у дефинисаном учењу Цркве, као, на пример, Римокатолици са Filioque? Записници Васељенских Сабора, са њиховим свргавањима и одлучењима, изражавају овде, свакако, другачију истину. Стога је за нас Православне практично и логично недоследно да сматрамо Римокатолике као епископе одговорне „за оштећење у апостолској вери“, када су, према Православним, Римокатолици кроз Filioque искварили апостолску веру Цркве.

7. У параграфима 9-11 и 18-33 потврђује се да се епископи обе стране сматрају као епископи Једне Цркве, а помесне Цркве као пројава Једне и једине Цркве. Зато и логично, као што се наводи у параграфу 11, „прекидање евхаристијске заједнице значи разарање једног од суштичних својстава Цркве, њене саборности“. Ова формулатија Равенског документа представља изазов савестима Православних верника, зато што се код нас прекидање светотајничког заједништва са Римокатолицима неодступно сматра као природна последица неистоветности нас са њима, у односу на праву веру.

II. Власт

8. У поглављу о власти, параграф 15, наводи Равенски документ: „Духом Светим присутним у њој, Црква аутентично тумачи Свето Писмо...“. Овде се природно поставља питање: Званични додатак Filioque у Символу вере од стране Римокатолика, представља и за нас Православне аутентично тумачење Цркве Духом Светим?

III. Троstrukо остваривање Саборности и Власти

9. У параграфу 32 сусрећемо несагласје фундаменталшог карактера Православних и Римокатолика у њиховој Еклесиологији, када се она повеже са фуснотом 1. у параграфу 4, о којој смо већ писали. У параграфу 32. наводи се следеће: „Сагласно са вољом Христовом, Црква је једна и недељива, увек и свугде иста. Обе стране исповедају у Никео-цариградском Символу вере да је Црква једна и саборна“. Ако ово, међутим, важи за обе стране, тада сигурно једна од њих две не може да буде Црква, сагласно самоодређењу које бива у фусноти 1. параграф 4, пошто тамо свака од њих претендује на аутентичност и искључивост Једне Цркве. Сходно томе, барем ми, видимо да је провалија еклесиолошког карактера између две стране, у стварности за сада непремостива. А ово се дuguје, по нашем мишљењу, погрешном методу Богословског Дијалога, заправо прихватању дијалога „под једнаким условима“, са постојећим разликама у догми.

10. Формулација заједничког Документа у параграфу 33, да „помесна Црква не може да промени Симбол Вере, формулисан од стране Васељенских Сабора“, као и формулација у параграфу 35, да су доктринске одлуке и формулатије Васељенских Сабора „обавезујуће за све Цркве и све верне, за сва времена и у свим местима“, показују се теоријске и без садржаја, зато што нигде у Документу нема ни помена о осуди Filioque, као додатка који је супротан одлукама Васељенских Сабора.

11. У параграфу 37 у суштини је реч о црквеној догматској свести народа Божијег. Овде се функционисање догматске свести чланова Једне Цркве пропишује „под једнаким условима“ и на инославне. Ово проширење представља – или укидање дијахронијског функционисања исправне (православне) догматске свести, или, у најмању руку, ризично релативизује њен значај. Међутим, догматска свест по дефиницији не може да функционише изван Једне Цркве, дајући тако алиби веродостојности инослављу. Исправна догматска свест је плод активног присуства Светога Духа у оним члановима Цркве, који живе „у пуном разуму“ нестворену обожујућу Благодат. Ови чланови Цркве увек су изражавали свест пуноће Цркве, ону, заправо, дијахронијску свест

која је највиши ауторитет у Православној Цркви и надилази појединачни ауторитет епископа али и сабора⁸¹.

12. Члановите Междудржавни Комисије у параграфу 39. изјављују да је Схизма између Истока и Запада „онемогућила одржавање Васељенских Сабора у строгом смислу те речи“. Да ли то значи да се овде осуђује Римокатолицизам, пошто је једно-страно одржао још 14, по њему, Васељенских Сабора и утврдио нове догмате? Које је тачно значење израза „у строгом смислу те речи“? По нашем мишљењу, наведена тврђња Члановите Комисије је самовољна, чак и недоказива, и дугује се вероватно конфузији која је склопио карактера. У пракси, изгледа као да не узима у обзир оно што је исправно написано у параграфу 32. Документа, да заправо „сагласно са вољом Христовом, Црква је једна и недељива, увек и свугде иста“. Сходно томе, Црква ће постојати као једно, целовито и недељиво Богочовечанско тело до свршетка света, сагласно са сведочанством Светога Писма. И паравно, постојаће са свим својим функцијама без изузетка, независно од отпадања појединих њених чланова, или чак и комплетних помесних Цркава, због схизме или јереси. Не постоји ни једно отачко утемељење, по нашем мишљењу, за немогућност одржавања Васељенских Сабора, због схизми или јереси. Васељенскост (пикоцрквите) шије само географски појам, него и квалитативни појам, чак и дијахронски појам.

8) Види [Еуклідіос τ-ων τεσπάρων Πατριαρχ-ων τ-ης [Ανατολ-ης πρός Πάπα Πιον Θ' (1848): „Καδ πας πι Πατριαρκι ή Σαβορι ηκαδα ηνισυ μογλι δα ηνελι ηεπτο ηοπο, ηερ ιε ηувар благочиша καδ ηας ηνεκ било само тело Цркве, тј. сам парод, који свагда жели да своју веру сачути петрометену и сагласну вери светих отаца“ у Ј. Кармирис, Ἰά Δογματικά και Συμβολικά Μνημέ-ια τ-ης | Ορθοδόξου Καθολικ-ης || Εκαδημίας, т. 2, Атина 1961, стр. 920. Упореди Архим. Георгије Капсапис, | Η ποντιακή διακονία κατά τούς Ιερούς Κανθαρας, Πειραιεύς 1976, стр. 110-112: „Што се тиче управљања и учешћа, учешће парода је од суштинског значаја, шошто он, имајући харизму и оп Бога научен, чини заједно са клиром будну савест Цркве, која сведочи (суди, расуђује, оцобрана и прихвата, или осуђује и одбапује) учење и дела јерархије, као што су то написали Патријарси са Истока у својој Посланици од 6. маја 1848. године“. Увези тога види и Митрополит Јеротеј Влахос, [Ανατολικά, т. 1, стр. 381-382, и Ηροτερεј Теодор Зисис,] Η ερά Σύνοδος καλ [ο Πάπας, Солун 2001.

Схватамо логику заједничког Документа, али се не слажемо са њом. Цео Документ, као и овај параграф, потретно сматра, по нашем мишљењу, да Православни и Римокатолици чине помесне Цркве, које се налазе у схизми, али и поред тога и једне и друге припадају Једној Цркви, или, према фусоти 1, имају самосвест да свака од њих представља искључиво Једну Цркву.

Не слажемо се још и са карактерисањем Схизме у циљу одређивања веза Православног Истока и Латинског Запада. Наведеним карактерисањем минимизирају се разлике између Православних и Римокатолика, иако је познато да се ради о огромним догматским разликама, које нажалост за сада нису биле предмет разговора у Богословским Дијалозима мешовите Међународне Комисије.

13. Богословски неуспело, Мешовита Међународна Комисија у параграфу 41. схвата Христову Цркву данас као подељену, и говори о „периоду неподељене Цркве“, тј. прве Цркве. Ово је, међутим, еклисиолошки не само неприхватљиво, него долази и у унутрашњу противречност са самим заједничким Документом, пошто се у параграфу 32, као што смо видели, Црква схвата као „једна и недељива“.

14. Тема епископа Рима и врста његовог примата у заједници свих помесних Цркава пајављује се у праграфу 45, јер се „очекује да се проучава што студиозније“. Пошто се, као што зnamо, предвиђа да се о томе разговара на следећем заседању Мешовите Међународне Комисије, нећемо се сада упуштати у теолошку критику онога што је у форми наговештених проблема написано у овом Документу.

Рећи ћемо само следеће, да Црква у првом хиљадугодишту никада епископу Рима није признала власт на свесветском шиву. Пајвиша власт у васељенској Цркви вршећа је увек и само од стране Васељенских Сабора.

Желели бисмо, међутим, да овде поставимо и неколико логичних питања еклисиолошког карактера:

Да ли је могуће да ми Православни прихватимо папски примат, како је схваћен и протумачен од стране Првог Ватиканског Концила?

Можемо ли, заправо, да прихватимо папски примат такозване власти-служења, која у стварности функционише као надцрква,

пошто Папа, као неогрешиви израз савести Цркве, може да буде у супротности чак и са одлукама неког Васељенског Сабора?

Да ли је могуће да прихватимо једног человека у Цркви као неогрешивог? Уствари, да ли је могуће да прихватимо да један човек заузима место Духа Истише?

Можемо ли да сапостојимо еклисиолошки са Римокатолицизмом, када он – одржавајући Filioque и папски примат надцркве – у суштини укида Цркву као „заједницу обожења“ човека?

Да ли су нам Римокатолици дали примере промене њихове Теологије и Еклисиологије?

Или можда са Римокатолицима ходимо ка достизању јединства пуне заједнице између нас, иако се ниједна страна не одриче ничега суштинског, задржавајући тако узајамно нашу различитост, као што, заправо, износи визију јединства Кардинал г. Каспер, сагласно интервјуу који је дао Атинској Новинској Агенцији новембра 2008? Међутим, такво јединство, са потпуним заједничарсћем са једне стране, и разликама у дорми са друге стране, ношено је било којим другим духом, осим Духом Истине. Зато и такво јединство не може никада да постоји у Цркви.

У крајњој анализи, да не тражи Папа уједињење по унијатском моделу, са признавањем његовог првенства од стране Православне Цркве?

15. У последњем 46. параграфу, чланови Мешовите Међународне Комисије за Богословски Дијалог изјављују да су убеђени да заједнички Документ „представља позитиван и значајан напредак у нашем дијалогу, као и да пружа чврсту подлогу за будући разговор о питању примата на свесветском шиву унутар Цркве“. Међутим, после свега што смо изнели у нашем излагању, јасно је да суштински доводимо у штавље не само „позитиван и значајан напредак“ Богословског Дијалога, него пре свега „чврсту подлогу“ за будући разговор о примату.

Уосталом, изражена нада чланова Мешовите Комисије „да традимо на већ постигнутом договору“, јесте и остаје, по нашем мишљењу, да лебди у ваздуху. И то зато, јер ова нада настоји да се утемељи на молитви Христовој „да сви једно буду...“ (Јн. 17, 21), док молитва Христова у библијском тексту претпоставља прихваташе и учешће верних у нествореној божанској слави Његоју, чији нетварни карактер одбацију Римокатолици. Нада, међу-

тим, остаје да лебди у ваздуху и зато што „послушност Светом Духу“, коју призывају, теолошки претпоставља Пневматологију првог хиљадугодишта, која се жестоко оповргава задржавањем Filioque у Никео-Цариградском Символу.

Зато је противречност којом се завршава Документ јасна и очигледна. Од обе стране исповеда се њихова вера као заједничка, и поред чињенице да се, сагласно са самосвешћу Православне Цркве, прекид њиховог светотајинског заједништва суштински дугује догматским одступањима Римокатолика од заједничке вере првих хришћанских епископа.

3. ЕПИЛОГ – ЗАКЉУЧЦИ

Резимирајући нашу критику са православног становишта на проблематична места заједничког Равенског документа, могли бисмо да кажемо следеће:

У заједничком Документу Православна Еклесиологија се недопустиво проширује, и примењује и на инославне. Ово бива без условљавања, не узимајући, дакле, у обзир постојеће догматске разлике, што еклесиолошки озакоњује инославље и изједначава га са Православљем.

Овај еклесиолошки модернизам натапа читав заједнички Документ и излива се у појединачне еклесиолошке парадоксе⁹⁾, који кваре досадашњу самосвешт Православља. Заједнички Документ, заправо, изгледа да јасно претпоставља да Православни и Римокатолици припадају «Једној Цркви», и да Римокатолици имају са нама заједничку апостолску веру, и поред поистовећивања суштине и енергије у Богу, и поред Filioque, и поред њиховог погрешног догматског учења о тварном карактеру и стварне и обожујуће Благодати. Све наведено, у чему Римокатолици до данас упорно остају, укида у цркви карактер Цркве

9) На пример, саборност са Православнима и ипоставнима равнотачно – веродостојност светих тајни Православних и ипоставних – проширење догматске свести на ипоставие – „погређивање“ саборности Цркве, због прекидања евхаристијске заједнице – апостолско прејсмство – подсећа Једну Цркву.

као „заједнице обожења“¹⁰⁾, у онтолошком смислу те речи, укида стварно а не символично учешће човека у божанској животу. Укида, међутим, истовремено и суштински карактер њених светих тајни.

Ослашајући се на формулацију заједничког Документа – и без проширења на остале догматске различитости Римокатолика, које се односе на примат, непогрешивост, чистилиште, безгрешно зачеће итд. – можемо слободно да тврдимо да је основа дијалога, богословски процењена, нажалост, потпуно погрешна. И то зато, јер су запостављене темељне библијске и отатке поставке – претпоставке. Зато је и суштински неуспех стварног Богословског Дијалога унапред задат. Богословски Дијалог је већ довео Мешовиту Међународну Комисију до издавања 10 заједничких Документа без горњих претпоставки, пошто ни у једном заједничком Документу нема ни речи о јасној осуди нечувених догми Римокатолицизма, као што је, на пример, Filioque. Посматрајући ову црксу са очигледном духовном узнемиреношћу, блажени Старац Пајсије Светогорац прецизно и пророчки је приметио: «На другу страну смо кренули и на другу страну идемо, а да то и не схватамо, када не следујемо стопама Светих Отаца».

Од почетака 20. века, са познатом Патријаршијском Енцикликом из 1920, почела је суштински да се запоставља препорука светог Григорија Паламе према Римокатолицизама, и да се усвајају другачије претпоставке за Богословски Дијалог са ипоставнима. Тако је започео другачији, не Отачки, ход, са неизбежном последицом да сада „идемо на другу страну, а да (вероватно) то и не схватамо“. Равенски документ, кога смо подвргли богословској критици, речито показује негативне последице погрешних пре-

10) За Православие, Црква је мистично тело Христово, које чини народ Божији са својим пастирима као „заједницу обожења“. Црква, када престане да функционише као „заједница обожења“, престаје да постоји као Црква. Човек се спасава када се ослобађа од трулежности и смрти. А ово се остварује само личним учешћем у петпарном божанској животу, који се даје само у Цркви као „заједници обожења“. Види о томе Г. Манзарилис „Свети Григорије Палама у историји и садашњости“, у збирном тому манастира Ватопеда, Практикό Διεθνής [Επιστημονικ-ων Συνεδρίων | Αθην-ων και Λεμεσο-υ, | Αγιον | Ορος 2000, стр. 59.

тиоставки Богословског Дијалога, и заштава карактер следећег заједничког Документа у октобру на Кипру, осим ако се у међувремену не промеше претпоставке Дијалога.

Проф. др Димитрије Тцеленгидис
Превод са јелипског, Протосинђел Симеон

ИСТОРИЈА

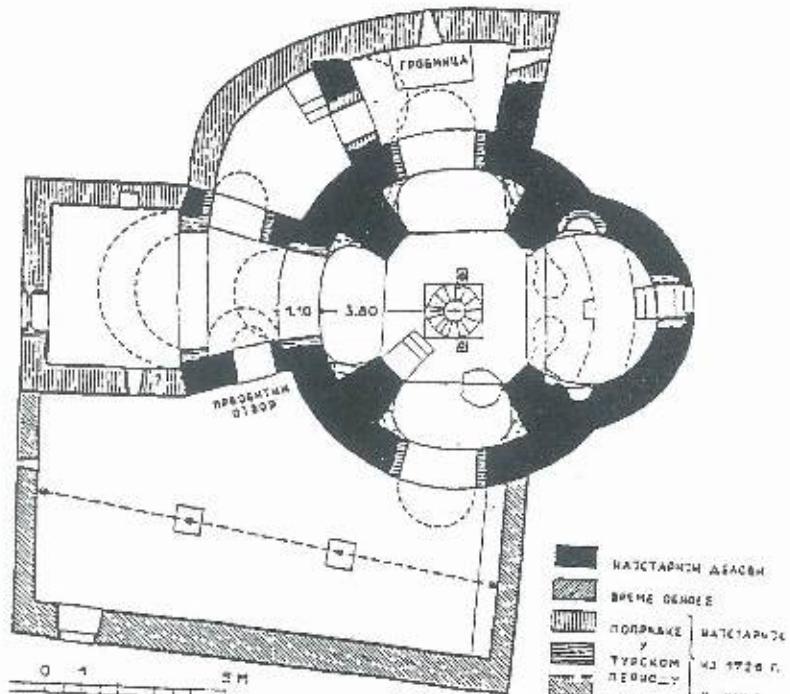
Црква Светих апостола Петра и Павла (Петрова црква) у Расу – Нови Пазар

Историја Старог Раса је римска тврђава Арса, коју наводи познати византијски писац VI века Прокопије Кесаријски, као једно од утврђења које је обновио цар Јустинијан I (527-565). У средњовековним историјским изворима Стари Рас (или Раса) се везује за област око данашње Петрове цркве и манастира Ђурђеви ступови. Српски средњовековни писци, када год ближе одређују положај та два храма, увек наводе да се налазе у „Расу“. За цркву Св. апостола Петра и Павла се каже која је „у Расу“, или „која је у сред Раса“. Архиепископ Данило II је поменуо Рас и Рашку жупу у два наврата у своме делу. Једном је то учинио да ближе одреди положај села Дежева, па је написао „место звано Дежево у области жупе рашке“, а други пут приликом описа абдикације краља Стефана Љрагутина у корист Милутина, где казује, како је први свом брату даровао „краљевство у Расу, у месту званом Дежево“.

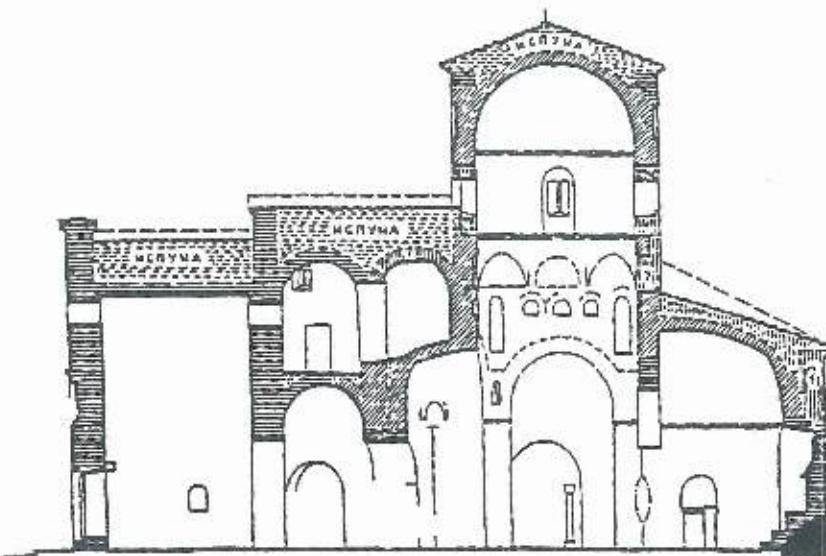
Потпунију слику о средњовековном појму „Рас“ пружа нешто каснија повеља краља Стефана Милутина за манастир Св. Стефана у Баљској. Повељу је српски владар издао почетком XIV века.

Ту се наводи да се у Расу налазе села Дежево, Суги (дашас Судско село), Бекова, Тушимља, Себимиља и друга, која се јављају у њиховим међама, или у непосредној околини. Тако се јасно назише подручје које обухвата насеља дуж реке Рацке и на простору према планини Голији и реци Људској, левој притоки Рацке. Реч је о територији Рацке жупе, како се та област називала у средњем веку. Од времена Стефана Немање „Рас“ или „Раса“ добија и једно ново значење. Тим називом се обухвата цела српска држава, подразумевајући приморске и континенталне делове земље, о чему сведочи податак који је настао у Котору: јануара 1186. године помиње се сатник Јура „tempore domini nostri Nemanne, iupani Rasse“. Ово подручје се у турским изворима, почев од пописа из 1455. године назива Рашка пахија у коју спада и један број места, која се не помињу у старијим текстовима. Један од података из турских извора казује да се Нови Пазар дружије звао шехер Рас.

Храм Светих апостола Петра и Павла, или како се скраћено назива Петрова црква у Расу, саграђен је у VI веку над римским

Основа Цркве Светог Петра са означеним фазама градње (Нешковић)

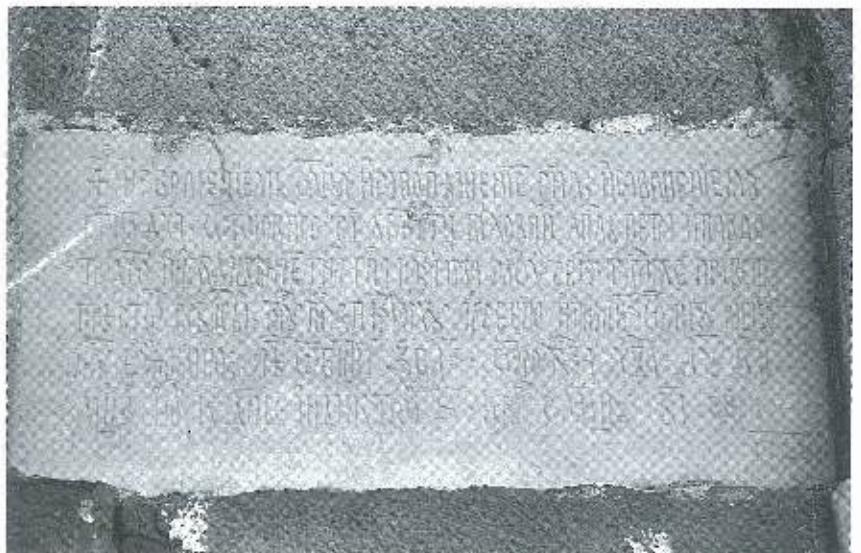
Пресек Цркве Светог Петра (Нешковић)

тумулом с краја VI и почетка V века пре Христа, који није био познат потоњим градитељима. Црква је била кружне основе са четири јака пиластра и крстоницом у јужном делу централног простора, испред југоисточног пиластра. Испред олтарског простора откривени су темељи два стуба, који су образовали троделни олтарски отвор са луковима над стубовима. У централном делу цркве се дашас налазе два камена стуба украшена рељефним крстовима, за које је претпостављено да су можда припадали горњој конструкцији крстонице. Архитектура те рановизантијске цркве у горњим деловима није оставила трага. Није било могуће утврдити ни када се урушила, али се претпоставља да се то могло догодити крајем VI, или у VII веку.

Запустела црква је тек после готово два века обновљена крајем IX, или почетком X века. Из те епохе се најбоље сачувао средњи, тј. централни део цркве, подигнут па кружном основом старије цркве, али са горњим деловима стилски и грађевински прилагођеним прероманичком градитељству. Петрова црква је једна од најзначајнијих грађевина прероманичке архитектуре на подручју Балкана и поред кружне цркве Светог Доната у Задру једини познати споменик тог типа са галеријом на срету на овим просторима. (Галерија је била намењена за властелу, а не, како неки исто-

ричари уметности тврде, за катихумене-оглашене, тј оне који су се припремали за крштење. Институција катихумена није постојала у IX веку, а када је постојала за њих је у свим црквама била на мењена заштита пришрата). Због тога је Петрова црква заптићна као споменик културе од изузетног значаја и истовремено је као светска културна баштина под заштитом УНЕСКА.

У току своје дуге историје Петрова црква је обнављана и реконструисана. Почетком XVIII века, тачније 1728. године, за време рашког митрополита Јефимија Дамјановића (о чему постоји плоча са натписом изнад западних врата) добрађена је запад-

Плоча са западне стране са написом о обнови Петрове цркве 1728. године за време раској митрополита Јефимија Дамјановића (фото Далибор Анђелковић, фотограф Завода за заштиту споменика културе из Краљева).

на припрате. Године 1750. извршено је препокривање ћерамидом, али никакве друге преправке па самој цркви нису учинене. О овом препокривању остао је запис на једној ћерамиди. Јужна припрате је добрађена у XIX веку. Зидање је, вероватно због недостатка грађевинског материјала, извршено, на жалост, старим надгробним плочама које потичу с краја XVIII и почетка XIX века. Тада је црква омалтерисана споља и изнутра.

Радови на откривању унутрашње декорације и фресака и заштити цркве почели су 1954. године, када је скинут малтер са

југозападног пиластра и том приликом откријена фреска Св. Јована Милостивог. Систематски радови су извршени од 1956. до 1960. године. Радове је вршио Завод за заштиту споменика културе Србије, а њима је руковођио проф. Др Јован Нешковић. Приликом тих радова и истраживања, проф. Др Јован Нешковић је испод темеља у северозападном делу цркве пронашао велику ризницу из римског периода. Изнађени новац и предмети се налазе у Народном музеју у Београду.

Из средњовековне епохе сачувано је неколико слојева живописа. Првобитне фреске су највише сачуване у централном делу

Св. Јован Милостиви, фреска на југозападном пиластру, XIII век (фото Ђакон Урош Нешковић)

цркве и у тамбуру куполе. Оне су, по Мирјани Љубинковић с краја IX века, односно, по Војиславу Ђурићу из X века. Другој обнови живописа, чији фрагменти постоје у олтарској апсици, припада и лик Св. апостола Петра, насликан на североисточном пиластру уз олтарски простор. Представља се да је на југоисточном пиластру био насликан лик Св. апостола Павла. За овај живопис Мирјана Љубинковић сматра да је настао крајем XI, или прве године XII века, а Војислав Ђурић представља да је с краја XII века. Постоји још једна обнова живописа с краја XIII века. Најбоље сачуване фреске су управо из тог периода и

то: Господ Исус Христос на источном крају јужне конхе; Св. мученик Христофор, на западном крају јужне конхе; Св. Јован Милостиви на југозападном пиластру, изнад трона рашких епископа и митрополита; Св. великомуч. Пантелејмон на западном зиду наоса; Свети Никола изнад улаза у јужну припрату; Св. Симеон Столпник, на јужном зиду западне припрате.

Петрова црква је најстарији сачувани православни храм међу Србима и у њој је у доба Стефана Немање био духовни, културни и државни центар Старог Раса. У њој су и у преднемићком периоду столовали рашки епископи (тада је Рашка епископија била под јурисдикцијом Драчке митрополије, Охридске архиепископије, а једно време и Барске архиепископије). У време владавине Стефана Немање је под Охридском архиепископијом, али је централна епископија, тј духовни и државни центар српске државе, а од Светог Саве то је епископија самосталне Архиепископије Српске пркве и даље место столовања рашких епископа, а касније, од 1346. године, када је Српска црква добила статус Патријаршије и рашких митрополита.

Први помен епископије у Расу у историјским изворима припада времену византијског цара Василија II (976-1025), који у својој повељи 1020. године, међу епархијама које су раније припадале Бугарској цркви помиње епископију у Расу. О старини рашког епископског средишта сведочи, на свој начин и охридски архиепископ Лимитрије Хоматијан почетком XIII века, који, осправљајући чин Савиног посвећења за архиепископа, тврди да су темељи хришћанства у Србији постављени у значајно старије време и да земља има епископа у Расу. То показује да српско предање има корена у византијском наслеђу. А у Барском родослову (Летопису попа Дукљанина, друга половина XII века) указује се на старину и необично римско порекло Петрове цркве. Ту је записано да су цркву саградили Романи, који су се налазили у пратњи краља Белуша на једном његовом походу против рашког жупана Љутомира. Они су затим поставили и епископа у том храму.

Први по имену познат рашки епископ био је Леонтије (1123-1126.), а први рашки епископ самосталне Архиепископије Српске цркве, био је Методије (1219.), који је пре тога био и први игуман хиландарски по организовању монашког живота у њему. Рашки епископи и митрополити су столовали у Петровој цркви све до тридесетих година XVI века (тачније 1526. године), када је раш-

ки митрополит Симеон I (1526-1550) преместио седиште у њиме основан манастир Свете Варваре на Рељићу грађени близу реке Рашке у коме ће столовати не само он, него и његови наследници до средине XVII века.

Крстionица у којој је крштен Стефан Немања (фото Ђакон Урош Нешавић)

У старој крстоници Петрове цркве је Стефан Немања, потоњи Св. Симеон Мироточиви, по повратку из Рибнице (садашње Подгориће), седишту Зете, у којој је рођен и где је примио латинско крштење, православно крштен, а крштење је извршио поменути рашки епископ Леонтије. У истој крстоници је крштен и Раствко Немањић, потоњи први први архиепископ српски, Свети Сава.

Петрова црква је била столно, тј престоно место Стефана Немање и српских владара пре њега, као и његових наследника. У Петровој пркви су у XII веку одржана два државна сабора. Први, између 1172-1180. године, на коме је Стефан Немања донео одлуку да протера богумилску јерес из Србије, а други 1196. када се одрекао престола у корист млађег сина Стефана Првовенчаног. Први сабор је био у време рашког епископа Јефимија, а други у време рашког епископа Калиника, који је и замонашио Стефана Немању по абхијацији.

Гробље око Петрове цркве је с краја XIX и почетка XX века. Испод њега се налази средњовековна некропола. Археолошким истраживањима шездесетих година прошлог века у Петровој цркви су пронађени гробови, као и надгробни споменици из XVI, XVII и XVIII века, који су изложени у јужној припрати цркве. Гробље око Петрове цркве је било активно до друге деценије XX века. На њему је крајем XIX века сахрањена монахиња Ефимија, у народу звана Блажена Стојна, светитељка о чијем животу и чудесима је Св. Николај Жички писао још 1926. године. (Књигу о Блаженој Стојни је те године издала Штампарија и Књиговезница „Стара Србија“ у Скошују, а „Банатски весник“ Епархије банатске је према

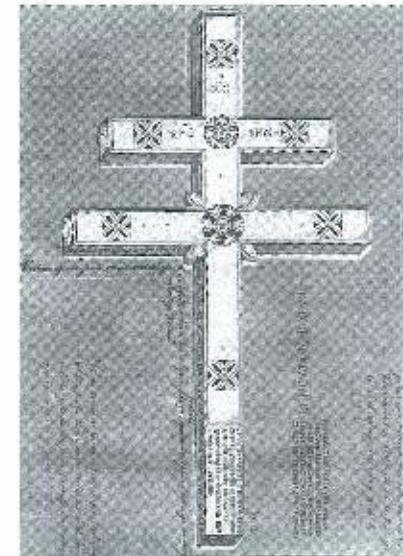

Гроб Блажене Стојне

том издању штампао књижицу 1988. године.) На њеном надгробном споменику стоји натпис: „Рођена 1815. године Стојна Зарин, родом из Нove Вароши. Монахиња Девича била 60 година. Престави се 15. фебруара 1895. године“. Свети Николај Жички у поменутој књизи пише да ови подаци нису тачни, већ да је њено место рођења засеок Репиште у селу Лопижама код Сјенице. Поред тога, он тврди да је неизвесна година њеног рођења, а да је у манастиру провела више од 80 година и то не само у Девичу. Оно што је нео-

спорно је да је осведочена светитељка, која је силом Божијом чинила чудеса и у току земног живота и по ушокојењу.

У Петровој цркви, на жалост, нису сачуване иконе, св. суди, крстови, богослужбене књиге и друге драгоцености из даље прошлости. Турска окупација Старог Раса и средњовековне Србије је учинила своје. Но, хвала Богу, сачуван је бар подatak о крсту који је, у време рашког епископа Григорија II (између 01.09.1304. и 31.08.1305. до 1313.) краљ Милу-

Милутинов крст

тин даровао Петровој цркви, а који се сада налази у Ђоминиканском манастиру у Дубровнику. Податке о крсту и натпису на њему је забележио Љуба Стојановић. На крсту је текст:

89 Си чистыни кръстъ створи господинъ краль Стефанъ
Хрош и сынъ великаго краля Хроша домъ светихъ апостоль
Петръ и Павълъ, чко да мъг на здравие и на спасение и на шт-
пвщ(е)ные греховъ. И кръстъ створи епископъ рашки Григорије
втори, чко и она кьдокница две цете дад(оу)ци. Кто въсходи-
шеть си кръстъ възгн ид светихъ апостоль, или ѿ чистынога
древа, да је пр(о)клетъ.

Кръстъши шгражданемъ врагъ противляемъ се, ие конечи
се казни юго ни лашана, ико гръденъ упраздинъ се и попранъ въстъ
силою на древъ распетаго Христата.

Није познато како је и када крст из Петрове цркве доспео у руке доминиканаца. Турци су копачко освојили Стари Рак 1455. године и вероватно је крст однет приликом пљачке Петрове цркве. Могуће је да је продат (познате су јаке грбовачке везе између Турске и Дубровачке републике), и да га је неко поклонио доминиканцима. Податке о њему Хрвати дају у зборнику *Croatica chistiana*, br. 20, str. 193, Zagreb, 1987.

U crkvi se čuvalo i lijepo stebro raspelo srpskog kralja Stevana Uroša II. Milutina (1275–1322) u kojemu se — kako se vjerovalo — nalazio ugrađen komadić drveta Isusova križa. Bio je — kako se može prečitati na njegovu natpisu — poklonjen crkvi Sv. Petra i Pavla u Prizenu, ali je nakon pada Srbije pod Turke prije 1521. donesen u Dubrovnik i potom učinjen crkvi Sv. Križa u Gradištu²⁴. Gruški dominikanci su ga 1548. popravili jer je bio oštećen. Budući da gruški samostan i crkva nisu bili utvrđeni, postojala je opasnost da ga netko ukrade, па je oko 1618. bio prenesen u samostan sv. Dominika u Dubrovniku gdje se i danas čuva, ali je svake godine bio donošen u Gruž i na blagdan Sv. Križa nošen u svečanoj procesiji.

Међутим, у наведеном тексту је погрешна тврђња да је крст поклоњен цркви Св. Петра и Павла у Призрену, јер је из патписа на њему јасно да се ради о цркви у Раку у којој је столовао епископ рашки Григорије II. Српска православна црквена општина за Рашку област у Новом Пазару, па чијем простору се налази Петрова црква у Раку, ће најпре тражити од Доминиканског манастира у Дубровнику да омогући узимање отиска и израду ко-
пије крста, а затим ће потраживати оригинал, коме је место у Петровој цркви.

У Петровој цркви се до прошле године ретко служило и то само за храмовну славу и веће Господње празнике. Од Сабора Срба Светитеља 2008. године (07.09.2008.) Света литургија се служи сваке недеље и за све веће Господње празнике. Литургију служе сви свеште-
ници СПЦО за Рашку област из Новог Пазара, а број верника који су на литургији се из недеље у недељу повећава. Поред тога, Црквена општина настоји да Петрову цркву адекватно уреди и презентује, па је од пролета ове године обезбедила у њој понуду орити-
налних сувенира. У току је припрема за штампу разгледница, мале монографије и других публикација на српском и енглеском језику. На захтев Црквене општине, Народни музеј у Београду, у чијем се депоу налазе предмети и накит пронађени приликом систематских ископавања у Петровој цркви између 1960. и 1962. године, које је вршила Мијрана Љубинковић, је одобрио израду решника два крс-

та из тог налаза. Један је крст реликвијар од бронзе пронађен испод темеља часне трпезе (10-11. век), а други пекторални крст од бронзе (16-17. век). Ускоро ће се реплике та два крста са сертификатом бити доступне посетиоцима Петрове цркве.

Петрова црква је пре свега и изнад свега светиња, место служења свете литургије и најстарији сачувани храм међу Србима. Она је опипљив и видљив доказ дубоких корена српског средњовековног наслеђа, које се темељи на византијском наслеђу. Она је истовремено и сведок симфоније између Цркве и Државе, која је постојала у доба Немањића, почевши од њеног родоначелника Стефана Немање – Светог Симеона Мироточивог. Истовремено је Петрова црква и споменик културе од изузетног значаја и светска културна баштина, која је заштићена у оквиру државе Србије Законом о културним добрима, а такође и међународним законодавством. Међутим у конкретном случају то је само мртво слово на папиру. У пракси се не примењује закон, већ влада небрига надлежних органа и самовоља појединача у њима.

Већ више од дест година Црквена општина у Новом Пазару покушава, поштујући закон о културним добрима и уважавајући институције државе Србије, да покрене са мртве тачке стање у коме се налази Петрова црква и њена ближа и даља околина. Црквена општина чини све што је у њеној моћи, и што јој је и дужност, а то је: редовно богослужење и у функцији тога унутрашње уређење храма, као и адекватан пријем свих посетилаца, без обзира да ли су верници, поклоници, или туристи. Ношто је то неопходно, али шије доволјно, Републичком заводу за заштиту споменика културе, надлежној државној институцији за споменике културе од изузетног значаја, упућен је велики број дописа и захтева да се дају мере техничке заштите и услови за израду пројекта ради уређења саме Петрове цркве и порте. Циљ свега тога је задовољење нараслих духовних потреба православног становништва овог краја, као и потреба посетилаца и туриста.

На жалост, Републички завод је слеп и глув за наше захтеве. Изгледа да из закона о културним добрима за њих једино важи члан који се односи на то да сопственик културног добра не сме ништа да предузима на њему без сагласности и услова надлежне државне институције, а то су они. Када се неко обрати молбом да било шта ради то је већ проблем, јер подразумава активност за

коју Завод није расположен. Из дугогодишње сарадње Црквене општине са њима стиче се утисак да они под запитом било ког објекта подразумевају да он мора да остане у стању у коме јесте, а по жељно је да буде беживотан и пуст, поготову када су у шитању цркве и манастири. Стандарди заштите, на које се стално позивају, мењају се у зависности од тога ко је на челу Републичког завода, а са њим и концепције уређења споменика и простора око њих. Оно што је претходни радио, за новог директора не важи и готово увек је погрешно. Сарадници новог директора поништавају решења претходног, а некада исти директор поништава сопствена решења без образложења. А о ефикасности одговора на поједине захтеве да и не говоримо. Одговор на поједиње дописе Црквене општине у Новом Пазару је добијала са годину дана за кашњења, а на шеке дописе уопште није одговорено.

„Захваљујући“ оваквом ставу Петрова црква и простор око ње су стању које не приличи ни сеоском храму а то је:

1. два гробна места јужно од цркве су урушене, а надгробни крстови ће се ускоро срушити;
2. оградни камени зид и капије нису завршени, па је простор отворен и незаптићен;
3. од асфалтног пута до цркве нема никакве стазе, већ је после падавина блато;
4. нема адекватног паркинга за аутомобиле и аутобусе и приступних стаза за посетиоце;
5. не постоји адекватан санитарни чвр, већ примитивни објекат са северозападне стране, који се условно речено назива тоалетом;
6. нема просторије за продавницу сувенира, сале за народ, адекватног стамбеног објекта за прквењака (или особу која би била задужена за пријем посетилаца и туриста), канцеларије за свештеника;
7. у јужној припрати је до скоро била огромна гомила старих надгробних споменика и остале камене пластике (као да је црква депо), као и алат и стара ћерамида коју је оставио Републички завод за заштиту споменика културе; (пре Власкарске године Црквена општина је направила монтажну просторију у порти и ту сместила све чemu није место у цркви)

Зар се тако штити и уређује споменик културе од изузетног значаја и светска културна баштина? Цркви не дозвољавају ништа да ради без њиховог одobreња. Када се обратимо за услове и одобрење не добијамо га, а сам Републички завод ништа не предузима па уради оно што је хитро и неопходно. За пуних десет и по година од првог захтева Црквене општине упућеног Републичком заводу за заштиту споменика културе у фебруару 1999. године, једино је у октобру 2006. године извршено препокривање цркве, која је због старости ћерамиде проширила. Међутим, за то није заслужан Републички завод, већ Министарство вера, које је обезбедило средства. А једини позитиван помак Републички завод је учинио почетком јула ове године када је на захтев Црквене општине доставио услове за изградњу јавног санитарног пункта, на основу којих је урађен пројекат. На жалост, то није довољно, пошто нам није познато која концепција уређења цркве и порте је сада актуелша. Прво је постојала једна из 2001. године, која је почетком 2006. године стављена ван саге. Исте године је донето решење за уређење цркве и простора око ње, које је после три месеца поништила иста директорка која га је потписала. Сада се не зна да ли у Републичком заводу постоји икакав дугорочни и краткорочни план за Петрову цркву и када ће бити реализован. Осим тога, о плановима за споменике културе од изузетног значаја одлучују Комисија Републичког министарства културе, чији се чланови такође стално мењају, а њихове одлуке често зависе од самовоље појединача. Зато је и даље све неизвесно, а од многобројних комисија и стручњака који се мењају очигледно нема позитивних резултата.

Нелегална, тј дивља градња стамбених и индустријских објеката у зони заптите Петрове цркве је такође велики проблем на који је Црквене општине безброј пута реаговала упућујући дописе надлежним државним институцијама, пре свега Републичком заводу за заштиту споменика културе. Због њихове неадекватне и неблаговремене реакције, па чак и незантресованости, дивља градња не само да није спречена, већ је и интензивирана. Томе допринос дају и органи локалне самоуправе, који на исти начин (не)реагују, а својим поступцима је посредно подстичу, или прећући легализују. Републички завод се и у овим случајевима не држи чврстих критеријума и стандарда заптите, већ за поједиње објекте у близини Петрове цркве даје јако либералне услове за

изградњу, за разлику од услова за Цркву, који су увек пајсторжији могући, о чему Црквена општина има документацију.

Уколико се дивља градња настави, постоји опасност да Петрова црква буде скинута са листе светске културне баштице (а то је вероватно некоме циљ), што не бити још једна велика национална срамота и понижење. Црквена општина у Новом Пазару ће, уз Божију помоћ, учинити све да до тога не дође.

парох постељски и
старешина Петрове цркве
protoјереј Томислав Миленковић

Литература:

1. Јован Нешковић, Петрова црква код Новог Пазара, Зборник радова Архитектонског факултета Универзитета у Београду (1961.)
2. Мијрана Јубинковић, Некропола цркве Светог Петра код Новог Пазара, Зборник Народног музеја у Београду, 6 (1970.)
3. Међународни научни скуп Стефан Исмања-Св. Симеон Мироточиви-историја и предање (1996. Београд, Нови Пазар), Београд 2000.
4. Јованка Калић, Европа и Срби – средњи век, Београд 2006.
5. Сава, епископ шумадијски, Српски јерарси од 9. до 20. века, Београд 1996.
6. Јуба Стојановић, Стари српски записи и натписи, књ. I, Београд, 1982.
7. Саопштења Републичког завода за заштиту споменика културе ХХVII-ХХVIII, Београд, 1995/96.
8. Новопазарски зборник бр. 10, Нови Пазар 1986.
9. Архиепископ Данило и његово доба II и његово доба, Међународни научни скуп поводом 650 година од смрти (Децембар 1987.), Београд, 1991.

ДУХОВНИ ЖИВОТ

Блажена Стојна (монахиња Ефимија)

Једна знаменитост манастира Девича

Рад су пре сто година питали светог Серафима Саровског: зашто у наше дане нема светих људи као што их је било у старија времена? и да ли је то с тога, што то Бог не ће, или пак што су се спољашње прилике живота измениле? одговори светитељ: не, не, него само за то што код људи нема одлучности! То јест: олабавила је воља код људи да живе светим животом, а слаба је воља без одлучности. Тој неодлучности доприноси највише немање упадљивих савремених примера светеости, чистоте и молитвености. А људи се највише поводе за примерима. Ништа заразније није од примера како у злу тако и у добру. У време пак када је велики Серафим Саровски изрекао горње речи, и када је он с највећом одлучношћу завршио свој тешки монашки подвиг на земљи¹⁾ у то време једна млада сељанка из Санџака отпочињала је свој исто тако тешки монашки подвиг

1) Свети Серафим прсмину 1833.

не с мањом одлучношћу у пустињи Девичког манастира Светог Јанићија. То је била блажена Стојна, чији хришћански карактер желимо следећим редовима да опишемо и спомен оживимо пред једним поколењем, бледим и сиромашним у правим хришћанским карактерима.

Свети Јанићије

Свети Јанићије имао је пред собом пример светог Петра Коришког, у чијој се испосници првобитно и подвизавао. Када се прочуло за његов тешки подвиг и за светост живота његовог, почео је народ врвети његовој пештери тражећи од њега утехе и лека у разним својим мукама и болестима. Да би избегао узнемирања, а и похвале од стране народа, свети Јанићије, попут многих старих подвижника, побегне из своје пештре у Црној Речи, и дође у густу и непроходну шуму Девичку. Ту је неколико година проживео у једном шупљем дубу, слично светом Јовану Рилском, док случај није довео на то место Ђурђа Смедеревца, који је, по народном предању, саградио храм и конак из благодарности према Светом Јанићију, што му је молитвом исцелио полуделу ћерку. По народној песми Јанићије је рекао Ђурђу:

„На ћвом бабу осіала је клейва
 „Што издаје цара на Косову,
 „Иза баба осіала на ћебе,
 „Зато ћвоја ћерца муке мучи,
 „Но се йокай и исловиједај,
 „Па ће ћвоја ћерца оздравиши.“
 Проли сузе Смедеравац Ђуро,
 Покая се и исловиједа,
 Оздрави му ћерца јединица
 Љешиша посјта нећо што је била,
 Проћовара и Богу се моли,
 Вади Ђуро иљаду дуката,
 Па их даје стваром дуовнику,
 Тад дуовник вако ћроћовара:
 „Ја не оћуничијећа блаја
 „Нећо оћу да ми Господ илаши,

„Када будем на оном свијешту“.
 Одма Ђуро дозива мајсторе,
 Те саради у пустињи цркву,
 Да се старац у њој Богу моли.

Стари шупљи дуб, у коме се Јанићије подвизавао, више не постоји, но постоји црква, коју је деспот Ђурађ саградио, у којој је и ћivot са чудотворним моштима светитељевим.

Село Лудовић

Испод манастира лежи село Лудовић, у томе селу, као и у цељој Дреници, живе сада Арнаути, већим делом истурчени Срби. Назив тога села тумачи се лудилом турске војске, која је негда при нападу на манастир полудела. По предању на манастир је напао нико други него главом Ђуприлић везир. Сазнавши да је деспот Ђурађ саградио цркву у Девичкој пустињи и дао је „некаквоме црном калуђеру“,

„Да се кешиши у њој Богу моли
 „И да учи Влае око себе
 „Да је сваком божје йоћинуши
 „Нећо своју вјеру мијенати,
 „А нас Турке у цркви да куне,
 „Који смо се скоро испурчили,
 „Да нам џани у ценети не оду“.

везир крене с војском на манастир. Но кад је стигао на место, које се назива Лудовић

„Цуну вјештар од бијеле цркве,
 „Сва везиру љомами се војска,
 „И пос њим се коњиц љомамио,
 „На ћобјеже у јору зелену“.

Устрашени везир дотрчи пешке манастиру и замоли светог духовника, да се помоли Богу за спасење војске. Свети Јанићије се помоли Богу, и полуделим војницима поврати се разум. Из благодарности везир подигне Јанићију конак украй цркве:

„Нек се ћрича и Јријовиједа,
„Да је Ђурађ Девич сајрагио,
„А Ћурилић дворе код Девича“.

Казне и исцељења

Нити је само Ђурђева ћерка била у Девичу исцељена шити само везир кажњен. Кроз дугу историју ове светиње дешавала су се многобројна чудеса, од којих само још неколика стоје у сећању околног народа. Тако на пример, прича се, да је Алипаша Махмут-беговић из Нећи довео своју луду ћерку пред ћивот светог Јанићија, и ћерка му је оздравила.

Некакав калуђер почео разбијати ћивот светитељев, да дигне мошти, но при том посту полууди, и као луд умре.

Испод манастира у потоку налази се свeta вода (агиазма). На ту воду одводе болеснике и умијавају их. Крај воде стајао је бакрени тас, у који се метао новац. Арнаутиш пеки украде тај тас и однесе својој кући. Но полууди и буде донесен манастиру под ћивот. По том поврати му се разум.

У време блажене Стојне (о којој ћемо тек говорити) био је у манастиру неки поп Стоша. Једнога дана нападну Арнаути на попа пред црквом, и један га рани из пушке. Узбуђени поп Стоша викне слуги: иди, угаси кандила пред светим Јанићијем! Не треба да гори, кад се овако слуга Божји бије! – Сутрадан доведу онога Арнаутина бесомучна везана у конопе, и дотерају манастиру вода на дар.

За време светскога рата и аустријске окупације дође у Девич један официр, мађар, са једним одредом војске. Дозове Игумана

(о. Дамаскина) у гробницу пред ћивот, и упита га, шта има под плочом.

– Светиња. Одговори игуман.

– Каква светиња! пасмеја се официр. Ту су некакве ствари скривене. И нарсди војницима, да шијуцима луцају и одваљују плочу.

Но док се то вршило официра спопадне мука по средини тела. Он легне у постельју, и пред вече тога истог дана умре. Уплашени војници напусте и започети посао и манастир.

Не само у Дреници него широм целог Косова може се наћи живих сведока разних чудеса, нарочито чудесних исцељења, која су се додогодила пред ћивотом светог Јанићија. Надати се, да ће се наћи неки ревносан поштовалац ове светиње, који ће прикупити сав материјал који се може прикупити и издати Патерик манастира Девича.

Поновно пропојање Девича

У турско време манастир Девич је дуго био напуштен и запуштен. Арнаути су затварали козе и у конак и у цркву. Неки Милош из Херцеговине спремао се да иде у Јерусалим на хаџилук. И баш кад је мислио кренути, јави му се у сну свети Јанићије и рекне му, да не иде у Јерусалим. Больје ти је, објасни му светитељ, да идеш у Девич и да тамо моју цркву почиши и уредиш, нико да идеш у Јерусалим. Милош послуша и дође у Девич. Па кад је манастир почишио и довео га у ред, ту се закалуђери и остане на служби Богу и Божјем угоднику до kraja свог земаљског живота. Када је то било, нисмо могли тачно сазнати; само се каже: да од тада до сада манастир није више напуштан ни затваран.

Стојна као чобаница

Према причању Стојна је рођена у селу Лопижима а у засеоку Репишту код Сјенице, у кући Зарића, сада са свим расењеној, или боље рећи одсењеној испред зулума турског у Србију. Стојна је била од детинства па до девојачког узраста чобаница оваца. Кућа њеног отца била је велика и домаћинска. То је била стара свештеничка кућа. Само што отац Стојшић није био свештеник. Стојна је има-

ла два брата, Јаћима и Басу. Једнога су јој брата убили Турци. Какав је ближи узрок овоме убиству не зна се, по сама Стојна тумачила је погибију свога брата па парочит начин. Кад му је, вели она, умрла прва жена, он се ожени својом кумом, која му је држала дете на рукама при крштењу. Тиме је он повредио закон Божји и учинио тежак греш. Због кога је и скончao насиљном смрћу. При некој свађи са Турцима једаш Турчин удари га у мошнице, и он падне мртав.

Као девојка удавача Стојна је напустила кућу својих родитеља и отишла у манастир Девич. Шта је једну сеоску девојку могло побудити на овај необичан корак? Нема сумње да је код младе Стојне било предрасположења за осамљени и молитвени живот. Али као непосредни разлог њеног одласка из родитељског дома и напуштање свега онога што свет и обичај имају предодређено за једну сеоску девојку, Стојна је истицала један догађај, мален сам по себи но судбоносан за сав њен потоњи живот. На име: као чобаница она је ударила једну немирну овцу, но ударила је тако да је тај удар нанео више бола савести и срцу Стојнином него ли телу овчијем. Тада није био смртоносан за овцу, али је од њега Стојна постала мртва за овај свет и за све радости света. Сва уплакана од раскајања она дотера у вече овце дому оца свога, но сутрадан она их није више истерала на пашу. Те ноћи разболи се, у болести својој умоли браћу, да је одведу светом Јанићију у Девич. И браћа је одведу. Када је стигла к Светом Јанићију, она је положила лице на ћивот, и није се могла лако раставити од ћивота и од суза. Тим сузма она се духовно венчала за Девич, тако да се од њега више не одвоји до смрти телесне то јест за време од неких осамдесет година.

Кроз неколико дана њој се поврати потпуно здравље, и она изјави браћи, да они могу ићи дома, а да ће она остати још неко време у манастиру, да послужи Светитељу из благодарности због оздрављења. Браћа је послушају и врате се, а Стојна остане у Девичу, решена да се замонаши и да сав свој живот посвети Богу.

„Мртва Стојна“

Саму себе називала је „мртвом Стојном“. Кад би је неко похвалио због њеног труда у манастиру, због чистоте, реда, или због ма каквог добро свршеног послса, она би одговарала:

– Није то од мртве Стојне него од Светог Јанићија.

Кад су је звали да једе, она је одговарала:

– Сита је мртва Стојна. Једите ви!

Кад је неки шалдија једном говорио у друштву, да хоће да пољуби Стојну, ова то чује, приђе му и реке:

– Хоћеш мртву Стојну да пољубиш? Боље, иди пољуби ћивот, и покаж се за грехе!

Монахиња Ефимија

Чим је дошла у манастир Стојна је изјавила жељу да се замонаши. У то времеције било ниједног женског манастира нигде у близини. А обичај је био и у Старој Србији као и у Македонији, да се женске, изузетно јаког карактера и решене на девичански живот до смрти, монаше у мушким манастирима и ту остају на служби до смрти. Стојна је журила са својим монашањем из два разлога: прво због жеље да што пре и за увек раскине везе са светом, и друго из бојазни да је браћа силом не врате натраг у село. Њена жеља била је убрзо остварена. Игуман је замонаши и да јој име Ефимија. Но сви продуже и на даље називати је Стојном, тако да и данас, после њене смрти, у Дреници, свуда по Косову и Санџаку њу спомињу као Стојну а не као Ефимију.

Тежак подвиг

Ево удаљих се божјећи и настаних се у пустињи, рекао је велики Псалмопевац. Рекао је он ово не само за себе него – пророчки провидевши – и за све оне многобројне подвижнике и подвижнице, одбегле од света и настањене у пустињи ради љубави Христове. Међу такве спада и блажена ова Стојна. Настанивши се једном у пустињи она више није никад ни помишљала на повратак. Нити се обзирала у назад него се простирала духом својим ушацред. Још као млада и здрава она се подвила под јарам тешкога подвига, и како је почела тако је и дочела. Никада није дала себи попуташања ни олакшања ни у чему. Њен подвиг састојао се у посту, у молитви, у бдјењу и у труду. Дошлије пак одала се она и поучавању народа – служби речи.

Умакала је хлеб у воду, и тиме се хранила. То јој је био ручак, то вечера, то посни цап, то мрсни дан. И тако за близу осам деценија! Само кад је путовала по народу ради прошиће за манастир

она није могла па ишо, него је из љубави према народу и из поштовања гостољубља овде онде прихватила се мало и некаквог почућенога јела. Но то је чинила и ретко и нерадо изговарајући се вазда: „Сита је мртва Стојна!“

У молитви је била неуморна. Пре богослужења улазила је у цркву, а по свршетку остајала је она још дуго и насамо се молила. Склоњала се обично у неки кут цркве, и ту се молила Богу, вазда чинећи многобројне поклоне и метаније. Осим тога улазила је она у цркву увече, после вечере, кад би се све стишало у манастиру, и стајала би на молитви обично до поноћи. Њена молитва била је праћена плачем и вошљем. Пон Анђелко (сада прота Анђелко Нешић из Митровице) прича да је он често прислушкивао тим ноћним молитвама њеним и вазда одлазио узбуђен. Тако је Стојнина молитва поражавала својом топлином, искреношћу и срдечношћу. Мада је била неписмена, Стојна је знала на памет много црквених молитава. Знала је на изуст цео Часослов. Исто тако и цео Молебан Богороцици; и читала је овај (на изуст) после сваког богослужења пред иконом Свете Пречисте.

Бдење је молитвена будноћа. Што мање спавати а што више будан бити на молитви. Има истина људи који мало спавају из буди каквих разлога, но који своју будноћу не испуњавају молитвом и општењем с Богом. То се не може назвати бдењем. Треба бити будан не само телесно него и духовно, да би се будноћа могла назвати бдењем. Ђаво никад не спава, по ишак његова мртва будноћа не може се назвати бдењем, јер он је успаван духом, мртав духом. Стојна је врло мало давала покоја телу своме. Последња је ишла у постельју, а прва се дизала из постельје. И све своје будно време испуњавала је она непрестаном молитвом било у храму било у срцу своме.

Труд Стојнин тешко је и описати. Она је непрекидно била запослена. Није било посла у манастиру, кога се она либила. Чистила је, прала, доносила дрва, обилазила стоку. Била је слуга свима и свакоме. Но највећи труд улагала је она у цркву. Она је прала под, брисала иконе, чистила канџила, уснремала свеће, долевала уља у канџила. Док год је она живела у манастиру горела су двадесет и два канџила дан и ноћ. И никад се нису гасила, јер им Стојна није давала да се угасе. Нека свак помисли само: колики је то труд – бдeti дан и ноћ, и лети и зими, кроз 80 година над 22 канџила! Но

она је волела цркву, и то што је чинила за цркву чинила је из љубави према Богу и Светом Јанићију. А оно што се чини из љубави, никад није тешко и заморио.

Господе, заволех красоту дома Твојега! могла је и Стојна овако узвикнути од свет срца као и блажни цар Давид.

Да поменемо још и постельју ове ретке монахиње. У њенутескобињејелију нико није улазио. Но једном се дододило, да је поп Анђелко завирио кроз отшкринута врата. И шта је видео? Једна даска уздуж и једна попреко, у виду крста. На томе крсту Стојна је одмараја своје худо тело. Кад ју је поп Анђелко упитао, зашто спавати! Она је то у ствари чинила не због лакоће исто на првом месту ради мучења свога тела, да јој се тело не би предало сувишном одмору и каквој разнотошности. Но још уз то она је несумњиво хтела да крсним знаком своје постельје страпи и одгони невидљиве зле силе. Јер је често говорила о сили крста и како човек треба претходно да прекрсти, руком или мислено, све што узима у руке или у уста. Још је уз то на својим путовањима увек носила један дугачак штап са крстом на врху. *Ja сe расиех свеју и свеји мени*, рекао је апостол Павле. И ова слаба жена заиста показивала је чвртину апостолску у следовању Крсту, у ношењу Крста, у вери у Крст.

Ревност према светињи и неустрасивост

Ревност према дому Твоме изеде ме! речено је у Светоме Писму. Ревност према светињи вере јела је и ову благочестиву монахињу. У манастиру дуго је био каваз неки Арнаутин Феко. Звали су га војводом. Било је Арнаута који су поштовали манастир, а било их је који нису звали ни за страх ни за поштовање. Једном уђе неки Арнаутин с чибуком у цркву, па посматрајући иконостас продужи пушти. Стојна је стајала на молитви у једном скривеном куту цркве. Када се обазре и виде Арнаутина с чибуком у зубима, она скочи као лавица, дочека му чибук, сломи га преско колена и избаци на поље. Арнаутин јаросан изађе из цркве, нађе војводу и пожали му се. Војвода се ушлапи за Стојну, па рече томе Арнаутину: та она је луда, зар ти ниси знао? Па му онда добаци укор: а с каквом памети опет ти у цркву с чибуком?

Кад год би се срела с којим Арнаутишом у манастиру, Стојна му је говорила, да треба да се покрсти. Но немајући у томе успеха, она је горко плакала и с чуђењем се штала: како то да Бог не покрене срце Арнаута и не преведе их у веру праву?

Једном уз Рамазан дозвао каваз Феко оцу у своју собу, да чита Ћиташ и да виче. Потом оца да виче, а Стојна чује, па стане ударati камењем у прозор и викати кавазу:

— Ако ти треба оја, води га у своје село својој кући, па нека ти виче тамо а нас у Светом Јанићију!

У време сабора код манастира и Арнаути обично су дођу да се провеселе. Но они не знају за весеље без гоча (бубња). Стојна пак никако није могла да поднесе гоч. Она га је називала: Мухамедово бумбало! „Неће то Свети Јанићије!“ викала је она бубњарима и гонила их из манастира. Два пута се догодило, да је јурнула и просекла гоч. „Неће то, вели, Свети Јанићије!“

Гледајући Арнауте вазда с пушкама, било на рукама, или преко крила, или о рамену, Стојна им је с благим укором говорила: „Претварајте те пушке у мотике!“ А кад би јој неки Арнаутин припремио пушком, наперивши јој цев у прси, она би му сасвим мирно и хладно рекла: „Удри! Убиј! Ти можеш убити само ово смрадно тело мртве Стојне али не и душу“.

Стојна је руковала зејтином у манастиру. Она га је прикупљала од народа, она га је чувала, употребљавала га једино и искључиво за канџиле. Кад би монаси тражили од ње зејтин да јецу, она би одговарала: „Није народ дао зејтин за јело калуђерима него за жртву Светом Јанићију“. Кад су јој они говорили, да им треба зејтин да прже рибу на њему, она је одговарала: „Ни Господ није јео рибу пржену на зејтину него печену на жару“.

Анђели

Блажена Стојна знала је Часослов на изуст. Кад су је једанпут запитали, ко ју, неписмену, научи да зна чак више и од попова, она стидљиво одговори: анђели уче побожна человека!

Војвода Феко имао сина Алила. Стојна говорате Феку: дај Алила да запошимо!

— Како ћемо га запопити кад не зна ништа? рекне јој Феко.

— Не брини за то, одговори му Стојна, пека њега само Анђели (тако је звала цоп Анђелка) научи Оче наш, а остало ће га све научити анђели.

Кад год би се завршило неко богослужење и свештеници излазили из цркве, Стојна ће само да није гасила свеће него је старе усекњивала да боље горе и нове палила. Карава је калуђери за то, и говорили јој, да кад се богослужење заврши, треба и свеће да се погасе. А Стојна би уздахнула и рекла:

— Овако треба, јер анђели довршују нашу слабу људску службу!

Питали Стојну:

— Зашто петли певају увек и вазда у одређено време?

— Зато, одговори она, да објаве богослужења која анђели у тај час почињу појати пред самим Богом на небесима.

Птице и змије

У соби су јој птице улетале. И Стојна их је хранила. На све стране она је скучњала комаде и мрвсе, и то чуvala у торбама и врећама. Кад дође зима, она је ходила по шуми од дрвета до дрвета, и остављала комаде хлеба за гладије птице.

— Кам' да се може, синко, под свако дрво да се метне п неки комад хлеба, или прегрнит жита да би бедне птице имале шта да једу!

Тако је говорила блажена Стојна, и очи су јој пуниле сузама. Сваком приликом саветовала је депу, да не убијају птице.

— Не убијајте птице, да не умрете! Тако је говорила.

Но није се тако односила Стојна према змијама. Тукла је змије, где год би их смотрела. И при том је говорила:

— Због тога лукавог рода сви смо ми бачени у обор међу стоку!

Причала је Стојна једаш пут, како је замахнула била својим крстатим штапом да убије змију. Змија се извије вешто испод штапа, а Стојна видећи се у опасности призове у помоћ Светога Ђорђа: о Свети Ђорђе, помози мени грешној! – У том чује глас из траве: а зашто ми ниси кандило прислужила?

Сва устрешена и застићена Стојна заборави змију и потрчи у цркву. Кад тамо, заиста: пред свима светитељима горе кандила, само не пред Светим Ђорђем! Она брзо припали кандило и пред овим победоносним мучеником, и почне му се молити за опроштај.

Кад би јој неко рекао, да је она убила змију, она би одговорила:

Иисам ја, ја немам моћи убити, но Бог и Свети Ђорђе!

„Покажаније“

Народ је прозвао Стојну-Показаније, зато што је она увек говорила о показању и призивала народ на показање. Сама за себе се пак непрестано молила, тајно или на глас: – Господе, покаж народ!

То јест: Господе, обрати народ к показању!

Кад би се Стојна појавила у неком селу, одмах се разглапавало на све стране: ево иде Показаније! Куд год би ишла, била је доочекивана од народа и радосно и свечано. Људи су јој излазили у сусрет, а жене су чистиле и успремале куће, исто као кад свештеник долази. Народ је гледао у Стојни нешто више и од свештеника, – народ је гледао у њој живу светитељку.

– Помаже Бог! Овим је речима поздрављала Стојна свакога и у свако доба. За други поздрав (као: добро јутро! добро вече!) она није хтела знати. Чим би завела разговор с ким било, она би одмах починјала поучавати. Она ништа није другом саветовала што сама она својим животом шије испунила. Ако је говорила о посту, или о молитви, или о добрим делима, или о девичанској чистоти, или о показању, или о милосрђу према људима и животињама, цео њен дугогодишњи живот потврђивао је њене речи делима

њеним. Она је савесно испуњавала Закон Божји, па је са радошћу говорила другима о Закону Божјем.

Једнобрачне попадије

На Косову и у Санџаку обичај је, да се попадије удове не преудају. Сматра се, да попадији не приличи све оно што је дозвољено другим женама. Разрешење за други брак попадија је могла добити само у једном случају. На име, по освештесном обичају, попадија се шита над умрлим попом, да ли ће се преудавати или не? Па ако каже, да хоће да се преуда, онда би попа сахрањивали без одежда. Каже ли пак, да се неће преудавати, онда би попа сахрањивали у одеждама. Но која би жена имала толико бестидности, да над мртвим мужем говорити о преудаји!

Блажена Стојна саветовала је удове људе и жене, да се монаше, говорећи обично овако:

– Шта имаш да очекујеш више од овог живота? Доста си био везан са земљом, па те Господ разрешио; не везуј се више са земљом, доста! Вежи се за небо; посвети се Богу; купуј место души у оном свету.

Нарочито је гонила удове попадије, да се замонаше.

– Ниси, ћерко цаба остала удовица, говорила је Стојна. То ти је Бог дао време за показање. Замонаши се, кај сел. 'Ајде с мртвом Стојном Светом Јанићију!

Неколике женске покушавале су да остану у Светом Јанићију, али видећи тешки подвиг Стојнин, најуштале су манастир и враћале се дома. Зна се само за неку Анђу из Призрена, да је по савету Стојнином остала у манастиру и ту умрла.

Чудила се Стојна старијим људима, за што не оставе светске послове и не повуку се у манастир на показање. Наваљујући на њих, да се оставе сујете светске и иду у манастир, она им је обично говорила:

– Како су цареви наши остављали све и монашili се?

Монаштво је за Стојну значило показање. Тако је она и говорила:

– Монаштво је показање.

Стојнина клетва

Народ се страшно бојао Стојине клетве. Премда ова Божја душа ни помишљала није да кога куне. Али такви су Срби: више се боје клетве него што се радују благослову. Догодило се ипак нешто у Девичу, што је удвоstrучило страх код народа од клетве. Девичке калуђерице, баба Стојше, „Покажанија“. Војвода Феко, чувар манастира, шенлучећи једнога даша опали пиштоль и рани манастирског вепра у десну ногу. Чује то Стојна па рекне:

– Да Бог да и Свети Јанићије, да и он сам себе тако рани, те да се покаје.

Не прође неколико дана и Феко испито пуцао и рашио себе у десну ногу. Приђе му Стојна и стави му овако питање:

– Феко, признајеш ли сад, да те је Бог казнио за то што си ранио вепра?

– Признајем, одговори Феко.

И то Фекино признање радовало је Стојну а не Фекина рана.

Близина духовног света

Не само да је Стојна осећала близину духовног света него је она, тако рећи, дисала ваздухом тога света. Она је тај свет јасно опажала, о томе свесту је мислила, о њему врло радо и говорила. Знала је она безбројне приче из живота светитеља, и причала их свакоме ко би иоле показивао вољу да их слушта. Да ли је Стојна имала каквих тајанствених откровења и визија? Врло вероватно. Али она никад о себи није хтела говорити, него и оно што је сматрала корисним да исприча из свог живота она је преносила у трће лице, и причала као испито из туђег живота а не из свог сопственог. Тако су чинили велики подвижници и светитељи првих хришћанских времена, да би избегли сваку сујету и самољубље и порасли у кротости и смерности. Но ако је Стојна скривала своје духовне доживљаје, она се туђим радо интересовала и узимала их у оцену.

Тако деси се једне ноћи једном садашњем свештенику а онда-шњем манастирском ћаку у Девичу, деси му се, да му се у сну јави човек беле браде и рекне: гроб ми гори, устани и гаси! Скочи дејко иза сна, сиђе у гробницу Св. Јанићија и види је испуњену ли-

мом и пламеном. Он брзо пробуди још некога од ћака и слугу, донесу воде и огањ чогасе. Кад је овај ћак причао тај доживљај Стојни, она му рекле:

Ето, синко, па свет ипак не верује, да је Свети Јанићије чудотворац!

Она је говорила о томе, као и о другим тајанственим јављањима и чудесима, сасвим природно и убедљиво као о нечем што се само по себи разуме.

Стојнина пророчанства

Једном Јуба Ковачевић бивши министар просвете посети манастир Девич. Јуба је имао обичај да подсећа и запиљује своју браду. Кад уђе у разговор са Стојном пред манастиром рекне му Стојна:

– Зашто не пустиш ту браду да расте онако како је Бог наредио?

Но то је Стојна рекла онако мимогред као увод у нешто важније што је имала да каже. Гледајући неко време удаљину и не слушајући шта јој српски министар просвете одговара на њену примедбу о бради, Стојна се пагло приближи њему, и унесе му се у лице, па полугласно рече:

– Ви у Србији псујете Бога, не држите постове, не идете у цркву. Пропатиће те! Ти као министар треба да забраниш вређање Бога и гажење закона Божјег.

а) Пророчанство о Србији

Пошто се удаљи Јуба Ковачевић упита поп Анђелко Стојну, шта она мисли, да ли ће се Србија кад ослободити и ујединити? На то му Стојна одговори:

– Због ових наших суза Србија ће нас да ослободи, и распариће се. Али не само три године²⁾ царовати, па ће настати пропаст, те ниједно село Србија неће имати, ниједно село, синко. После неког времена вратиће се поново, и биће царство српско веће

2) То је слобода од 1912-1915. године.

од Душановог. Али, синко мој, синко, ако не буде покајанија, и ако се Срби не врате Богу и не престану псовати и хулити светиње, пропашће, и то тако ће пронасти, да се виште за навек не дигну.

6) Пророчанство о својој смрти

1895. г. посети Стојна последњи пут Нови Пазар. Допала је била ради писаније за манастир. Одсела је и овом приликом, као и раније, у кући трговца Јове Уљаревића, виште познатот под имсном Јове Сарајлије, пошто се доселио из Сарајева. Остало је ту кроз цело Месојеђе, и осећала се пријатно као у свом дому. А и Јово са својом чељади всома је чествовао Стојну и сматрао је, да је она за његову кућу као од Бога послат живи благослов. Но Стојна ши у гостима није напуштала своје правило. Спавала је на гомили дрва; постила је, и пред иконом тако се дugo молила Богу, да нико с њом није могао да издржи молитву до краја.

Почетком Часног Поста крене Стојна у писанију по Дежеви. Деси се те једне ноћи запоћи у селу Косурићима, у кући сада почиштег Аксентија Тиосављевића. Те вечери водио се разговор између Стојне и Аксентија, коме је прислушквала још и сада живи Аксентијев син, који као очевидац то и саопштава. Упита, дакле, Стојна газда Аксентија:

– Шта би ти радио, Аксентије, кад би ја умрла у твојој кући?

Аксентије помисли, да се Стојна шали, тим пре што је добро изгледала и није боловала ни од чега. Но Стојна сасвим озбиљно понови своје питање Аксентију:

– Кажи ми, шта би ти радио, кад би ја умрла у твојој кући?

– А шта би могао друго до да те мртву метнем у саоне и однесем у Нови Пазар?

На томе се разговор прекинуо, и захутало се. Тога вечера Стојна се врло дugo молила Богу пре него је легла да спава. Кад сутра дан сване, а Стојна болесна. Прележи тај дан прележи још један дан, и – умре. Тако умре Стојна на велико изненађење и домаћина и свих домаћих. Сећајући се свог последњег разговора са Стојном и свог обећања Аксентије натовари тело покојнице у саоне и донесе до Петрове цркве пред Пазаром.

Прозорљива душа Стојнина прозирала је у будућност, и док јој је тело било још здраво она је видела близку смрт пред собом. Оваква прозорљивост поразила је Аксентија, а и све остale који су сазнали за последњи разговор међу Стојном и Аксентијем и за оно што је следовало томе разговору.

После смрти Блажене Стојне

Сахрана. Био је још снег голем, кад је Стојна преминула. Па ипак кад се у Пазару чуло за њену смрт, цео град изиђе до Петрове цркве, да покојници одја последњу почаст. И ако Стојна није била баш из Новог Пазара, ипак су је Ново-пазарци сматрали својом духовницом, својом светињом. Јер се Стојна приликом писанија за манастир вазда дуже задржавала у Пазару, идући од куће до куће, учени, саветујући, темећи, храбрећи, и у свему доброме дајући добар лични пример. На опелу су учествовали свештеници из града и из околине. И кад се гроб над намученим телом Стојнишним заклопио, свак се враћао кући с тугом као да се раства са рођеном мајком својом, но и са уверењем, да је душа Стојнина жива и да је ту близу.

Узнемирено канџило. Онога дана када је Стојна преминула у кући Аксентијевој, и док се још ништа није било сазнато у Новом Пазару о њеној смрти примети Јово Уљаревић, да се канџило пред његовом домаћом иконом нагло љуља. То је била икона, пред којом се Стојна увек молила Богу, кад тол би одседавала у кући Јове Сарајлије. Не верујући сам својим очима Јово позове своју домаћицу, која такође виде, како се канџило узнемирено клати тамо амо. Она се прекрсти, донесе зејтина и прислужи канџило. Како то учини, канџило се умири и стане непомично на једно место.

Пламенови на ћробу. Неки путници враћајући се једног пазарног дана увече из Рашке поред Петрове цркве, видели су неки пламен како се спушта на гроб Стојнин. С времена па време и друга су лица уверавала, да су виђали пламенове на ћробу блаженопочивше монахиње.

Појава умрле Стојне. Илија Стевановић био је црквењак при Ново-пазарској цркви. Он је Стојну добро познавао. Уско-

ро по џеној смрти једнога јутра уђе Илија у цркву. Кад у цркви пред аналоњом – стоји Стојна! Илија се страшно уплаши од тог виђења, па уплашен побегне из цркве, и врати се тек онда када је приметио да други свет улази у цркву. Осим тога Илија је још два пута видео Стојшу живу. Ускоро по том он је умро. Илијина жена, и сада још жива, којој је Илија причао сва три ова своја виђења, мисли, да су та виђења проузроковала такав страх у њеном мужу, да је он од тога и умро. Ко зна!

Неколико напомене

1. На надгробном споменику блажене Стојне стоји овакав натпис:

„Рођена 1815. год. Стојна Зарић, родом из Нове Вароши. Монахиња Девичка била 60 година. Престави се 15. фебруара 1895. године“.

Пре свега сасвим је произвољно овде написано, да је Стојна била родом из Нове Вароши, јер има још пуно живих сведока који знају, преме исказу саме Стојне, да је њено место рођења за-сеок Репиште у селу Лопижкама, среза Сјеничког.

Даље, неизвесна је и година њеног рођења као и број година живота јој у манастиру. Има пуно људи, који су били Стојнини савременици и који су још живи. Неки од њих тврде, да је Стојни било преко 100 година кад је умрла, и да је проживела у Девичу више од 80 година. Изгледа да се она сама никад није одређено изјаснила односно старости своје но напомињала је, да је у манастиру око 80 година.

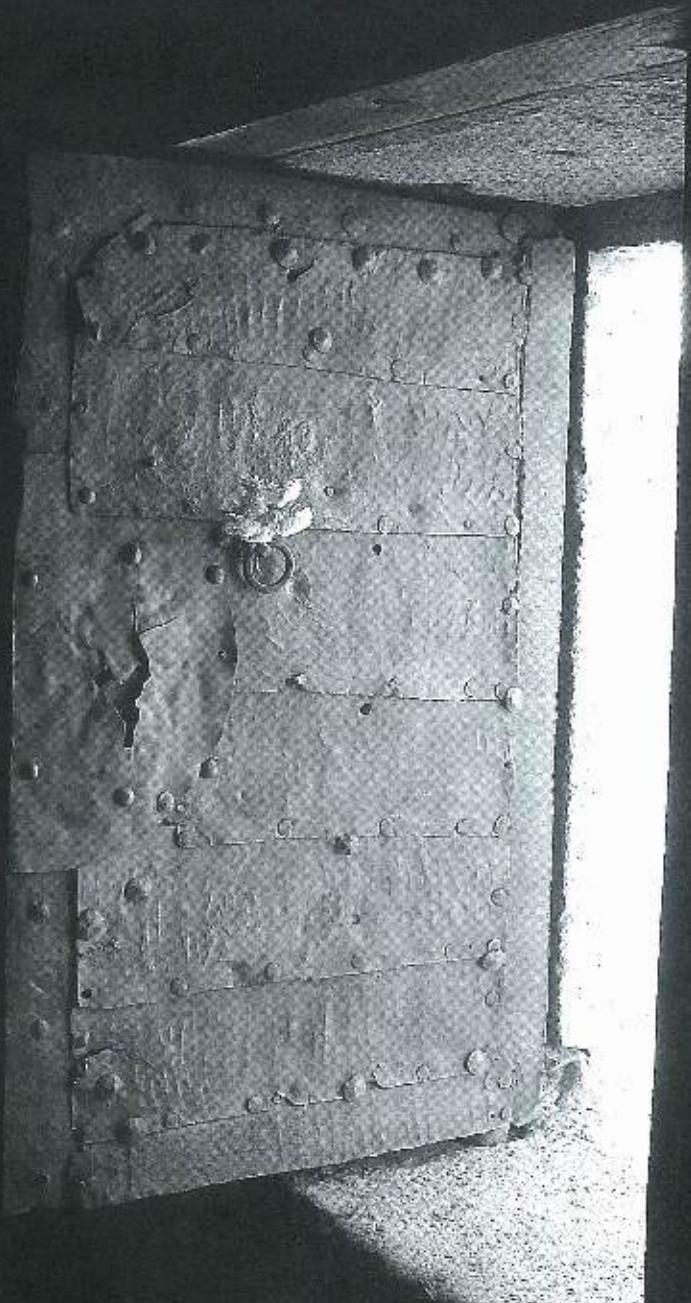
Питање је још, да ли је Стојна била све време само у манастиру Девичком или још и у неком другом? Јер има гласова као да је она провела 5 година у манастиру Дечанима, а остало време у Девичу.³¹

2. Неки мисле, да је један брат Стојнин Шесетих година пре-бегао у Србију са остатком чељади из куће Зарића, и да му се у Србији траг загубио.

3) Ово тврди Ђодор Јоловић из села Прћнове; па основу, вели, личног исказа саме Стојне у разговору с њиме.

3. Блаженоочињаша Стојна била је много поштована и од муслимана. У најпрња времена арнаутске самовоље и насиља над хришћанима Стојна је неустраниво пролазила кроз страшну Дреницу, не скидајући се с коња пред беговима и држећи високо изнад себе победоносно знамење крста. Арнаути су шкргутали зубима попут ће, но нису се усукавали чинити јој пакости а још мање посетнути на њен живот. Поред многог осталог и ово је један доказ, да је ова благоугодна душа била вођена и штићена свесилном и преобилном благодаћу Бога Светињега.

Епископ Николај

Задагна врати, XVII век
(фото Ђакон Урош Нешавић)

Косово и Метохија након десет година

Предавање у Лондону и Лестеру, март 2009

Историја Косова и Метохије је историја Србије и српског народа. Косово је огледало у коме се огледа сва наша прошлост, садашњост и будућност. Без тог огледала не бисмо знали ни познавали сами себе. Не би нас ни други знали и препознали. Можда, чак, неби се до данас ни одржали на историјској позорници. Можда би нас неке историјске олује или потопи давно зbrisали са лица земље. Зато нам је, можда, Бог дао и доцелио то наше косовско огледало. Отуда су Срби толико везани за Косово, јер су корени сваком Србину на косову и са Косова. То је данас јасније него икада раније. Најновија историја Косова и Метохије је тужна и крвава. Она траје безмало 620 година. Започета је чувеном Косовском битком и још није завршена. У тој дугој историји било је мало ведрих и мирних дана. Неких 20-ак година (од 1918-1941). Све остale године и столећа пропла су у тами роњства и на крсту страдања. О томе су написане не књиге, већ читаве библиотеке. Од домаћих и страних писаца. Од живих сведока и приљежних истраживача историје. То обиље

сведока и сведочанства говоре да је сваки следећи период био тежи, страдалији и крвавији од претходног. Треба само погледати књигу „Плач Старе Србије“ од Јанићија Поповића, где описује последњих сто година под Турцима. Иако је то било још увек турско ропство, главни зулумари над Србима, над српском жејачи, над нашим светињама били су и тада Арбанаси. Када се чита та књига, и прати развој догађаја у наше дане од 1999. године, стиче се утисак да нам се историја стално понавља. У јачем или слабијем интезитету, али се понавља.

Од јуна месеца те 1999. године, Косово и Метохија су поново на крсту. Они су и пре тога, још за време рата од 1941-1945, и после рата под комунизмом и титоизмом, пролазили кроз отањ страдања, насиља, пљачки, убиства, прогона... Али ових задњих десет година, превазилазе својом суворошћу све што је до сада доживљено и записано у историји. Косово и Метохија на крсту! Може ли се замислiti страшнија слика пред нашим очима? Под крстом се не говори. Под крстом се или бути у болу, или грца у сузама. Поготову Онај на Крсту не говори. Он трпи и пати. И моли се за своје мучитеље: „Оче, опости им, јер не знају шта раде“. Тако је говорио Распети Господ. Ми, са распети са Косовом и Метохијом, не усуђујемо се да поновимо те свете речи. Јер наши мучитељи, врло добро знају шта раде и зашто то раде. А то шта они – данашњи терористи и злочинци -косовски Албанци, – раде на Косову и Метохији и од Косова и Метохије познато је целом свету. Јер они своје злочиначке работе већ десет година вршеју пред очима целог света, у присуству читаве међународне заједнице, присутне на Косову и Метохији у лицу УНМИК-а и КФОР-а, а данас и ЕУЛЕКС-а. Не само присуствују у смислу сведока, већ под директном њеном управом и влашћу, уз пуну логистику и благонаклоност, која уместо да злочин спречава и искорењује, она га допушта и толерише. Иако је власт УП још увек, макар по-минимално, присутна и валидна на Косову и Метохији, по њему се и даље слободно крећу стотине и хиљаде терориста и злочинца. Многи од њих седе у институцијама самопроглашене и наказне творевине ткзв. Независног Косова, са којима међународна заједница легитимно сарађује.

О свим тим стравичним догађајима годинама смо сведочили широм света (Америка, Европа, Русија) усменим сведочењем и писањем речју кроз многа предавања, интервјује, публикације. О томе најречитије говори сликом и речју публикација Епархије рапско-призренске и косовско-метохијске „РАСПЕТО КОСОВО“ у своја три издања (септембар 1999. октобар 1999. мај 2001.), на више језика (упоредо: српски и енглески, српски и француски, српски и талијански, српски и грчки, руски и енглески) и растурених широм света у десетинама хиљада примерака. Године 2003. угледао је светло даша „МЕМОРАНДУМ“ о Косову и Метохији у издању Светог архијерејског сабора Српске Православне Цркве, са једним историјским пресеком од првих помена имена Косова и Метохије, са посебним освртом па време од 1999. године, многим подацима о прогнаним (250.000), убијеним, киднапованим Србима и другим неалбанцима, као и списковима до тада порушених и демолиралих цркава и манастира. Тај Меморандум је изашао на српском и на енглеском језику, како би сви детаљи били доступни и страним факторима који се баве питањем и судбином Косова и Метохије. Ишак, са посебним нагласком треба поменути публикацију „МАРТОВСКИ ПОГРОМ“, припремљену и памшану у Београду 2004. године, трудом Министарства културе Републике Србије и Музеја у Приштици (са измештеним седиштем), а која третира и сведочи о цивилном циљу и погрому српског народа и наших светиња током само два дана (17. и 18.) марта 2004. године.

Непосредно после тих трагичних збивања, појавила се на светлост дана једна необична књига из цера једног Немца, г. Јиргена Елзесера, објективног и беспристрасног посматрача и аналитичара догађања на територији и у процесу распада бивше Југославије. Иако ова књига говори о ратним злочишима на ширем простору те несреће и бивше државе, ипак је њен главни акцент стављен на оно што се догађало, и што се, нажалост још увек догађа на Косову и Метохији, срцу и душама српског народа и државе Србије, те као таква представља цеку врсту рекапитулације свега до тада објављеног о догађајима и збишањима на Косову и Метохији у претходних седам година, и не само на српском језику. У овој књизи се износе бестицне лажи и неистине западних медија и пропаганде о жртвама пре и за време НАТО интер-

венције у косовском сукобу. О Србији – и уопште о подручју некадашње Југославије, у последње време објављено је веома много књига на немачком језику, као и другим језицима, али се ова истиче од свих осталих по својој истинотубивости и објективности. Тиме писац заслужује сваку похвалу и признање јер је, шишући ову књигу, ставио истину изнад и испред дневно политичких интереса било кога.

Слична овој је и књига из пера једне странкиње – Иркиње под називом: Прикривање геноцида на Косову и Метохији, у којој на објективан начин, као сведок очевидац, износи нечасну улогу КФОР-а и УНМИК-а у прикривању злочина које су Шиптари чинили над Србима пред њиховим очима, а они се свим силама трудили да ту истину прикрију и сакрију од света. Г-ђа Изолда Хенри, писац ове необичне књиге, у дванаест потресних прича описује сав ужас пакла кроз који су Срби на Косову и Метохији прошли и још увек пролазе. Тих дванаест судбина су само најмаркантнији примери напет пострадања у новије доба. Међутим, права слика би се добила тек ако би сваку од тих потресних прича помножили са хиљаду.

Очигледно је да све ово што се догађало, и што се, нажалост, и даље догађа на Косову и Метохији, са свим трагичним последицама, представља планирану и смишљену операционализацију уништења српског историјског, духовног и културног простора од изузетног значаја за цео српски народ, његову Државу и Цркву, са јасним циљем остварења главног геполитичког циља стварања моноетничког Косова и Метохије као друге албанске државе на Балкану, створене само за Албанце. Да би се тај циљ постигао, јасно је и „разумљиво“ да је најпре требало уништити не само Србе као народ (етничким чишћењем, убиствима, притисцима), него избрисати и све трагове хиљадутодишњег присуства Срба на овим просторима. Мере репресије које се користе према Србима су разноврсне, а све оне имају за циљ коначно напуштање кућа и домаова, уништавање свих хришћанско-православних светиња и споменика културе који припадају том народу и сведоче о његовом присуству на тој територији током последњих десетак векова, уништавање комплетне инфраструктуре којом се служе припадници српског народа на одређеној територији, коначно до уништења српских гробља, у којима ни мртви пису поштеђени.

Но сва ова физичка уништења као да Шиптарима нису била довољна. Њихови нови „историчари“ уз велику подршку западних ментора и учитеља почели су увекло да својатају српске светиње и да их приказују као „косовске“, „византијско-албанске“, па чак и „православне“, само не оно што оне истини и јесу „српске православне светиње“. Безочно и дрско фалсификовање историје и прекрајање чињеница присутно је на сваком кораку, таман као и рушевине и згаришта наших уништених светиња. Шиптарски „историчари“ без срама и стида тврде да су Немањићи заштаво били Нимани (!), а да је дечански манастир подигло локашо племе Гаши (!), а не краљ Стефан Урош Трећи (Дечански), чија је повеља до данас сачувана како на пергаменту, тако и на мермерној плочи изнад јужних врата дечанског храма. На интернет презентацији „Albanian.com“ велелеша призренска црква Богородица Љевишка која је у мартовском погрому веома пострадала, већ је убележена као „најстарија албанска црква на овим просторима“. Слично се тврди и за „цркву Улпијану“ односно манастир Грачаницу, коју је свети краљ Милутин, највећи српски ктитор, наводно „само оправославио, а која је“, по њима, „припадала албанској римокатоличкој традицији“. Ова албанска теорија већ је добила „право грађанства“, добила је легитимитет „званичног историјског учења које се предаје и ћацима у школама“ злочинчке творевине једнострано и безаконо проглашеног Независног Косова.

У новије време г. Срђа Трифковић, спољнополитички уредник магазина Крошијс са Института за међународне односе Рокфорд у САД, зазвонио је на узбуну у свом Интервју-у за „Глас јавности“, упозоривши српску јавност на наредни след потеза у вези Косова и Метохије, наиме, да ће Влада Србије до краја 2011. године признати лажну државу Косово, прихватити нормализацију односа са „свим суседима“, а затим ће (2012) бити успостављена „Косовска православна црква“, да је власт у Србији, али и у Републици Српској, већ почела да бира подсобног наследника Патријарха Павла који ће ради „опстанка Срба на Косову“ пристати на успостављање „Косовске православне цркве“

Страшно је физичко и систематско уништавање српских православних цркава и гробала на Косову и Метохији после завршетка рата, а која се врше и до данас, али је много страшнија и потубнија за наш српски народ и нашу Цркву њихова „обнова“ коју врше Шиптари (дакле, исти они који су их уништавали) по Меморандуму из 2005. оцет уз помоћ Запада (СЕ), а по благослову и уз асистенцију СПЦ. Тако да ће их Шиптари сутра „с правом“ својатати, чиме ће коначно бити избрисани сви трагови вековног историјског присуства Срба на Косову и Метохији.

Сви злочини и варварства поменути и описаны у овим књигама, и многи други поменути и описаны у другим публикацијама, воде потпуној измени индентитета духовне и културне колевке српског народа, Косова и Метохије, претварајући их од чисто хришћанске области у нову исламску цемахирију у срцу Балкана и Европе. Садашња исламизација Косова и Метохије није нешто о чему се просто мисли, разговара, дискутује. То је уствари, једна суррова стварност коју ми, хришћани Срби, свакодневно доживљавамо и осећамо на својој кожи ево скоро десет пуних година. Овде није реч о простој „исламизацији“ каква се у протеклим вековима вршила и спроводила у многим деловима света, него о насиљном искорењивању једног хришћанског народа (српског) из његове духовне колевке. Да то није просто нечије „мишљење“, довољно је погледати, и макар лестимично поново најгласити шта се на Косову и Метохији десило у задњих десетак година, конкретно од јуна 1999. године, па до данас.

Укратко, измењен је национални и религиозни индентитет Покрајине. Са Косова и Метохије насиљно је пртерано две трећине хришћанског становништва (око 250 хиљада), порушене и уништено преко 150 православних цркава и манастира, од којих су многе грађене у 13. и 14. веку, и као такве представљају праве бисере православне српске културе и уметности средњег века, док је истовремено подигнуто преко 400 нових џамија уз помоћ Саудијске Арабије и осталих исламских земаља из Персијског залива. Уништено је на стотине српских гробала са хиљадама полупаних и попомљених надгробних споменика и крстова. Говорити детаљније о уништавању српских домова и остале имовине, о бројним пљачкама и грабежи захтевало би посебну студију. Ако се томе дода број убијених и киднапованих Срба,

број рањених и повређених, све врсте насиља и пљачке, број напада на хришћане Србе и наше светиње (о кому није могуће детаљно говорити у једном кратком предавању, а о кому, као што је речено, постоје читаве књиге написане), тек онда се добија права слика терора, етничког чишћења извршеног у „миру“ под влашћу и покровитељством УН и ЕУ.

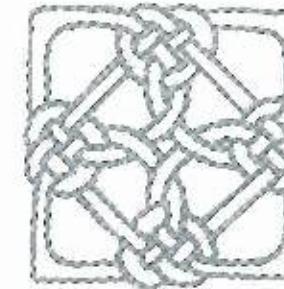
Политика која све те злочине омотујује на почетку трећег миленијума у срцу Европе, и сама је злочиначка. Просто није могуће схватити како је могуће да САД и њене савезнице из ЕУ воде огорчешу борбу против тероризма широм света (Афганистан, Ирак, Хамас итд.), а на Косову и Метохији исти такав циходски тероризам толеришу и подржавају. Као да ЕУ није свесна да, допуштајући насиљну исламизацију Косова и Метохије и ударање базе за милитантни циход у тој српској покрајини, руши и саме своје темеље на којима почива, јер циход не зна за границе. Његово деловање са Косова ускоро ће осетити и сама Европа, вероватно и Америка.

Дуго смо се надали да ће САД и ЕУ ово узети озбиљно у обзир посебно док се тражило решење питања будућег статуса за Косово и Метохију, те да ће помоћи да се тај проблем реши на принципу поштовања стандарда међународног права, Хелсиншке конвенције и резолуције СБ УН 1244, по којој је Косово саставни и неотуђиви део територије демократске државе Србије, што треба и да остане. Нажалост, наша надања се нису испунила. САД и ЕУ су здушно радије на охрабрењу Шиптара да 17. фебруара прошле (2008.) године једнострano, нелегално и нелегитимно прогласе своју другу државу на Балкану под називом Независно Косово, што су Америка и неке земље ЕУ ускоро то и признале. Ипак, цве трећине земаља у свету нису одобриле тај насиљнички акт те, и поред огромног притиска, ни до данас нису признале ту наказну творевину. Многи у свету знају да на основу међународног права, само у оквиру постојећих граница државе Србије, легитимно је и могуће тражити и наћи решење за бољу будућност свих грађана Косова и Метохије, чији је оно неотуђиви део, пружајући косовским Албанцима гаранцију свих оних права које свуда у свету уживају националне мањине у појединим државама под условом да оне те државе и признају. Стога смо уверени да Косово и Метохија, поред света што се десило, никада неће

бити самостална, независна држава, или јоп тачије речено: Косово и Метохија никада неће моћи бити издвојено из државно-правног система Србије, никада не могу бити нешто што шије Србија. Било какво наметнуто решење, па и ово безако проглашење независности, Србија и српски народ никада неће прихватити и дати своју сагласност па њега. Јер, просто речено, такво „решење“ и не би било решење, него вид окупације и насиља основаног на привременој сили. А из историје знаамо да је свака окупација привремена и пролазна. Што се па силу узме, силом се и губи. То знају и они који себи дају за право да уређују туђу кућу по свом нахођењу.

И на крају, да само напоменемо да и поред све борбе за опстанак наше народе и Косову и Метохији, наша Епархија рашко-призренска је смогла снаге да прошле (2008.) припреми и изда једну вредну књигу на основу архивских докумената сачуваних у епархијској Архиви, под називом „ШИПТАРСКИ ГЕНОЦИД над Србима у 20. веку, као сведочанство континуираног злочина и геноцида које Шиптари (Албанци, или Арбапаси) вековима врше најд нашим народом, углавном под заштитом различих окупатора и завојевача (Турака, Немаца, комуниста), или данас међународне заједнице оличене у КФОР-у, УНМИК-у, ЕУЛЕКС-у. Та књига је у Београду доживела две промоције: на октобарском Сајму књига (22. 10. 08) и на Коларцу (09. 12. 08.), као и једну на Косову и Метохији у манастиру Грачаница (25. 01. 2009). И ова најновија књига, као што је на промоцијама речено и наглашено, као и многе пре ње, поменуте и не поменуте, уверава све наше злочинитеље и њихове менторе да се на таквим злочинима, па невиним и недужним жртвама, па рушевинама светиња и гробаља не изграђује срећна будућност ни за кога. Што пре сквате ту просту истину утолико ће бити боље за све. Остajeмо у нади.

05. фебруар 2009. Епископ АРТЕМИЈЕ

Нови Косовски стуб Велика Хоча

*Човече који Српском земљом ступаш,
Било да си дошаљак или овдашњи,
ма ко да си и ма шта да си,
када дођеш на Ђоље ово,
које се зове КОСОВО,
по свему ћеш уледати йуно костију мртвих,
ће са њима и камену природу,
мене крстозначној и као стјеп
видећеш како йосред поља усјравно стојим.
Да не йроминеш и да не йревидиш
као нешто залудно и нишишавно,
но молим те, йриђи и йриближи се мени, о вољени,
и размошри речи које тији йриносим,
и из тоја ћеш разумети збој која узроку
и како и зашто стојим ја овде,
јер истиину тији љоворим,
ништа мање од живођа,
га ћу вам изнейти у сушићини све што се забило.*

Хронологија страдања Срба у Ораховачком крају

12. мај 1998. год. Свети Василије Острошки. На цркви Успења Пресвете Богородице у Ораховцу огласило се празнично звоно, а тамо доле у долини, над селима Ратковцем и Братотином надвио се црни облак. Злочиначка тзв. ОВК је почела да убира данак и у нашој општини. Са вековних огњишта у Братотицу и Ратковцу протеране су и задње српске породице. У одбрани своје браће живот је положио полицајац Александар Мицић из Велике Хоче.

10. јул исте године. Из вишограда у Петковом пољу губи се сваки траг Југославу Костићу из Ретимља, а 17, 18. и 19. јула па жртвеник свом господару сатани његове слуге приносе више десетина српских живота. На кућном прагу у Ретимљу хицима је усмрћен **Анђелко Костић**, а 14-оро Костића, његове браће и братучеда, је заувек отринуто из загрђаја мајки и сестара: **Живко, Лазар, Тодор, Срећко, Миодраг, Мирољуб, Небојша, Младен, Сашко, Светислав, Витомир и Векослав**, као и њихове комшије **Николићи Рајко и Цветко – отац и син**.

Из Оптеруше су одведени **Божанићи**: Младен, Немања и Новица, **Бурџићи Миодраг и Спасоје**, **Симић Сретен и Банзић Спаса**.

Остале су обесрబљена села Ретимље и Оптеруша.

У Ораховцу истих дана тог кобног јула снајперским хицем убијају **Александра Мајмаревића**, а гранатом још тројицу српских пивила: **Векослава Казића, Јагоша Филђокића и Боривоја Симића**.

Из ораховачког Дома здравља наоружани ОВК терористи су отели др **Александра Станојевића** и медецинског техничара **Душку Патриотића**. **Ђорђе Ђорић** је само довезао комшиницу у породилиште. И њега су одвели као и **Станојевић Крсту** који је жртвовао себе да би спасао своју супругу. **Срђан Витошевић** је пошао у оближњу апотеку по памперс пелене за једногодишњу ћерку **Анђелу**. Анђела је остала не само без пелена већ и без оца – и њега су одвели.

На прилазним путевима Ораховцу отети су: **Витошевић Срећко, Бањешевић Тома, Саша и Ђорђе, Долашевић Душко, Томић Светислав, Чабркапа Чеда и Ђиновић Душко**, а на путу ка Сувој Реци нестао **Матић Бобан** из Братотина.

У Зочишту су настрадали **Петровић Велика и Благојевић Предраг**.

Голем данак за једно лето, голем данак и за једну годину која се окончала трагањем, уздасима, јауцима, болом, питањима без одговора. Свет је свесно затворио очи пред неизвршом и злочином. Светски моћници су послали „Милосрдног анђела“ на нашу земљу, а „Милосредни анђео“ је склошио савез са немилосрдним

демонима на земљи. И оцет жртвеник и опет на ломачу приносе Србе: **Добриваја Шавелића, Мирослава Мицића, Горана Радивојевића, Мирослава Крстића, Станковић Златимира, Тодић Мирослава**. Па Свету Тројицу бомбе Милосрдног анђела су угасиле и млади живот **Дејана Вечевића**. Листа са именима из дана у дан све је дужа. „Милосрдни анђео“ је одлетео, а на Косово и Метохију су долетеље „Мировне снаге“. Пред њиховим очима из кућа оцводе: **Булић Булимира, Витошевић Марка, Грковић Светислава и Пантелију, Пелевић Цветка, Поповиће Мару и Трајка, Јелић Марка**, а са улица **Дедић Бобана, Грковић Љубишу, Јефтић Милију, Казић Синишу, Лукић Радивоја, Симић Арсенија**. Из оближњег винограда: **Мајмаревић Градимира, и Витошевић Синишу**. На путу Ораховац – Велика Хоча губи се сваки траг **Млађашу Маврићу**.

Велимировић Михајло и Беговић Никола су избегли из Хрватске, а из Ораховца нестали. У покушају да побегну у слободу из ораховачког Ћета нестали су: **Бањешевић Будимир, Миленковић Станиша, Мојсић Звездан, Дедић Негован и Столић Горан**.

Драгољуба Симића су прво прогонили из родног дома, а потом уочи Свете Ане убили на прагу куће његовог пријатеља.

Млађана Маниташевића и Павловић Небојшу су на најмон-струознији начин убили у близини црквишта Светог Петра

у Великој Хочи. Само су хтели да из својих багремара насеку дрва и отреју собе својим пороцицама. Истог децембра у продавници у Ораховцу у бомбашком нападу гаси се живот Зорана Вукићевића. А жељео је само да оде и одведе дету из хаоса који је тих дана владао у Ораховцу.

Фебруара 2000. на путу до комшије нестаје Рашић Милорад, а исте године у лето из винограда крај куће губи се траг стварни Великић Трифуну. Он је и последња жртва, последњи страдалник чије је име написано овде на овом каменом споменику пред којим данас стојимо ми преостали Срби у страдалној Метохији. Пред којим стоје даца и они који су прогнаничке реке одвеле тамо где је „слободна територија“.

Стојимо овде загледани у имена наше браће, рођака, синова, очева, мајки... За некима од њих се још увек трага... Стојимо загледани у имена уклесана у камен, у камен који значи опомену на нечији злочин и срамоту, али и на камен који значи трајање, повезаност са овом светом земљом косовско-метохијском, за коју су они положили своје животе. И на крају камен подигнут за не заборав свим поколењима будућим како се злочин никада више не би поновио¹⁾.

Радић Оливера

1) Текст је прочитала ауторка 11. септембра 2009. године после чина освећења споменика жртвама из ораховачког краја, пострадалим од шиптарског терора 1998. до 2000. године (њих 84-оро на броју), пред окупљеним и у тугу погруженим народом, изазивајући сусрт у многим очима.

ХРОНИКА ЕПАРХИЈЕ

Лична библиотека
Арх. Наум

Бадње вече у Грачаници

У манастиру Грачаница вечерас је извршено освећење Бадњака. Освећење је извршио Његово Преосвештенство епископ рашко-призренски Артемије. Паљење Бадњака обављено је испред храма у манастирској порти. У својој беседи епископ Артемије је објаснио символику бадњака и поже-

лео свима да још дуго година прослављају Божић на светој Косовској земљи истрајавајући на путу православне вере. Палењу бадњака присуствовало је пар стотина верника.

НОВА ГОДИНА У ПОМОРАВЉУ

Епископ Артемије служио Литургију у селу Кормињане по-вodom празника Обрезања Господњег и св. Василија Великог. На крају Литургије деци су подељени пакетићи. Окупило се око хиљаду мештана из овог и из околних села.

ДУХОВНА ТРИБИНА У МАНАСТИРУ ЛИПОВАЦ

Благословом Његовог Преосвештенства, епископа нишког Господина Иришеја, покровитељством Епархије нишке и у организацији ипођакона хачи Ненада Поповића у манастиру Липовац одржана је четврта по реду Музичка духовна академија. У бившој основној школи, а сада специјализованом објекту за спровођење разних вишедневних едукативних пројеката, окупили су се од 9. до 16. јануара представници црквених хорова из свих крајева Србије како би уз помоћ искусних стручњака из ове области усавршили своја знања и умећа и стечено пренели члановима својих хорова. У програму академије, за све заинтересоване учеснике, организован је и курс унисоног појања чије знање омогућава певање за певницом на свакодневним богослужењима.

Поменуто здање, у коме је одржавана академија, удаљено је само стотинак метара од манастира Липовац, што је омогућавало учесницима да редовно присуствују богослужењима и активно учествују у њима.

За слабо упућене напоменућемо да се манастир св. Стефана-Липовац налази на један километар северно од села Липовац, односно 23 км северноисточно од Алексинца. Саграђен је испод крајњих обронака планине Лесковик (ограница планине Ртањ). Манастирски храм посвећен је Преображењу Господњем а подигнут је крајем 14. века, после Косовске битке, тачније, 1399. год.

Као и претходне три године и ове године захваљујући свесрдлом залагању организатора, хачи Ненада Поповића, за учесничке академије а и за све заинтересоване вернике и боготражитеље организовано је духовно вече (трибина). Гост и предавач био је Његово Преосвештенство епископ рашко-призренски и косовско-метохијски Љ. Артемије.

Епископ је у пратњи својих монаха, Варнаве и Фотија стигао у манастир Липовац у поподневним сатима на празник Обрезања Господа Исуса Христа, дан уочи одржавања духовне вечери. Долазак епископа Артемија у ову свету обитељ, манастирски духов-

ник, архимандрит Дионисије, игуманија Меланија и сестриштво обитељи су доживели као велики Божији благослов.

Наредног дана 15 / 2 јануара, када наша православна црква слави спомен великог руског подвижника и чудотворца, баћулике св. Серафима Саровског у манастирској зимској кашели посвећеној св. Ћеспоту Стефану Лазаревићу епископ Артемије служио је Свету Архијерејску Литургију уз салуживање архимандрита Дионисија, јеромонаха Варнаве и јерођакона Фотија. На Литургији је певао хор који су чинили сви учесници Духовне академије.

У 17 часова у великој манастирској народној трпезарији испуњеној монаштвом из разних манастира нишке епархије, учесника академије и верног народа из суседних градова: Алексин-

ца, Ниса, Крушевца, Лесковца који шису штедели труда и времена како би дошли да чују пајверодостојније речи о збивањима и стању на Косову и Метохији из уста епископа рашко-призренског г. Артемија. Својим уводним и поздравним словом духовно веће отворио је надлежни епископ, Иришеј а затим је реч дао свом сабрату епископу Артемију.

Говорећи о Косову и Метохији у свом излагању епископ Артемије је подсетио на минуле догађаје у последњих десет година и описао тренутно стање и положај преосталих Срба у јужној српској покрајни. Након беседе присутни су имали прилику да двојици архијереја поставе разна питања везана за КИМ, што је трибину учинило веома заштимљивом и живом. Оно што је многе највише интересовало јесте који су прави разлози због чега је повучена тужба у Стразбуру, какве су последице потписивања Меморандума о обнови порушенih светиšta у мартовском погрому и колико је стручно и квалитетно извршена њихова реконструкција, какав је став о мисији ЕУЛЕНКС-а... Док је у својим одговорима епископ Иришеј објашњавао ставове Сабора СПЦ о горе наведеним питањима, дотле је епископ Артемије поновио свој став да се и даље поред тога што се повишио одлукама Сабора остаје при својим ставовима, колико пута јавно изнесеним и овде поновљеним, истакавши да ће време показати и потврдити исправност његових ставова, посебно да је прихватање Меморандума у суштини представљало јак ветар у једра независног Косова.

И поред тога што није било везано за тему духовне вечери, присутни нису могли а да не искористе прилику да двојици епископа изразе своје нездовољство, огорчење и смутњу због самовољне измене устављеног вековног начина служења свете Литургије од стране поједињих свештенослужитеља а што је у супротности са одлуком Светог Архијерејског Сабора. Верни народ је на тај начин још једном чврсто показао одлучност и непоколебљивост у одбрани Св. Предања.

Песмом о Косову из грла свих присутних у сали завршила се вечери духовна трибина.

Сутрадан, епископ Артемије и његова пратња поздравивши се са архимандритом Дионисијем, игум. Меланијом и сестрама кренули су шут Косова шоневши са собом пуно лепих утисака

и успомена из ове древне свете обитељи која никога не оставља разводушним због лепоте богослужења, гостопримства и срдчности њених житеља као и због предивног природног амбијента у коме је смештен манастир.

БЛАГОВЕСТИ

На празник Благовести ове, 2009. године, навршило се равно тридесет година од блаженог упокојења преподобног оца Јустина Ђелијског. Овај јубилеј прослављен је у манастиру Ђелије веома торжествено, онако како и приличи духовном светилу које нас је обасјавало и грејало у време владавине комунизма.

Свечано бденије уочи празника служио је Његово Преосветленство епископ рашко-призренски и косовско-метохијског Господин Артемије уз саслуживиње ваљевског свештенства.

На дан празника служена је у манастирској порти Света Архијерејска Литургија на којој је началствовао митрополит црногорско-приморски Господин Амфилохије уз саслуживиње архијепископа берлинског Господина Марка и још седморице архијереја СПЦ-е. Међу бројним монаштвом и свештенистvом који су саслуживали на Литургији били су и гости са Свете Горе и Атине, међу њима и јеромонах Атанасије, сабрат светогорског манастира Григоријата, који је написао тропар, кондак и комплетну службу преподобном Оцу Јустину Ђелијском.

Манастирска порта била је препуна верног православног народа који је дошао из свих крајева наше Србије, Црне Горе, Републике Српске и осталих српских земаља како би се помолио и причестио код гроба св. Авве, новојављене звезде на српском духовном небу која нам показује Пут у тамама савремених идеологија.

Након одслужене божанствене Литургије извршен је на гробу оца Јустина и чин резања славског колача у његову славу и част.

У вечерњим сатима тога дана у ваљевском дому културе у организацији Епархије ваљевске и манастира Ђелије одржана је духовна академија посвећена оцу Јустину, на којој су, о њему и

његовом духовном стваралаштву, говорили митрополит Амфилохије, архиепископ Марко, Божко Обрадовић испред „Двери српске“ и други.

ВАСКРС У ГРАЧАНИЦИ

Његово Преосвештенство епископ рашко-призренски Артемије служио је Вајкаршије јутрење а затим и Свету Архијерејску Литургију у манастиру Грачаници. Служби која је почела у поноћ литијом око храма присуствовао је пезапамћено велики број верника са читавог Косова и Метохије. Служба је настављена Вајкаршијим јутрењем на коме се уз појање најрадоснијих стихира православне цркве на сваки поздрав ХРИСТОС ВОСКРЕСЕ! проламало једнодушно и громогласно ВАИСТИНУ ВОСКРЕСЕ! од стране верника. Уз целивање крста, Јеванђеља и иконе Вајкарсења Господњег епископ Артемије, свештенство, монаштво и верници су разменили прве вакршње поздраве.

У наставку је служена Литургија на којој је пар стотина верника примило Свету Тајну Причешћа. На крају Литургије освећени су сир и вакршиња јаја којим је епископ Артемије даривао све присутице.

Х МЕЂУНАРОДНИ ФЕСТИВАЛ ПРАВОСЛАВНОГ ПЕВАЊА У МИНСКУ

У Минску је од 27. априла до 03. маја 2009. год. одржац јубиларни X Међународни фестивал православног певања, чији су основна сврха и циљеви духовно просвећивање, популаризација духовног наслеђа и савременог стваралаштва у области православне културе.

Оснивача фестивала, који се одржава сваке друге године, су Белоруски Екзархат и белоруска министарства – културе, образовања, информација, спорта и туризма, а председник Организационог Комитета Фестивала је Његово Високопреосвештенство митрополит мински и слуцки Филарет.

На фестивалу је учествовало више десетина црквених и световних хорова из 15 земаља. Поред музичког, такмичарског дела који се одвијао у више категорија, током целокупног трајања Фестивала било је организовано и плиз других музичких и осталих манифестација и активности, као што су вечери духовне по-

езије и ауторског песничког стваралаштва, разне уметничке изложбе и пригодне конференције и сусрти.

Србију су на овогодишњем Фестивалу православног певања представљали женски хор „Свети Георгије“ из Звечана са Косова и Метохије и мушки хор „Свети Серафим“, при храму Свете Тројице у Земуну. Оно што је гостовању и учешћу наших хорова на овој манифестацији дало посебан значај и квалитет, био је долазак

епископа рашко-призренског и косовско-метохијског г. Артемија, у чијој пратњи се све време, на многобројним манифестацијама и пријемима налазио хор „Свети Георгије“ из Звечана. Поред тога епископ је имао и два одвојена сусрета, један у Белоруском парламенту са представницима те институције и други на Филолошком факултету са деканом, професорима и студентима.

У оквиру такмичарског дела Фестивала, оба наша хора постигли су изванредне резултате. Хор „Свети Великомученик Георгије“ је у својој такмичарској категорији освојио прво место, а хор „Свети Серафим“ из Земуна, од стране стручног жирија, проглашњи је за најбољи хор на Фестивалу и награђен је специјалном наградом „Гран-при“.

Током трајања Фестивала, епископ Артемије и наши хорови изузетно активно су учествовали и у низу осталих фестивалских и других манифестација, које су се одвијале не само у Минску већ и у другим градовима по Белорусији, као што су Жодино и Кљецк, у којима су хорови имали више запажених наступа. Понеко упечатљив момент била је Света Архијереска Литургија коју су у минском саборном храму заједно служили Митрополит мински и слуцки Филарет и епископ рашко-призренски и косовско-метохијски Артемије.

По завршетку Литургије епископ Артемије пререзао је славски колач сестри Марији Мельковој, поводом славе руско-српског братства „Св. Цар Николај и Св. Епископ Николај“, као један од оснивача. Тога дана се славио спомен св. Владике Николаја охридског и жичког, који је заједно са Царем Мучеником, покровитељ братства.

Све активности везане за долазак епископа Артемија и учешће наших хорова на Фестивалу првославног цевања, од самог почетка су се одвијале посредством и свесрдном помоћу наше Амбасаде на челу са Његовом Екселенцијом др Срећком Ђукићем.

За чланове оба хора и делегацију на челу са епископом Артемијем, у Амбасади Републике Србије организована су два одвојена пријема. Том приликом су члановима хора „Свети Георгије“ и црквеној делегацији уручени прикладни поклон пакети. Поред тога, амбасадор је у част епископа Артемија приредио ручак коме је, поред осталих званица, присуствова и митрополит мински и слуцки Филарет.

СВЕТИ ГЕОРГИЈЕ – СЛАВА ХРАМА И ОПШТИНЕ ЗВЕЧАН

Његово Преосвештенство епископ рашко-призренски Артемије служио је Свету Архијерејску Литургију поводом празника Светог великомученика Георгија који је слава општине Звечан и храма овог места. Осморица свештенослужитеља из свештеничког и монашког чина и верни народ овог древног града на челу са својим архијастиром узели су своје молитве Богу за спасење и избављење од непријатеља Српског народа на Косову и Метохији. На крају Литургије пресечен је славки колач који традиционално спрема управа општине Звечан. Том приликом је у знак захвалности свом архијереју, епископу Артемију, протојереј Богомир Стевић, старешини звечанског храма, уручио напрсни крст а епископ је председнику општине господину Драгиши Миловићу уручио иконе Јестођа Исуса Христа и Пресвете Богородице, диштих. У својој беседи епископ Артемије је истакао потребу да останемо на својим отињиштима а такође и на путу светог Саве, чији смо спомен вршили на овај дан поводом спаљивања његових моштију, уздајући се свагда у воскрслог Христа. Свети Георгије и свети Сава су уздајући се у помоћ воскрслог Христа победили своје непријатеље и саму смрт, преселивши се тако у живот вечни, рескао је епископ Артемије.

По завршетку Литургије на платоу испред храма наступили су црквени хор „Свети великомученик Георгиј“ из Звежана који је недавно освојио прву награду на Међународном фестивалу православног појања у Минску (Белорусија) и уметнички ансамбл из Москве који је отпевао и одиграо неколико руских нарођних песама и игара.

СВЕТИ ВАСИЛИЈЕ ОСТРОШКИ – ХРАМОВНА И ГРАДСКА СЛАВА ЛЕПОСАВИЋА

Поводом празника светог Василија Острошког Његово Преосвештенство епископ рашко-призренски Артемије служио је Свету Архијерејску Литургију у Лепосавићу уз саслужење 19 свештенослужитеља. Овом дивном светитељу рода српскога посвећен је храм у Лепосавићу а општина Лепосавић га је узела за небесног заступника православних житеља овог места. У име својих суграђана, од којих је велики број био у храму, славски колач са епископом Артемијем преломио је председник општине. По завршетку Литургије епископ Артемије је осветио и крст који је постављен на узвишењу покрај пута на самом улазу у Лепосавић. Ту се јасно виде и остаци од неке мале цркве као и неколико надгробних споменика.

СЛАВА У КОРЕТИШТУ

У селу Коретишту недалеко од Гњилана Његово Преосвештенство епископ рашко-призренски Артемије служио је Свету Архијерејску Литургију уз саслуживање свештенства и монаштва гњиланског краја поводом празника Светог цара Константина и царице Јелене. Верни народ из овог прелепог села у косовском Поморављу је испунио цркву где се са својим архијерејем помолио за спас српског народа. Овај храм који по својим димензијама и лепоти превазилази многе градске храмове и својим положајем доминира читавом околином, пошађе боље сведочи о вери у Бога ових кротких сељана и њиховој љубави према светим угодицима Божијим. По завршеној Литургији вршена је литија око храма а затим је епископ Артемије пререзао славске колаче.

СВЕТИ ЈОВАН ВЛАДИМИР ЗАШТИТНИК ЦРНЕ РЕКЕ

У манастиру Црна Река свечано је прослављен празник светог Јована Владимира. Овом предивном светитељу рода српског посвећена је зимска капела овог манастира. Традиционално, још од времена када је игумаш Црне Реке био архимандрит Артемије, данас епископ рашко-призренски, на овај дан у манастир долазе верници из Ниша са својим свештенством. Тим поводом епископ Артемије је служио Свету Архијерејску Литургију уз саслужење монаштва и свештенства наше и нишке епархије. Поред верника из Ниша у манастиру су се овим поводом окупили верници из скоро свих крајева Србије. На Литургији је сабрат манастира Црна Река јерођакон Висарион узведен у чин јеромонаха. По завршетку Литургије епископ Артемије је пререзао славски колач који уз манастир спремају и верници из Ниша. После тога је припремљена трпеза љубави за све присутне.

СВЕТА ТРОЈИЦА – СЛАВА МАНАСТИРА СОПОЂАНИ

Манастир Сопоћани прославио је дајаш храмовну славу празник Силаска Светога Духа на Апостоле. Тим поводом Свету Архијерејску Литургију служио је Ћегово Преосвештенство епископ рашко-призренски Артемије. Саслуживало му је три јерођакона, два свештеника и петнаест свештенослужитеља из монашког чина од којих су већина били настојатељи манастира из наше епархије. На Литургији је јерођакон Максим, сабрат сопоћанског монашког братства узведен у чин јеромонаха. По завршетку Литургије служена је вечерња служба. Потом је вршена литија око храма а на крају молитвног дела славе пререзани су славски колачи. Славље је настављено за трпезом љубави коју су заједнички припремили домаћини славе са братством манастира.

СЛАВА РАЗРУШЕНОГ МАНАСТИРА

Другог дана празника Свете Тројице епископ Артемије служио је Свету Архијерејску Литургију у манастиру Светог Николе – Кончулу. Сестре овог манастира прослављају славу манастира Свете Тројице у Муштишту који се налази у рушевинама већ десет година и тако продужавају живот ове светиње ван њених зидина. Иако се број сестара вишеструко умножио од како су дошли у ову дрсну рашку светињу сестре се падају да ће се једног дана вратити у свој матични манастир. Стога је овај дан увек испуњен радосном тугом са надом у васкрс међу светиње.

СЛАВА ХРАМА У ЗУБИНОМ ПОТОКУ

Трећег дана Свете Тројице епископ Артемије је служио Свету Архијерејску Литургију у Зубином Потоку уз саслуживање свештенослужитеља из околних манастира и цркава и присуство верног народа из Зубиног Потока и околних села. Том приликом је рукоположен монах Јаков, сабрат манастира Дубоки Поток у чин јерођакона. По завршетку Литургије вршена је литија око храма а потом је пресечен и славски колач. Овом приликом је епископ Артемије осветио и камен темељац новог парохијског дома.

ЕПИСКОП АРТЕМИЈЕ СЛУЖИО ПАРАСТОС МОНАХУ ХАРИТОНУ

15 јуна, са почетком у 11⁰⁰ часова у храму манастира Грачанице Његово Преосвештенство епископ рапчио-призренски Артемије уз саслуживање свештенства и монаштва извршио је парастос монаха Харитону, поводом десетогодишњице његове мученичке смрти.

Тога дана навршило се десет година од како су шиптарски терористи киднали монаха Харитона у Призрену на очитлед немачких војника припадника снага КФОР-а.

Обезглављено тело монаха Харитона пронађено је у августу 2000. у селу Тусус код Призрена од стране Комисије за еску-

мацију. Утврђено је да је глава одсечена оштрим предметом. Кости руке биле су поломљене, као и кичма, којој је неостајало неколико пршијенова. Одсја је у пределу срца била избодена шожем.

11. новембра 2000. извршен је први парастос оцу Харитону у манастиру Грачаница а сутрадан је сахрањен у манастиру Црна Река, где је монах Харитон започео свој монашки подвиг.

У својој беседи епископ Артемије је рекао да је монах Харитон једна од првих жртава такозваног мира који је на Косово и Метохију дошла међународна заједница.

Од самог страдања отац Харитон је поштован међу верницима као новомученик.

Осврнувши се на све веће поштовање монаха Харитона међу верницима као новомученика епископ Артемије је рекао: "Нема сумње да је он прибројан лицу светих а његово име ће бити, ако Бог да, унето у календар светих ускоро."

„Отац Харитон пред престолом Божијим нека моли Бога за нас, за наш народ који је остао на Ким, да истраје до kraja, да никада Косово не остане без нашег народа, без наших светиња, без наших гробова без помињања имена Господа Христа на нашој светој косовско-метохијској земљи“ – додао је епископ Артемије.

Поводом десетогодишњице смрти монаха Харитона из штампе је изашла књига у издању манастира Црне Реке под називом „Харитон – новомученик црноречки“

ВИДОВДАН

Свету Архијерејску Литургију је у порти манастира Грачанице, пред преко хиљаду верника, служио је митрополит црногорско-приморски Амфилохије уз саслужење епископа: рашко-призренског Артемија, милешевског Филарета и липљанског Ђедођија, и свештенства и монаштва из скоро свих епархија СПЦ.

У беседи је епископ Артемије рекао да је Видовдан дан који обједињује и дан када међу Србима нема разлике.

„Видовдан је дан који обједињује, дан који показује коме треба сви Срби да служе, без обзира на то где живе и којој партији припадају“, казао је епископ Артемије и изразио уверење да ће се, „уз Божију помоћ, свето Косово и Метохија очувати тамо где су били вековима, као срце мајке Србије“.

Поред верника који су стigli у Грачаници из разних крајева Косова, уже Србије и иностранства, видовданској Литур-

гији присуствовали су и министри за Косово и Метохију, културу и вера – Горан Богдановић, Небојша Брадић, и Богољуб Шијаковић.

На свечаности су били и црквова височанства престолонаследник Александар и Катарина Кађорђевић, представници косовских Срба, саветник председника Републике Млађан Ђорђевић, као и државни секретар за Косово и Метохију Звонко Стевић.

Обележавање Видовдана наставило се у подне на Газиместану где је служен парастос косовским јунацима и свим православним војсковођама и војницима који су пострадали за веру и отачество од Косовског боја до данашњег дана.

Парастосу је присуствовало неколико хиљада Срба који су пристigli из свих крајева света.

У својој беседи епископ Артемије је рекао како је Косово било, јесте и биће срце Србије, као што је и било пре 620 година.

Поздрављајући окупљене грађане, принц Александар је истакао да „смо овде на својој земљи, да су овде наши корени, наша колевка, црква и наши домови, да је ту део наше прошлости и да је овде део нашег идентитета“.

Принц Александар је потом положио ловоров венац на споменик на Газиместану а принцеза Катараша је уручила хуманитарну помоћ памењену деци Косова и Метохије.

јеромонах Варнава

Технички уредник:

Војислав Јовићић

Лична библиотека
Арх. Наум

Тираж: 1000 примерака

Часопис излази четири пута годишње.

Дозвољено је прештампавање чланака
уз обавезно цитирање.

Штампа:

Флеш, Земун

CIP-Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
271.222(497.11)

Слети Књиз Лазар / главни и одговорни уредник:
Војислав Јовићић. - Год. 16, бр. 1-2 (61-62) (2008).
Призрен: Епархија рашкотризренска и косовскометохијска,
2008 - (Земун: Флеш). - 25 cm

Четири пута годишње
ISSN 0354-3927
COBISS.SR-ID 22568972

Српско-црногорски
Манастир